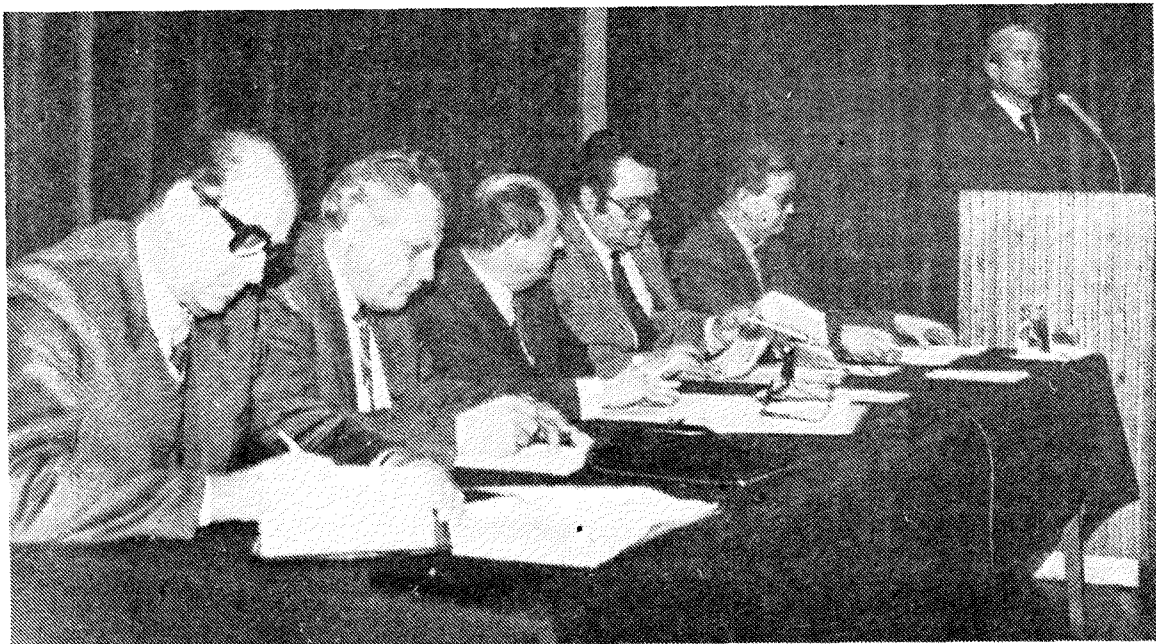

Za učinkovitejše delo

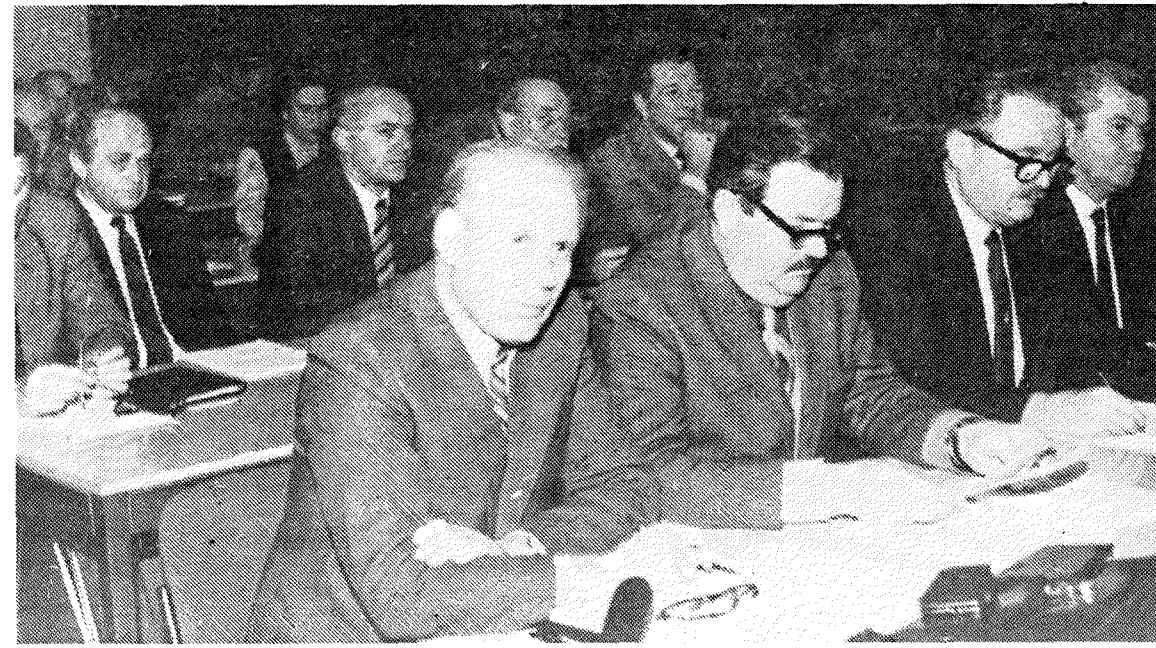
Osrednja točka pete seje republiške konference ZRVS Slovenije, ki je bila v ponedeljek, 10. decembra v Ljubljani, je bilo sprejetje programa dela organizacije za prihodnje leto. Po uvodnem govoru predsednika RK ZRVS Staneta Kotnika je dvanajst razpravljalcev vsak na svoj način prispevalo k obogatitvi programa dela. Več o uvodu Staneta Kotnika in razpravi preberite na šestnajsti strani.

Delegati so sprejeli tudi finančni načrt ZRVS za prihodnje leto in dali soglasje k finančnemu načrtu in načrtu dela revije Naša obramba. Konferenca je obravnavala in podprla program dela časopisnega sveta TV-15 Naš tovariš za prihodnje leto.

Jože Ožbolt in Lojze Erbežnik sta predstavila vrsto konstruktivnih predlogov, s katerimi bi se izboljšali vsebino časopisa, ki se je v zadnjem času izboljšala. Poudarila sta, da se morajo tudi organizacije ZRVS na terenu vključiti v akcijo pridobivanja novih naročnikov.

Na zahtevo Vlada Janžiča, ki je bil delegat v zvezni konferenci ZRVS Jugoslavije in odhaja na novo dolžnost, so ga razrešili te dolžnosti in na njegovo mesto izvolili Avgusta Vrtarja.

Bojan Kuntarič
Foto: Jože Čurin

Bolj odločni pri protipožarni vzgoji

Plenum ob 35-letnici Gasilske zveze Slovenije je bil minulo soboto v ljubljanskem domu Španski borci. V delovnem delu, ko so govorili o požarih in požarni škodi, o delu in usmeritvah gasilskih organizacij in sprejeli smernice srednjeročnega razvoja, so člani plenuma GZS dokaj samokritično spregovorili o svojem delu predvsem na področju preventive.

Zanimiv, strnjen zgodovinski pregled Gasilske zveze Slovenije, ki ga je podal njen predsednik prof. Branko Božič, je bil uvod v slavnostni del. Predsednik republiške skupščine Vinko Hafner je najzaslužnejšim gasilcem

izročil državna odlikovanja, predsednik GZS prof. Branko Božič pa je podelil priznanja in odlikovanja GZS nekaterim družbenopolitičnim delavcem, organizacijam in društvom ter delovnim kolektivom.

Po končanem delu plenuma smo se pogovarjali z načelnikom štaba operative GZS Tonetom Sentočnikom, ki je med drugim povedal:

»Gasilci smo doslej storili vse, da bi izvajali naš program požarne varnosti, da bi se vključili v prizadevanja za zmanjševanje števila požarov in požarne škode. Prostovoljno in z mnogo truda smo

zgradili gasilske domove in jih opremljali ter se vse preveč posvečali lastni vzgoji in usposabljanju, medtem ko smo bili premalo aktivni v preventivi. Kjer so imeli preventivne akcije, je bilo manj požarov. Gasilci smo se obračali k združenemu delu oziroma v krajevne skupnosti in celo v hišne svete za vzgojo občanov in delovnih ljudi, vendar smo žal marsikje nalezeli na gluha ušesa. Toda mislim, da smo bili premalo odločni in vztrajni. Gasilca mora skrbeti za preventivo v kraju, kjer dela in živi, seveda pa ne sme zanemariti lastnega izpolnjevanja.«

Staš

Zlo se zgrinja nad reveže

Vam je še v spominu strahovita eksplozija v Ciudad Mexico? Ste si zapomnili število mrtvih v Bopalu? Veste, da je v nekaj mesecih v Etiopiji umrlo preprosto zaradi lakote več kot 300.000 ljudi? Ampak to so le najbolj izraziti primeri, najbolj v nebo vpijoči, ki jih ni mogoče zakriti niti s še tako spretnimi mahinacijami. To je zlo, ki se zgrinja nad revne in zaostale, to je prava podoba tistega, čemur pravimo vse večji razkorak med razvitimi in nerazvitimi.

Pred leti, ko je v isti tovarni v istem mestu indijske države Madhja Pradeš umrlo nekaj delavcev, seveda o tem svet ni slišal ničesar. Smrtna žetev je bila preveč neznatna. Morala se je zgoditi katastrofa... In dokler iz Etiopije prihajajo vsako leto vztrajno, a po malem glasovi o lakoti in umiranju, se svet ne vznemirja prehujo. Mora priti dvajsetletna najhujša suša z najdaljšo koso smrti, da spet zgane svet v njegovi otopelosti.

Znani so načrti organizacij Združenih narodov in prizadevanja za ozaveščanja prebivalstva v najrevnejših predelih sveta, da bi z novo pridobljenim osnovnim znanjem stopili vsaj v krog tistih, ki si morejo in znajo pridelati najnujnejši kos kruha, kepo manioka ali pest koruze. Toda vsi ti koraki so počasni in dolgotrajni in pomenijo v odstranjevanju vzrokov lakote in drugih nadlog komaj kapljico v morju.

Ni naključje, da je pred dnevi predsednik svetovne banke pozval najbogatejše države v svetu, naj v prihodnjih treh letih prispevajo vsaj milijon dolarjev afriškemu gospodarstvu, da si bo opomoglo od naravnih katastrof. Prav tako ni nič novega, ko slišimo v isti sapi glas najbogatejše države na svetu, ki pravi, da v tej akciji ne bo sodelovala, ampak bo dajala prednost gospodarski pomoči, načrtovani v lastnih programih. Sprašujemo se lahko (hkrati pa si z zadnjim primerom v Bopalu lahko deloma že tudi odgovorimo), kakšni so ti gospodarski programi. Prenekatera revna država, nerazvita ali pa država v razvoju mora namreč pod pritiskom nagradenih gospodarskih težav privoliti v rast tovarn vrste Union Carbide India in le nepojmljivo število smrtnih žrtev je postavilo v središče pogoje, s katerimi razviti sever izvaža svojo tehnologijo deželam v razvoju. Jasno je namreč, da se dobički ne kujejo le s prodajo znanja in tehnologije, pač pa tudi s poceni delovno silo in znizano zahtevnostno stopnjo ekoloških standardov.

Mrtve v Bopalu bodo po obredih zažgali, tovarno zaprli; cena izkušnje bo dva tisoč in več življenj. Vendar bodo lačni in brez dela stopili na njihovo mesto, da si bodo zagotovili kos nevarnega kruha, medtem ko nas bodo iz afriške Etiopije še dolgo spremljale velikanske oči umirajočih dojenčkov in v klobčiče smrtnih krčev zvijajočih se mater.

Osnovna človekova pravica je življenje, naš svet pa ni zmožen, takšen, kakršen je zagotavljati niti tega, kaj šele pravice do svobodnega razvoja, do mišljenja in vsega drugega, kar danes vštevamo med osnovne človekove pravice.

B. Ž. J.

Od 5. do 13. decembra

Izteka se teden invalidov

Res je, da se naša skrb za invalide meri tudi po blagostanju družbe, vendar je še bolj res, da skušajo vsi, ki se ukvarjajo z varstvom invalidov, z njihovo rehabilitacijo in zdravjem, to merilo preseči. Tudi danes velja osnovna naloga, da je potrebno narediti kar največ za to, da bodo invalidi po ozdravitvi skozi proces rehabilitacije in tudi preusmerjanja, prekvalifikacij, dodatnega študija in priučitev vključeni v normalna delovna okolja, da bodo sposobni ob spremenjenih okoliščinah in novih delovnih razmerah prislužiti svoj košček kruha in tako ostajati v središču življenja.

Težav na tej poti vključevanja invalidov v normalno življenje je veliko, in bistveno je, da jim vsi zdravi pomagamo, ne le z razumevanjem ali celo s sočutjem, ampak predvsem z zaupanjem, saj so samozvesti najbolj potrebni.

Lakota v Afriki

Novica o lakoti v Afriki nikakor ni nova, je pa tokrat še dosti bolj dramatična, kot je bila vsa leta doslej. Vsak dan umre na svetu zaradi lakote nad 50 tisoč otrok, se pravi vsako uro dva tisoč. Lakota je stegnila svojo grabežljivo roko nad 30 držav Afrike južno od Sahare. Hudo pomanjkanje hrane trpijo zlasti Etiopija, Sudan, Kenija, Mozambik in Niger, v vseh drugih, od Maroka na severu, do Bocvane na jugu pa vlada stalno stanje nezadostne preskrbljenosti širokih plasti prebivalstva z živežem. Samo Etiopija, ki je pod najhujšim udarcem lakote, bi nujno rabila okoli pol milijona ton hrane, lakota v tej deželi ta hip neposredno ogroža življenja vsaj 300 do 600 tisoč ljudi.

Vsa razsežnost problema lakote v Afriki se kaže ob spoznanju, da bogati svet že leta in leta ostaja gluhi in slep ob velikem vprašanju našega časa, vse hujšem pomanjkanju hrane. Voditelji neuvršenih držav so vsa leta opozarjali na ta problem in prinašali predloge, kako se ga lotiti. Kot primer naj bodo sklepi samo zadnjih treh vrhunskih konferenc neuvršenih. Na peti konferenci v Colombu so zapisali v resoluciji, kako se konferenca zaveda, da »nad 500 milijonov ljudi v državah v razvoju trpi lakoto in nima ustrezne prehrane, med njimi je 40 odstotkov otrok«. Na naslednji, šesti konferenci so voditelji neuvršenih držav zapisali, da je konferenca globoko zaskrbljena nad dolgotrajnimi in hudimi posledicami nacionalnih katastrofalnih nesreč, ki jih pomeni suša, predvsem v afriških državah, in zato poziva vse države in organizacije, vključno z Združenimi narodi, naj povečajo tehnično in finančno pomoč tem državam. Tudi zadnja, sedma konferenca neuvršenih v New Delhiju je vnovič opozorila na vremenske nadloge, ki so prizadevale dežele južno od Sahare, in se zavzela za nujne ukrepe, da bi

zaustavili prodiranje puščave in povečali pomoč prizade- tim državam.

Kaže, kot da so vsa ta opozorila in pozivi izzveneli v prazno. Letos je lakota v Afriki pokazala zobe kot še nobeno leto doslej. Medtem ko se del sveta duši v izobilju, tudi v izobilju jedrskega orožja, pa drugi del sveta ogroža silno pomanjkanje hrane in sredstev zanjo.

Že dolgo je znano, kako hrana postaja za nekatere blokovske sile vse bolj učinkovito politično orožje. Združene države se zato nočejo pri akcijah za pomoč lačnim narodom vezati na nobeno mednarodno organizacijo, hočejo delovati »po lastnih načrtih«. Odtod dejstvo, da so Sudanu, ki ga sicer manj neposredno prizadeva lakota, namenili nad 82 tisoč ton hrane, ker je bolj »protikomunističen«. Etiopiji pa, ker je »prosovjetska«, pa samo polovico te količine, četudi sodi med najpotrebnejše dežele. Da bo mera polna, velja ugotoviti, da pa so količine ameriške pomoči Etiopiji večje, kot znaša sovjetska pomoč vsem deželam južno do Sahare. Očitno se na vzhodu tudi v tem pogledu drže načela, da je za stanje v nerazvitem delu sveta kriv kolonializem, pa je zato dolžnost bivših kolonialnih sil, da pomagajo deželam v razvoju iz zaostalosti.

Toda vprašanje ni samo v tem, da svet ta hip čimprej priskoči na pomoč deželam, kjer ljudje trpe lakoto, in nasiti lačne milijone. Tudi če bi to zmogli in hoteli, problem ne bi bil rešen, ker bo čez leto spet nov, morda še hujši pojav lakote v nerazvitih delih sveta, prav gotovo pa v podsaharski Afriki. Se pravi v tisti Afriki, ki je pred dvajsetimi leti, ko je imela manj prebivalstva, pridelala več hrane, kot zdaj, ko se je prebivalstvo namnožilo.

Jedro vprašanja je potemtakem v tem, kako naj si te dežele same zopet zagotovijo dovolj hrane. Vsa tragika

njihovega položaja je v tem, da jim sedanja mednarodna ekonomska ureditev sveta to onemogoča. Mnoge afriške dežele so se po osvoboditvi lotevale mnogih načrtov za njihov gospodarski razvoj. Tudi tuja pomoč je prihajala. Toda če so hotele te dežele dobiti sredstva, stroje, so morale izvažati. Tržišče bogatih držav pa je zahtevalo čaj, kikiriki, kakao, sladkor, južno sadje in meso, ne pa na primer koruze. In večina afriških držav se je ravnalo po zahtevah svetovnega trga in zanemarjala pridelovanje hrane za domače potrebe. Z njiv je izginila koroza, nado-meščali so jo z rižem, ki pa se v afriških razmerah ni obnesel. Sudan je na primer začel z občutno tujo pomočjo uresničevati obsežne načrte o pridelavi sladkorja. Ko so urejali s tujimi krediti plantaže sladkorne pese in gradili tovarne, je bila tona sladkorja 665 funtov; ko so bile tovarne narede, je cena sladkorja na svetovnem trgu že padla na 93 funtov za tona.

Drugod so s tujo denarno podporo (se pravi s krediti) začeli graditi obsežne namakalne naprave. Spričo nena-doma izjemno povišane cene nafte so te naprave ostale suhe, ker ni bilo sredstev za njihovo vzdrževanje in upo-rabo. Medtem so se mnoge dežele v razvoju usmerile k uvozu živeža in povsem zanemarile domačo kmetijsko proizvodnjo. Ljudje so iz vasi odhajali v mesta, opuščena in nesodobno obdelovana polja pa je začel zasipavati puščavski pesek. Prišla je že več let trajajoča suša, prišla je svetovna gospodarska kriza, večala se je zadolženost in zdaj je Afrika tam, kjer je, na robu lakote. Očitno za to izhoda iz takega položaja ni mogoče iskati zgolj v enkratni pomoči v hrani, pač pa v načrtnem dvigu kme-tijske in druge proizvodnje v teh deželah. Dolžnost razvi-tega sveta je pomagati tem deželam, da se izkopljejo iz stanja nerazvitosti.

Drago Košmrlj

Na željo številnih bralcev TV-15 objavljamo ponatis članka Janeza Vipotnika Naše samoupravljanje je še vedno v rasti iz praznične priloge Ljubljanskega dnevnika ob 29. novembru, za se tiste naše bralce, ki jim Ljubljanski dnevnik ni pri roki.

Naše samoupravljanje je še vedno v rasti

Dan republike je praznik, ko bolj kot običajno premišljamo o tej naši skupnosti narodov in narodnosti, o njenem oblikovanju, načrtih, dosežkih, do kod smo prišli, kam gremo in kaj nas še čaka. Če ocenjujemo prehojeno in doseženo, od zmagovitega konca vojne, ob-nove in gradnje porušenega, oblikova-nje novega, ne le tistega, kar je otipljivo, marveč tudi v odnosih med ljudmi, uve-ljavljanju delovnega človeka, o njego-vem odločanju, o njegovi samozavesti, potem moramo priznati, da je bilo veli-ko storjenega. V primerjavi z drugimi državami, bližnjimi in daljnimi, smo v enakem obdobju dobrih štirideset let na samem vrhu. To nam trdijo tuji bolj, kot smo sami pripravljeni priznati. Brž-kone bi bila naša prehojena pot deležna lepših ocen pri nas samih, če sedaj ne bi zašli v zapletene gospodarske, pa tudi politične težave. Nekaj je k temu prispe-valo stanje po svetu nasploh, pretežna večina spornih zadev pa gre na naš last-ni rovaš. Hudo je to, da smo zlasti v zadnjem času zapravili veliko več, kot smo ustvarili. V investicijah in v potroš-nji. Zdaj nas bremene veliki dolgov. In zoprna naloga: zategniti pasove in obe-nem zabiti v glavo vsakomur, posamez-niku in skupnosti, delovnih kolektivom, občini, republiki, pokrajini, vsej jugoslo-vanski skupnosti, da je prekleto kratko-vidno živeti na tuja posojila! Kratkovi-dno in salamensko drago! Nas je izuči-lo? Bojim se, da še ne! Se ne povsod! Še vedno se najdejo posamezniki in skup-ine, ki mislijo, da je na račun skupnosti mogoče nadaljevati po kompromitirani poti in zajemati sredstva kakor iz brezna brez dna. Bo treba novih preizkušenj, da nas bo srečala pamet? Ne tvegajmo preveč!

Obenem pa ne popuščajmo na tistem področju, ki je najbolj značilno za našo družbo: pri samoupravljanju. Predvsem zaradi nas samih, naših hotenj, želja in načrtov: oblikovati družbeno ureditev, ki daje človeku več kot izkušnje doslej. Nam mar že sedanji razvoj to ne potrju-je? In ne podcenjujmo dopadljivosti našega sistema zlasti pri tistih po svetu, ki ustvarjalno premišljajo o naši uredi-tvi, o veljavi delovnega človeka, o njego-

vi zvrnani hrbtnici, o njegovi pravici, ponosu in časti, da na načelih samo-upravljanja odloča o svoji usodi in usodi družbene celote.

Tudi zaradi tega gre samoupravljanje trdovratno razvijati naprej. Obenem pa se zavedamo, da je to proces, da je naš družbeni sistem mlad, da še zdaleč nima takšnih izkušenj, kot jih ima kapitali-zem pa tudi državni centralizem. Naše samoupravljanje je še vedno v rasti, zato terja nenehno izpopolnjevanje. Še in še bo trajalo, da bomo prišli do spoznanja, da je naša družbena ureditev dognana do kraja. Bo to sploh kdaj mogoče, če hočejo ljudje zadoščati svoji sli po bolj-šem in lepšem? Tisti, kar je potrebno spodbude, danes bolj kot včeraj, je vztrajati pri zastavljenem in to razvijati dalje. Dosledno in brezkompromisno.

Drugo nam ni na voljo, če nočemo nazaj na slabše! Zato nikakor ne smemo pusti-ti, da bi nam ob težavah rasti in razvoja samoupravljanja brbotale misli in sejale ideje o drugačni družbeni ureditvi.

V našem hotenju in praktičnem življe-nju in ukrepanju nas mora prežemati spoznanje, da je vsa naša pot, srečna usoda in prihodnost samo v tej skup-nosti jugoslovanskih narodov in naro-dnosti. Slabo uslugo bi naredili spreje-tim sklepom, če bi v njih vsakdo videl le sebe, le svoj interes, če bi se osnovne celice družbe in širša občestva, republi-ke in pokrajine, zapirale vase, se skriva-le in trmasto branile svoja stališča tedaj, ko se je treba dogovarjati in sporazume-vati. Zlasti danes, ko se odpira ves svet, ko gredo številna sodelovanja med razli-čnimi državami in sistemi po najrazli-čnejših kanalih, ko je kar najširša gospo-darska odprtost osnovni pogoj za uspeh.

Ali pa: kakšno zvezo z avnojskimi sklepi ima iskanje iz težav v centralisti-čnem vodenju države! Nas to res lahko reši? Ali nimamo drugod nadvse zgovor-nih dokazov, ki prepričljivo opozarjajo, kam pelje takšna pot? In naše lastne iz-kušnje, ki so v preteklosti pomagale na

novo, na boljše! Spoštujmo načela, na katerih gradimo našo družbo. Obenem pa najbolj odločno rešujmo stvari, za ka-tere je dognano, da terjajo spremembe.

Med drugimi, na primer, enoletni man-dat. To načelo bi gotovo že doživelo spremembo, če bi bila naša prva velika-na Tito in Kardelj še živa.

Saj tudi zamisel ni bila takšna, kot jo zdaj izvajamo. Njuna izguba se nam poz-na tudi drugod. Zaradi svoje bistrine, sposobnosti, izkušenj, odločnosti in člo-vekoljubnosti sta bila ves čas svojega političnega delovanja nesporni avtoriteti za vse družbene in politične sestave fe-deracije, republik in pokrajin. Njuni po-segi, kakor je bilo treba, so bili učinko-viti pri razčiščenju tudi najbolj občut-ljivih zadev, ki so se nastajale na poti. Njun odhod se silno pozna, zlasti v teža-vah, ki jih zdaj preživljamo.

Marsikatera naloga, danes težko rešlji-va, bi se z njuno pomočjo razčistila, hi-tro in učinkovito in z nadaljnjim utrjeva-njem naše večnacionalne skupnosti.

Plačujemo davek, ki ga mora plačati vsak narod, vsaka država, kadar izgubi izjemnega politika. Naj traja čim manj časa do takrat, ko se bomo nekega jutra zbudili v tej naši skupnosti z vodstvom, v katerem bodo posamezniki podobni njima, z absolutno avtoriteto za vse na-rode in narodnosti, ne glede na to, iz katere republike ali pokrajine bodo prišli.

Ob prazniku republike se premišlja-nju ponuja tudi takšnole vprašanje: ali ni v našem javnem, zlasti publicisti-čnem ustvarjanju preveč kritičnih pri-spevkov na račun naše ureditve, partije, federalnega sestava, zlasti pa našega na-rodnoosvobodilnega boja? Smo v vodil-nih idejnih silah dovolj odločni usmerja-ti razmišljanja, ki nam jih prinaša vse večji razmah demokracije in spodbujajo in kote težke gospodarske in politične razmere, ali nam bodo potrebni admini-strativni posegi? Slabo se nam bo pisa-lo, če bo prevladalo spoznanje, da so naše usmerjajoče sile v defenzivi. V par-tizanih smo vsak dan znova ugotavljali, da je napad najboljša obramba. Ob po-javljanju idej, na primer, da je treba sre-di Ljubljane postaviti obelisk domo-brancem in nanj napisati: Padli za do-movino ali pa ob izpovedovanju smrtnih grehov vodnice v muzeju revolucije, me je spodbudilo, da sem poiskal izjavo do-mobrancev, ki jo je objavil »Slovenec«, časopis klerikalne stranke v okupirani Ljubljani dne 9. 9. 1944. leta. Takole pravi: »Mirno in tovariško smo sprejeli orožje iz rok nemškega vojaka, ker smo

vedeli, da bomo z njim branili življenje svojemu narodu pred tistim kletim so-vražnikom, pred katerim on danes z uspehom brani tisočletno izročilo kul-turne Evrope – in če hočemo biti resni-coljubni – da boljševidem še ni prepla-vil Evrope in da bo v svojem zagalopira-nju končno izgubil vse in se zrušil.«

So napadi na našo partijo, na komuni-ste, njihovo usmerjajočo idejno vlogo pa tudi na Lenina, Marxa in podobne zade-ve, so takšni pojavi kaj daleč stran od domobrantskih pogledov? Ali pa spre-vračanja našega NOB?

Človek res dobiva občutek, da je pri nas vedno znova potrebno nekaterim dopovedovati temeljno resnico tako, ka-kor jo je dopovedoval Bojan Štih na pre-davanju septembra letos v Dragi nad Tr-stom, kjer pa so bili med poslušalci tudi ljudje z druge strani barikade, ko je de-jal: »Leta 1941 niso napadli slovenski komunisti, krščanski socialisti, sokoli in kulturni delavci Hitlerjeve Nemčije in ne Mussolinijeve Italije in Hortyjeve Madžarske. Tudi ni OF preseljevala nemških Štajercev, marveč so Nemci izse-ljevali slovenske izobražence, duhovni-ke in kmete. Vsaka vojna je zločin proti človeku in človeštvu. Toda priznati mo-ramo, da poglobitna vojna krivda leži na napadalcu in ne na tistem, ki se brani.

Toda dodati je treba, da to dejstvo ne opravičuje braniteljskih dejanj, ki so bi-la več kot obramba. Paradoks vojnih in vojaških strasti spreminja tistega, ki se brani, pa tudi tistega, ki tega ne počne ali celo napada. Sicer pa je prišel čas, ko moramo misliti predvsem o prihodnosti in manj o preteklosti, ki je ni mogoče spremeniti.«

Slovenski narod je opravil svojo zgo-dovinsko izbiro. Samoupravni sociali-zem je za nas živa stvarnost. V iskanju novih in boljših poti za ostvaritev takš-nih življenjskih razmer, v katerih se bo-do kar najbolj pokazala njegova naro-dnostna, socialna, gospodarska in druž-bena hotenja, pa tanko poslušajmo in uresničujmo napredne ideje, pa naj zra-stejo doma ali po svetu.

Ob prazniku republike naj se naše že-lje strnejo v eno: težave, tudi zaradi ka-terih smo zaskrbljeni vsi, odločnejše rešujmo. Zavedajmo se, da smo prema-gali že mnogo težje preizkušnje, kakor so te, ki nas peste danes. Toda zavedaj-mo se zlasti, da smo vsakokrat zato kar najbolj strnili svoje vrste. Obnašajmo se torej po tistem slavnem nasvetu: Plat zvona ni znak za preplah, marveč klic k ofenzivi, k akciji!

Začaran krog nasilja na Rajskem otoku

Krvava ofenziva pripadnikov tamilskega separatističnega gibanja na severu Šri Lanke je v minulih tednih terjala približno dvesto življenj nedolžnih prebivalcev-pripadnikov večinske skupnosti Sinhalcev. Zaostreni odnosi med tamilsko manjšino in sinhalsko večino še vedno grozijo, da bi se utegnili sprevreči v krvave etnične nemire. S tem bi ogrozili varnost in mir na vsem otoku. Spopadi so ob tem, da so znova opozorili na nerešeno tamilsko vprašanje, tudi pokazali, da je številno žrtev nekega političnega spopada, ne glede na to ali je njegovo ozadje versko ali kako drugače obarvano, najpogostejše v nasprotnem sorazmerju z naporom in vizijami za mirno in kompromisno reševanje sporov. Prav Šri Lanka je žalostna potrditev te resnice, kajti nerešeni spori med Tamilci in Sinhalci že desetletja ogrožajo to otoško državo.

Že ob lanskem poletnem izbruhu medetnične nestrpnosti, ko so na otoku izbruhnila nacionalistično in šovinistično zaslepljena čustva, smo se s strahom spraševali, koliko je način, s katerim želi (ali ne želi) vlada v Colombu reševati plaz očitnih nasprotij, sploh primeren. Spomniti se moramo dejstva, da je vlada spričo večletnih trenj med skupnostima prepovedala dejavnosti, sicer ne preveč vplivnih levičarskih strank, in to ob vztrajnem ponavljanju zahtev, naj Tamilci odidejo, od koder so prišli – torej v sosednjo Indijo.

Kdo so Tamilci in kdo Sinhalci?

Po zadnjem popisu prebivalstva, konec sedemdesetih let, živi na otoku nekaj več kot 15 milijonov prebivalcev. Ker gre za ozemlje v velikosti treh Slovenij, pomeni to ponekod skoraj 1000 prebivalcev na kvadratni kilometer. Večino prebivalstva sestavljajo indoevropski Sinhalci, ki so budisti in jih je približno 72 odstotkov, na drugem mestu pa so dravidski Tamilci, ki so po veroizpovedi hindujci in jih je približno 15 do 20 odstotkov. Poleg

teh živijo na otoku še maloštevilni in večinoma že asimilirani Veddi ter muslimanski Mavri. Uradna poročila navajajo, da so povzročitelji zdrah na otoku prav Tamilci, vendar je ob tem nujno upoštevati, da so bile do zdaj vse vlade na otoku brez izjeme vlade s sinhalsko večino, ki je bila tamilski manjšini nenaklonjena.

Sama skupnost Tamilcev se deli v dve skupini, in sicer na indijsko in cejlonsko. Cejlonski Tamilci so se začeli priseljevati že v osmem stoletju, indijski pa so prišli na otok v novejši zgodovini, in sicer z britanskim blagoslovom oziroma kot poceni delovna sila britanskih kolonialnih oblasti. Večji del Tamilcev živi danes v goratem jedru otoka, kjer so Britanci nekoč na posekah uredili plantaže čaja in kavčuka. Lahko trdimo, da so seme današnji sporov zasejali prav Britanci.

Pretežno budistični Sinhalci zatrjujejo, da so prav oni prvotni prebivalci otoka. Zgodovinske kronike pa navajajo, da sta bili pred prihodom raznih kolonialistov (od Portugalcev, Nizozemcev in Britancev) na otoku dve kraljestvi – tamilsko

in sinhalsko – kar kaže, da so dravidski Tamilci tudi stari prebivalci današnje Šri Lanke.

Razmere so se začele z britansko kolonialistično politiko, z naseljevanjem poceni delovne sile iz Indije močno zapletati. Priseljeni Tamilci so bili kot poceni delovna sila nekakšna protiutež zahtevam sinhalskih mezdnih delavcev po višjih plačah in boljših delovnih razmerah. V sinhalskih očeh so se kazali kot nekakšni izseljenski pritepenci, kot nekakšno poslušno orodje kolonialistične politike. Nobena dosedanja vlada do danes tega sovraštva ni bila sposobna preseči.

Že takoj po razglasitvi neodvisnosti, leta 1948, je eden prvih zakonov obravnaval Tamilce. Medtem ko so Sinhalci avtomatično dobili državljanstvo nove države, tvorbe, so ga indijskim Tamilcem odrekli in jim zagrozili, naj odidejo, od koder so prišli. Prav prvo pokolonialno obdobje je bilo izrazito nasilno in se je posredno ohranilo do danes, kajti Tamilci veljajo za državljane druge vrste, edini uradni jezik pa je sinhalski. Tamilci imajo močno omejene mož-

nosti za zaposlitev, za razvoj svoje kulture, glavno mesto tamilske severne pokrajine Jafna pa je pod zasedbo sinhalske vojske.

Nemoč ali nepripravljenost vlade za rešitev tamilskega problema?

Junius Jayawardene, 78-letni predsednik, ki je pred sedmimi leti premierno zmagal na volitvah, je že pred njimi in še zlasti po njih tamilski skupnosti zagotavljal, da bo s potrpežljivimi pogajanci rešil tamilski problem.

Obljube pa so očitno vse do danes ostale na papirju, kajti dolgotrajna pogajanja tamilski skupnosti po njihovih trditvah niso prinesla ničesar. Prav zato so se poslanci Združene tamilske osvobodilne fronte (TULF), ki je bila ustanovljena iz manjših strank pred dobrimi desetimi leti, zaradi protesta umaknili iz parlamenta.

Brez dvoma so teroristični napadi kjerkoli po svetu vredni najhujše obsodbe, in prav tako velja tudi za akcije tamilskih skrajnežev iz vrst tako imenovane osvobodilne organizacije ILEM, ki se zavzema za neodvisno državo na severu Šri Lanke.

Resnici na ljubo pa akcija, ne glede na njene posledice, z vse resnostjo opozarja, da so bile vlade obljube zgolj verbalne narave. Očitno je namreč, da so se izjalovila vsa dosedanja pogajanja

(tudi tista septembra letos), še zlasti pa bode v oči dejstvo, da šrilanški premier za pogajalsko mizo ni povabil voditeljev TULF. Od njih vztrajno zahteva, naj pozabijo na separatistične težnje po ločeni tamilski državi in naj pretrgajo vse vezi z radikalnimi skupinami.

Kot nekakšno protiutež obljublja, da bo zmanjšal brezposelnost in naredil konec zapostavljanju Tamilcev, da bo povečal njihov vpliv v lokalnih oblasteh, da bo uvedel tamilščino kot uradni jezik, hkrati pa naj bi (vsaj tako pravi Jayawardene) odpravil zakon o terorizmu in pomilostil tamilske skrajneže. Vlada se kljub vsaj navideznim prizadevanjem za pomiritev še vedno vrsti v začaranem krogu, prebodenem z manjšinskimi zahtevami.

Žalostno je dejstvo, da se zaradi pomanjkanja potrpežljivosti vse več mladih Tamilcev namesto neuspešnega dialoga odloča za uveljavljanje pravic mimo političnih sredstev, vlada pa ob tem za urejanje razmer na otoku uporablja politiko trde roke.

Tudi tamilskim politikom popuščajo živci, kajti sinhalska elita za njihove zahteve ni pokazala nobenega razumevanja. Kljub temu ostajajo te zahteve še naprej radikalne, kar pomeni enakost jezika in političnih pravic, enakost v upravi in enako pravico do delovnih mest ter seveda zelo široko zastavljeno avtonomijo, če ne že posebne države na tamilskem severu (Tamil

Elam). Jasno je, da bodo neodločnost vlade in njeno popuščanje pred sinhalsko večino ter neke obljube po blagi reformi sedanje stanje samo utrjevale. Če bo predsednik Jayawardene želel prekiniti sedanja začarani krog, kajti vemo, da nasilje rodi samo še večje nasilje, potem bo nujno moral razširiti sedeže pogajalske mize in besede udejanjiti.

Le sporazumno bo namreč mogoče urediti manjšinsko vprašanje na »rajskem otoku«, s tem pa tudi normalizacijo s sosednjo Indijo.

Vlada v Colombu je že večkrat bila plat zvona, češ da so v nemire na otoku vmešane tuje sile. Pri tem so sprva prikriti, zdaj pa očitno omenjajo Sovjetsko zvezo, kot posledico tega pa kličejo na pomoč ZDA, Veliko Britanijo, Pakistan in Bangladeš. Internacionalizacija »tamilskega vprašanja« bi spričo strateške pomembnosti otoka in Indijskega oceana, kot območja miru in varnosti, povzročila kvečjemu še hujše notranje ter seveda tudi zunanje zaplete.

Razmere v Šri Lanki še zlasti pozorno spremljajo v sosednji Indiji, ki ne more biti ravnodušna za položaj in usodo Tamilcev, in to kljub dejstvu, da mora sedanja vlada urejati razmere predvsem znotraj lastnih meja. Konec koncev se zavedajo, da je prav Indija odgovorna zato, ker nikoli niso uresničili sporazuma iz leta 1964, po katerem naj bi večji del Tamilcev brez državljanstva vrnil v domovino, v indijsko zvezno državo Tamil Nadu.

Miha Lamprecht

Surova stvarnost konfrontacije

Po vseh mestnih četrtih Južnoafriške republike, v katerih kraljujeta ravščina in trpljenje, so slavili nekaj dni zapored. Razlog za slavo med zatiranimi je bila tokrat priznanja vredna odločitev Nobelovega komiteja za podeljevanje nagrad. Za mir jo je dobil anglikanski črnopolti škof iz Južnoafriške republike Desmond Tutu, človek, ki dobro ve, kako drago se tamkaj plačuje vsak upor politiki apartheida. S prižnice je govoril o trpljenju svojega ljudstva, govoril pa je tudi iz svojih izkušenj, saj mu režim ni prizanašal. Njegove besede so poslušalci vedno razumeli, saj je odločno in ostro napadal in obsojal režim južnoafriške belopolte manjšine, ki ga je za protiuslugo opisovala kot »prekletega revolucionarja«. Poskušali so ga onemogočiti leta 1981 v Sowetu, ko je maševal za pripadnike prepovedanega Afriškega nacionalnega kongresa, ki so jih južnoafriški komandosi pobili v Mapatutju. Zasluga tega preganjanega škofa je, da se »drugopolto« in prebivalstvo azijskega rodu ni udeležilo volitev in ni podprlo zlagano strpnost rasistov ter zavrnilo delno sodelovanje na oblasti, ki je tudi tokrat pustila ob strani 22-milijonsko črnsko prebivalstvo.

Surova stvarnost konfrontacije se nadaljuje tudi na višjih vzporednikih, tam, kjer bi pričakovali več uglajenosti in izkušenj. Intervju sovjetskega voditelja

Konstantina Černenka Washingtonu postu je ne le ilustracija zapletenih sovjetsko-ameriških odnosov, za katere je ameriški zunanji minister George Shultz dejal, da nikoli ne bodo idealni, temveč tudi delikatnih manevrov za osvojitve kakšne pomembne točke v neizprosni tekmovalnosti za premoč. V skladu s tem spoznanjem je ameriški časopis odstopil prostor kritičnim sovjetskim stališčem, pa čeprav je bilo očitno, da bo Černenko s svojimi stališči otežil Reaganov volilni dvoboj z Mondalom. Bolj kot to je prevladovala želja, da bi Černenko – zaradi verjetne ponovne zmage Ronalda Reagana – pripravil le-tega, da bi se že zdaj izjasnil o spremembi svoje politike do SZ v prihodnjih štirih letih. Prevladuje mnenje, da Černenkov zmerni ton in ponudba, da bi ZDA sprejele vsaj enega od štirih sovjetskih predlogov, od katerih je ameriški javnosti in demokratskemu kandidatu Mondaleu najbližji tisti o moratoriju za jedrske poskuse, mora nalezeti na ugoden odmev tudi v ameriški javnosti.

Ko spremljamo mednarodna dogajanja in naporno iskanje elementov za sporazumevanje o ključnih vprašanjih miru na svetu, ugotavljamo, da so najvišji državniški skoraj vedno optimisti. Vsi drugi so, če že niso trdovratni pesimisti ali ciniki, zadržani in nezaupljivi. Bistvena značilnost se-

danje hladne politične jeseni je zato potrpežljivo iskanje dialoga v razmerah ogorčene oboroževalne tekme. Žarek upanja dajejo še odprta pota za pogovore na raznih ravneh, kamor stopajo skoraj vsi partnerji, vključno tudi blokovski, in ki vsi kljub drugačnemu načinu in ciljem v prid izboljšanja političnega ozračja spodbujajo sodelovanje in popuščanje, kar je konec koncev bistvenega pomena za sporazumevanje.

V teh okvirih je madžarski partijski voditelj Janoš Kadar obiskal Francijo, kjer je naletel na popolno razumevanje, kajti tudi Pariz si iskreno želi, da bi se približal državam centralne in vzhodne Evrope. Rumunski predsednik Nicolae Ceausescu je imel med obiskom v Bonnu zahtevnejše delo zaradi svojega stališča, da sta oba vojaško-politična bloka zrela za razpustitev, da morajo Američani prvi odstraniti svoje rakete ter da se morajo majhne in srednje države sveta vključiti v pogajanja, ki si jih za zdaj lastita samo obe super sili.

Ni dvoma, da sta Janoš Kadar in predsednik Ceausescu s takšnim nastopom utrdila svoj ugled razumnih in neodvisnih državnikov ter svoj celotni položaj v Evropi. Znova se potrjuje že znano stališče, da so vedno boljša pogajanja kakor pa molk in zapiranje v bunkerje nestrpnosti. Drugo vprašanje je, koliko takšno indirektno vključevanje v dvogovor med vzhodom in zahodom vpliva na celotne odnose med SZ in ZDA in koliko se vse to vključuje v njune zapletene manevre pri iskanju poti za njun neposreden dialog.

Spremljamo tudi peto nadaljevanje posvetovanj o normalizaciji sovjetsko-kitajskih odnosov. Odkar tečejo ti razgovori, to pa je že dve leti, so se odnosi med sosedoma velikanima nekoliko izboljšali. Trgovinska izmenjava narašča, vse več je medsebojnih obiskov, lani sta dve državi izmenjali samo 10 študentov, letos pa 70. Podatek je skoraj neznan, vendar je značilen za marsikaj, kar se dogaja na azijskem prostoru.

Iz Moskve je bilo že velikokrat slišati, da odnose ni mogoče izboljšati z nesprejemljivimi pogoji in trditvami, da je SZ glavni krivec za mednarodno napetost in za ogrožanje Kitajske. Tudi nekdanje izjave o vzporednih strateških interesih Kitajske in ZDA ali pa krepitve povezanosti Kitajske z ZDA in Japonsko v Moskvi ne sprejemajo ravnodušno. Na očitke iz Moskve, da zna Peking edinole postavljati pogoje, ničesar pa ne ponuja za protiuslugo, Kitajci odgovarjajo, da ponujajo izboljšanje odnosov, kar bi bilo koristno za obe strani. Kitajci ne omenjajo več tako imenovanih spornih ozemelj, zahtevajo pa ureditev mejnih sporov ob rekah. Našteti elementi iz kitajskega stališča niso za sovjetsko stran nobeno popuščanje, saj pravijo, da so tista ozemlja, ki jih imajo Kitajci za svoja, v resnici sovjetsko ozemlje, o katerem ne mislijo razpravljati. Ko se bo začel šesti del sovjetsko-kitajskih premišljanj, se bodo stališča ponovila, napredek pa se bo pokazal nekje na obrobju.

S seje predsedstva RO ZZB NOV Slovenije

Najpomembnejše naloge: krepitev idejne enotnosti

Seja republiškega odbora ZZB NOV Slovenije bo 14. decembra

Kljub temu da sodi v krog pomembnih nalog republiškega odbora ZZB NOV Slovenije v prihodnjem letu (kot že letos in minula leta) spremljanje ter sodelovanje pri uresničevanju resolucije o razvoju republike, spremljanje in sodelovanje na področjih zunanje in notranje politike ter poudarjeno delovanje v okviru skupne fronte v SZDL, ostaja slejkoprej ena temeljnih nalog krepitev idejne enotnosti borčevskih vrst, poudarja osnutek programa dela RO ZZB NOV Slovenije za leto 1985. Tega bodo, po potrditvi predsedstva, obravnavali in sprejemali na seji RO ZZB NOV Slovenije 14. decembra. Takrat bo zbranim borcev (kot imajo v načrtu) podpredsednik ZIS Janez Zemljarič tudi nekoliko bolj poglobljeno predstavil sedanji notranji gospodarski in politični trenutek v državi; to bo še en prispevek k rednemu obveščanju borcev o notranjih in zunanjih zadevah v naši državi in osnova za nadaljnjo razpravo.

Na seji predsedstva RO so sprejeli še osnutek programa dela republiškega komiteja za borce in vojaške invalide za leto 1985. Komite je svoje naloge razvrstil po tromesečjih v zakonodajni ter tematski del. V zakonodajni del spada predlog zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o vojaških invalidih (tega mora komite predložiti IS skupščine SR Slovenije do 15.1.1985), predlog zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o civilnih invalidih vojne, predlog odloka o določitvi osnove za priznanje republiškega dodatka zaposle-

nim udeležencem NOV za leto 1985, predlog odloka o določitvi najnižjih pokojninskih prejemkov (za Špance, spomeničarje, heroje), predlog sklepa o določitvi motornega vozila (od katerega se določa osnova za regres pri nakupu avtomobila za vojaške invalide) in še predlog meril za določitev obsega sredstev za občinske priznane invaline borcev v letu 1985.

Med tematske naloge spada poročilo o borčevsko-invalidskem varstvu v SR Sloveniji v letu 1984, poročilo o izvajanju zdraviliško-klimatskega zdravljenja borcev in vojaških invalidov v letu 1984, poročilo o delu zdravniških komisij ter nekatere informacije in poročila o izvajanju dopolnilnega varstva in o uveljavljanju pravic borcev ter vojaških invalidov, kot je bilo predstavljeno v komitejevi informaciji.

Največ pripomb zadeva ortopedijo in kakovost dela na tem področju. Predvsem to velja za kakovost ortopedskih pripomočkov, za zapleteno administriranje, preden jih dobil upravičenec in z vsem tem v zvezi gre za vprašanje uvoza ustreznih materialov, carine ter še česa.

Opozorili so na zdravstveno varstvo kmetov-borcev, ki še vedno ni ustrezno rešeno, kritično so ocenjevali

prenos uresničevanja zdravstvenega varstva borcev in vojaških invalidov na zdravstvene skupnosti in menili, da od golega ugotavljanja, da je sistem dober, izvajanje pa slabo, nihče nič nima. Dotaknili so se še vprašanja nege bolnikov na domu in laične pomoči. Prva je v pristojnosti zdravstvenih organizacij in je urejena glede na možnosti in kakovost organizacije dela po posameznih krajih različno, druga pa je stvar širše družbe in je za njeno delovanje potrebna širša družbena akcija.

V tem sklopu obravnavanih pereočih vprašanj je tekla beseda tudi o oskrbi v domovih starejših občanov, pri čemer so ugotavljali, da mnogi borcev ne morejo poravnati oskrbnine s svojimi pokojninami, ker se razloček med obojim vedno bolj veča.

Za boljši pregled nad delovanjem dela na tem področju so na predsedstvu borčevske organizacije menili, da bo treba v prihodnje zagotoviti pogostnejše informacije o zdravstvenem in socialnem varstvu po občinah in regijah pa tudi drugod po Jugoslaviji. Opozorili so, da vojaški zavarovanci (ki so pa tudi borcev) niso v izenačenem položaju z borcev, ki uživajo zdravstveno varstvo po »civilni zakonodaji«.

Več ofenzivnosti

Ob predloženem programu dela časopisnega sveta TV 15 za leto 1985 je predsedstvo sodilo, da bi morali v tem borčevskem glasilu poskrbeti za obravnavo žgočih

družbenih tem, pri čemer pa bi morali poiskati na straneh glasila svoj prostor tudi pišočji borcev, ki imajo kritične pripombe na različne nepravilnosti v družbi. To velja tudi za konkretne nepravilnosti in probleme, ki jih borcev zaznavajo v svojih življenjskih okoljih. Šele tako bi tudi borčevsko glasilo postalo resnična tribuna borcev in bi objavljalo dejansko tisto, kar imajo borcev javnosti povedati. Dpdali so še željo po trdnem sodelovanju z redakcijami borčevskih glasil v državi, sicer pa so delovni program časopisnega sveta sprjeli in podčrtali, da borcev vse bolj potrebujejo to svoje glasilo.

Ob še nekaterih obrobnejših vprašanjih je predsedstvo pregledalo tudi okvirni program proslav v prihodnjem letu, ko so na Slovenskem predvidene tri velike proslave: prva, ki bo imela tudi širši jugoslovanski pomen, bo združena z odkritjem spomenika zadnji bitki druge svetovne vojne v Evropi na koroški Poljani, druga bo ob štiridesetletnici osvoboditve Ljubljane, tretja, v Ilirski Bistrici, naj bi združevala proslave osvoboditve Trsta, Istre in Slovenskega primorja ter Gorice in priključitve k matični domovini. Predsedstvo je ob tem načrtu proslav (kakor tudi oonih na zvezni ravni) opozorilo predvsem na ustrezne vsebine in dodalo, da se morajo tudi sredstva obveščanja vključiti s svojimi prispevki, vendar ne mlačno in formalno, kot je bilo to očitno ob letošnjem dnevu republike.

B. Ž. J.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Ljubljana –
Seja odbora
vezistov NOV Slovenije

Na seji odbora vezistov NOV Slovenije 20. novembra so se dogovorili, da bo njihov letni zbor januarja 1985. Med priprave na ta zbor sodi tudi priprava poročila o delu odbora. Predsednik odbora Ivan Pivk je o tem delu dejal, da se je dejavnost zlasti po področnih sekcijah in strokovnih odborih okrepila. V dvehletnem časovnem razdobju je bilo postavljenih več spominskih obeležij v spomin na posamezne dogodke iz dela vezistov v NOB, lepo je uspelo vseslovensko srečanje vezistov NOV, ki je bilo letos v vojašnici Ljuba Šerčerja in v ljubljanskem Mostecu, ustrezno so proslavili dan vezistov (26. september) ter najbolj prizadevnim in jubilatnom podelili tudi priznanja. Tone Brožič, predsednik pripravljalnega odbora za letošnjo proslavo je podal svoje poročilo in hkrati predlagal, naj bi se takšna srečanja v prihodnje spremenila v nekakšen tabor in vajo delovanja zvez v okviru SLO in DSZ.

Za monografijo Oris zvez v NOV Slovenije 1941–45 so zbrali že veliko gradiva. Na seji so sprejeli in potrdili še poročilo o finančnem poslovanju in razpravljali o predlogih mariborske sekcije aktiva delavnic 99D za spremembo nekaterih določil pravilnika o nalogah, organiziranju in delovanju skupnosti vezistov NOV Slovenije. Statutarna komisija bo do letnega zbora pregledala predloge in pripravila izoblikovano mnenje.

Ob vprašanjih razvijanja izročil NOB je predstavnik JLA podpolkovnik Popović poročal, da je v letu 1984 prehodilo dvesto vojakov transverzalo vezistov skupaj z dvajsetimi starešinami. Vojaki so se udeleževali tudi proslav partizanskih vezistov in kurirjev; borcev so na sestanku sklenili, da bodo v prihodnje vojakom pohodnikom podeljevali ustrezne spominske značke.

B. P.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Zvezni odbor ZZB NOV Jugoslavije o programu dela za 1985. leto

Tudi danes potrebujemo prave borce

V vseh družbenopolitičnih organizacijah o njihovih nalogah in obveznostih v luči sklepov 13. seje CK ZKJ pregledujejo dosedanje metode dela. Razpravo, ki so jo med letom izvajali o metodah dela borčevskih organizacij, končujejo te dni. Na šesti seji zveznega odbora ZZB NOVJ, ki ji je predsedoval Ilija Djukić, so zbrali spoznanja o tem, koliko so metode dela in političnega delovanja borcev skladne z družbenopolitičnim trenutkom in s sedanjimi razmerami. Razprava je hkrati pokazala, v kolikšni meri je mogoče s takšno vsebino dela uresničevati vse naloge in obveznosti, ki so pred borcev, oziroma v kolikšni meri uresničuje ZZB NOV svojo ustavno funkcijo.

V razmerah, ko so vse družbenopolitične organizacije pred težkim in zapletenim bojem za hitrejšo obvladovanje težav, izraža tudi borčevska organizacija pripravljenost, da se enotno mobilizira za ustvarjanje družbenega ozračja za lažje spopadanje s problemi. Seveda mora biti v vseh teh akcijah enotnost borčevske organizacije potrjena z delom;

to je tudi njena obveznost družbenopolitične organizacije Titovih borcev; ne le zaradi nastalih težav in problemov, ampak tudi zaradi moralnega ugleda in vpliva te organizacije.

Zdaj bo praksa pokazala, koliko je borčevski organizaciji uspelo najti vodilo za nadaljnjo vsestransko zavzetost; predvsem s široko mobilizatorsko akcijo, v katero se bodo vključili vsi udeleženci NOB. Pa ne le borcev. Pomembno je zlasti, kakšen vpliv bodo imele akcije, ki jih v krajevnih skupnostih in občinah predlagajo borcev, na celotno družbenopolitično aktivnost teh okolij. Čas bo pokazal, koliko bodo z novimi programi dela, ki jih te dni sprejemajo v letu priprav na kongres, sami popravili težave in nelogičnosti, o katerih je bilo v razpravah toliko kritike.

Zavedamo se, da se ukvarjamo zvečine s starimi problemi, je dejal v uvodnih besedah Ilija Djukić, vendar pa tudi vemo, da te stare probleme ne moremo reševati s starimi odnosi in razumevanjem. Kajti prav ti stari odnosi in razumevanja ali nedorečeni odnosi so ustvarili doberšen del problemov. Glede na to, je

dejal Djukić, je lahko naš prispevek k razvoju socialističnih samoupravnih odnosov velik tako po funkciji kot po položaju

borčevske oporganizacije.

Prav danes so na dnevnem redu tista idejna, politična, etična, materialna in socialna vprašanja, ki so

sestavljala in sestavljajo ogrodje naše revolucije. Tukaj borcev lahko pomagajo. Tako se spet znajdejo na bojišču naše znane politike in stališč revolucije.

Nova etapa revolucije je po mnenju borcev ustvarila nove kakovosti na osnovah te revolucije; zato se bodo morali v današnji fazi revolucije borjevati do

konca za njena izvirna načela. Tako bodo najbolj izbojevali bitko proti tistim posameznikom, ki v zadnjem času skušajo na nek način indirektno kazati na borčevsko organizacijo, češ da se ji čas izteka zaradi starosti let, zdravja in zmanjševanja števila borcev v delovnem razmerju. Pozabljajo pa, da ima borčevska organizacija veliko moralnopolitično moč, vpliv in avtoriteto v vseh fazah revolucije.

Seveda borčevska organizacija ne zahteva nikakršnega avantgardizma in paralelizma, saj se bojuje za politiko zveze komunistov; vendar se bojuje tudi proti tistem, kar izkrivlja položaj vsakega dela našega sistema, kar že samo po sebi slabi našo učinkovitost kot družbe in kot revolucije nasploh. Zato se bo borčevska organizacija tudi v prihodnje, zlasti pa v prihodnjem letu še bolj odločno pripravljala na kongres, upirala se bo vsemu, kar bi vodilo k dvomom o osnovnih načelih naših socialističnih, samoupravnih družbenih odnosov.

Celotna aktivnost borcev bo usmerjena, kot kaže pravkar sprejeti program dela ZO ZZB NOVJ, k čimbolj natančnim, učinkovitim in plodovitim pripravam za 13. kongres ZKJ in za 10. kongres ZZB NOVJ.

Ljubinka Vasković

Iz razprave: Stane Vrhovec

»Borcev in borčevske organizacije so s svojimi metodami političnega delovanja veliko prispevali in še prispevajo k realizaciji sklepov 13. seje CK ZKJ.

Glavna smer razvoja naše socialistične samoupravne družbe je k stabilizaciji družbenoekonomskih in političnih odnosov v državi, k doslednemu uresničevanju programa ekonomske stabilizacije in načrtom splošnega ljudskega odpora, družbene samozaščite ter k politiki neuvrščenosti.

Danes najbolj skrbijo borčevsko organizacijo, borce in vojaške invalide razmere v našem gospodarstvu, inflacija, izgube v organizacijah združenega dela, nadzorovana rast cen, padec življenjskega standarda, obremenjevanje gospodarstva, zadolženost Jugoslavije v tujini, nezadovoljivo vključevanje domačega znanja v proizvodne procese, pomanjkljivost v kadrovski politiki, neenotnost in neuresničevanje ustavnih norm, Zakona o združenem delu, družbenih dogovorov, samoupravnih sporazumov v konkretni praksi, kraje in razsipanje družbenega premoženja, počasno uresničevanje programa ekonomske stabilizacije, neuresničevanje zahtev delovnih ljudi in občanov – tudi borcev – za uresničevanje osebne in kolektivne odgovornosti, za napake v naložbenih in drugih prijemih. To ni znak demoralizacije borcev in vojaških invalidov, ampak želja in hotenje, da oprti na lastne sile pod idejnimi in enotnim vodstvom zveze komunistov v fronti organiziranih socialističnih sil čimprej rešimo te in druge probleme ter težave, ki nam grozijo ali pa že motijo hitrejši in vsestranski napredek naše socialistične samoupravne družbe.

V praksi se srečujemo na primer s prizadevanji, češ da so za sedanje družbeno-ekonomske težave krivi ustava, Zakon o združenem delu, naš politični sistem in da stabilizacijski program ne bomo mogli uresničiti, če ne spremenimo ustave in političnega sistema, čeprav v tem trenutku nismo seznanjeni z nobenim konkretnim in argumentiranim predlogom, kaj naj bi spremenili v ustavi ali v političnem sistemu.

Sem za to, da najprej dosledno uresničimo vse, kar piše v ustavi in v zakonih in šele potem, ko bomo dejansko videli kakšno nemožnost, da bi nekaj ureničili, spremenimo posamezne dele političnega sistema.«

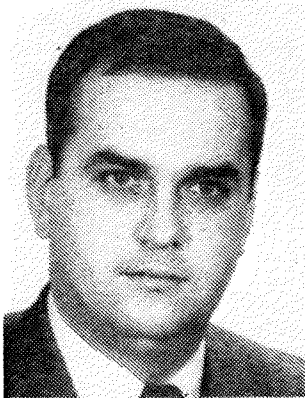
Akcije NNNP 84/85 v občini Maribor Rotovž Za večjo varnost

Občinska konferenca SZDL Maribor Rotovž namenja posebno skrb reševanju problemov na področju SLO in DS. Obiskali smo predsednika koordinacijskega odbora za SLO in DS pri predsedstvu občinske konference SZDL Mira Šebarta. Pogovarjali smo se o delu koordinacijskega odbora, o dejavnostih v akciji NNNP in o problemih, s katerimi se v občini srečujejo na tem področju.

Miro Šebart je dejal, da so pri ocenjevanju aktivnosti v akciji NNNP 83 ugotovili, da so organizacije SZDL precej storile na področju podružbljanja SLO in DS. V nekaterih KS se je tudi zelo pozitivno pokazala stalna povezanost KS z ozdi zlasti pri skupnem načrtovanju in usklajevanju dela narodne zaščite, pri skupnem načrtovanju dela enot in štabov civilne zaščite in drugod. V nekaterih KS so s svojimi akcijami samozaščitne narave izboljšali prometno varnost (KS Kamnica, Boris Kidrič in Rotovž). Izboljšali so tudi požarno varnost.

Akcija NNNP 83 je bila v občini Maribor Rotovž dobra osnova za akcijo NNNP 84/85, s katero so bili letos doseženi pomembni premiki. Letos so v občini posebej poudarili varovanje okolja,

prometno in požarno varnost in aktivnosti v zvezi z uresničevanjem zasnove SLO in DS. V okviru koordinacijskega odbora za SLO in DS so tudi pregledali politično-varnostni položaj in oceno posredovali občinski konferenci SZDL Maribor Rotovž. Na področju prometne varnosti so bile različne aktivnosti v KS Boris Kidrič, KS Rotovž in nekaterih drugih KS, kjer občani že dalj časa opozarjajo na probleme prometnega režima, onesnaževanja okolja, hrupa zaradi gostega prometa in podobno. Na KO za SLO in DS so ugotovili, da je v občini evidentiranih precej članov Narodne zaščite, vendar pa s številom usposobljenih članov še vedno niso zadovoljni. Pristojnim organom so dali pobudo, naj posvetijo posebno

Miro Šebart

skrb usposabljanju in izobraževanju članov Narodne zaščite. Obravnavali so tudi stanje na področju varstva okolja. Doslej so dobili iz krajevnih skupnosti dosti podatkov o problemih okolja, ki so dobra osnova za nadaljnje delo. V prihodnje bo treba posvetiti potrebno skrb urejanju nekaterih ekoloških vprašanj (saniranje črnih odlagališč odpadkov, postavljanje novih zabojnikov, urejanje vodnih virov in zagotavljanje zmogljivosti pitne vode). Koordi-

nacijske odbore v KS se še vedno premalo čuti pri pritegovanju društev, društvenih organizacij in nekaterih drugih delov fronte (sindikati). Ponekod koordinacijski odbori delujejo še vedno kot precej zaprta organizacijska oblika SZDL in se premalo odpirajo navzven.

O delu koordinacijskih odborov za SLO in DS se premalo piše. Zato bo koordinacijski odbor za SLO in DS organiziral problemsko konferenco o vlogi in nalogah SZDL na področju SLO in DS.

V okviru KO za SLO in DS so pripravili tudi prispevek za letno oceno dela SZDL. »V tej oceni posebej poudarjamo,« je povedal Miro Šebart, »da je v sedanjem času zelo pomembna družbeno nadzorstvena funkcija SZDL pri ugotavljanju škodljivosti in nepravilnosti v vseh okoljih s tem, da tudi konkretno pokažemo tiste, ki še sedaj kršijo družbeno sprejete norme«. Po mnenju Mira Šebarta bo samo tako SZDL uživala potreben ugled med ljudmi in konkretno prispevala k izboljšanju varnostnih in političnih razmer v družbi.

M. Kos

Puška ni samo za moške

V Kostanjevici na Krasu se je zbralo na obrambnem usposabljanju več kot osemdeset deklet in fantov, ki ne obiskujejo šol srednjega usmerjenega izobraževanja. Za dekleta je bilo to posebno doživetje, saj so oblekla vojaško uniformo in se urila v vojaških spretnostih.

V učnem centru je bilo življenje zelo zanimivo. Poveljnik je bil rezervni vojaški starešina Boris Jug, komandirji vodov in izvajalci pouka pa prav tako rezervisti Friderik Markočič, Zvonko Lipovšek, Marjan Dovžak in Zoran Bolčina. Boris Klavčič je skrbel za družbenopolitično izobraževanje, Andrej Humar pa za preventivo in sanitetno vzgojo.

Učni program je predpisal Republiški sekretariat za ljudsko obrambo, nekaj tem

pa tudi upravni ogranek za ljudsko obrambo občine Nova Gorica. Mladi so med drugim spoznali pehotno orožje, nekatera minsko-eksplozivna sredstva, preizkusili so se v streljanju in se seznanili z RBK zaščito. Urili pa so se tudi v izvajanju taktičnih nalog na terenu.

Za dekleta iz vseh krajev novogoriške občine je bilo enaindvajsetdnevno usposabljanje nepozabno doži-

Mladi med pripravami za streljanje

vetje. Večina deklet je imela prvič v roki vojaško upuško, toda na strelni črti jim roke niso drhte. Zadele so številne osmice, devetice in tudi desetke.

Zapišimo še nekaj misli deklet o obrambnem usposabljanju v Kostanjevici na Krasu. Darja Lipičar: »V sedanjih okoliščinah ni bilo možnosti, da bi nadaljevala šolanje, toda želim se še

česa naučiti. Tu v centru sem imela to možnost in precej tega bom koristno izrabila doma pri delu.«

Darja Pahor, ki se je pokazala kot odlična strelka: »Priznati moram, da sem se v začetku nekoliko bala puške. Toda kmalu sem se na njo navadila in strah je izginil. Zdaj me je začelo strelstvo zanimati, in če bo le možnost, se bom vključila v kakšno strelsko družino.«

Nataša Cvetrežnik, ki je tudi odlična strelka: »Življenje v centru je bilo zelo lepo. Spoznala sem številne vrstnice in postale smo dobre prijateljice. Prepričana sem, da bomo to prijateljstvo razvijale tudi po usposabljanju.«

Jolanda Bratuž: »Še nikoli se nisem za toliko časa ločila od doma. Mislila sem, da mi bo težko. Toda čas je hitro mineval in zdaj mi je žal, da gremo narazen.«

Mile Gojković

Enajstič po poteh heroja Kebeta

Predstavniki RK ZRVS Slovenije in predstavniki OK ZRVS Radovljica so pred nedavnim potrdili razpis in pravila za enajsti pohod Po poteh heroja Kebeta, ki bo v nedeljo, 13. januarja 1985, iz Kroke v Dražgoše.

Na pohodu, ki bo potekal v okviru prireditve po poteh partizanske Jelovice, bodo nastopile ekipe, sestavljene iz treh članov ZRVS in treh članov ZSMS brez smuč. Občinske konference morajo prijaviti svoje ekipe OK ZRVS Radovljica do 24. decembra. Tekmovanja se lahko udeležijo rezervni vojaški starešine, ki so člani ZRVS in ZSMS in še niso služili vojaškega roka. Poleg teka iz Kroke v Dražgoše bo v tekmovanje vključeno reševanje topografskih in taktičnih nalog ter vprašanja iz teorije in streljanje z malokalibrsko puško.

V nedeljo, 13. januarja 1985, bo ob 12. uri pri spomeniku v Dražgošah osrednja proslava in objava rezultatov športnih tekmovanj, razdelitev nagrad, medalj in pokalov. Vsi udeleženci tekmovanja bodo prejeli tudi spominske značke.

Ciril Rozman

Za boljše delo v prihodnje

Na redni letni konferenci krajevne organizacije ZRVS Zadobrova – Sneberje v občini Ljubljana Moste so člani kritično ocenili svoje delo v minulem obdobju. Čeprav so na področju idejnopolitičnega izobraževanja in obrambnosamozaščitnega usposabljanja v letu 1984 dosegli več kot v preteklem letu, vodstvo organizacije ni bilo zadovoljno z navzočnostjo rezervnih vojaških starešin pri raznih oblikah usposabljanja. Samokritično so ocenili tudi delo vodstva organizacije, zato so članom konference predlagali nekatere spremembe v organih konference. Predsedstvo krajevne organizacije je še pred začetkom izobraževalnega ciklusa v letu 1984 odločilo, da bo člane, ki se neopravičeno ne udeležujejo predavanj in drugih oblik usposabljanja, predlagalo v obravnavo samoupravnemu sodišču pri občinski konferenci ZRVS. Ocenilo je, da bi tovariški pogovori in opozorila neaktivnim članom verjetno pozitivno vplivali na te, pa tudi na druge člane v organizaciji.

V juniju, ko krajevna skupnost proslavlja svoj praznik, je strokovna komisija krajevne organizacije organizirala in izvedla tekmovanje RVS, krajanov in ekip delovnih ter drugih organizacij v spretnostih in znanju SLO, na katerem so se tekmovalci pomerili v streljanju, telesnih spretnostih, poznavanju delovanja v RKB z aščiti ter tematiki iz revije Naša obramba. Konferenca je podprla predlog, da bodo tako tekmovanje organizirali tudi prihodnje leto. Ob tekmovalnem in tovariškem srečanju krajanov, RVS in mladine je to tudi eno od oblik preverjanja znanja krajanov na nalogah SLO in družbene samozaščite.

Ko so na konferenci sprejemali načrt dela za leto 1984/85, so člani poudarili nujnost večjega individualnega izobraževanja starešin. V ta namen naj bi člani več posegali po strokovni literaturi, vojaški in splošni, pa tudi prispevkih, ki jih objavljajo časopisi in revije z obrambnosamozaščitno vse-

bino (Naša obramba, Obramba in zaščita, TV-15).

Sodelovanje z osnovno šolo Leopold Maček-Borut bodo utrdili v obrambnem krožku, pri organizaciji obrambnega dne, na proslavah ob raznih priložnostih ter v drugih akcijah. Večjo skrb bodo zavetili usposabljanju krajanov za naloge obrambe in zaščite, saj želijo spodbuditi usposabljanje krajanov za naloge narodne zaščite, pri čemer bi strokovno usposabljanje vodili delavci milice. RVS bi prevzeli naloge predavateljev idr.

Delovanje v okviru KK SZDL bodo okrepili v pripravah na izbiranje kandidatov za dolžnosti v organih socialistične zveze in krajevnih samouprave, pri čemer bodo kadrovali svoje člane zlasti v organe, ki delujejo na področju SLO in družbene samozaščite (štab in enote CZ, v narodni zaščiti, komisijah pri svetu krajevnih skupnosti itd.), pa tudi v druge organe. Bolj se mora pokazati tudi povezava s komitejem za SLO in družbeno samozaščito, v katerem jih zastopa predsednik krajevnih organizacij ZRVS. Pri sodelovanju z drugimi društvi bodo več pozornosti posvetili skupnim akcijam oziroma sodelovanju z gasilskim društvom (akcija preventive požarne varnosti) in v okviru AMD (akcije: varnostni pas, brezplačni testni pregledi vozil).

Neposrednejši stiki predsedstva in njegovih organov s člani konference, skupne seje z vodstvom mladine in drugo bodo v prihodnje ena od metod delovanja, s katerimi želi predsedstvo okrepiti delovanje organizacije hkrati pa skrbeti za nenehno preverjanje uresničevanja sklepov 13. seje CK ZKJ, ki obvezujejo tudi organizacijo ZRVS, in ne samo člane ZK.

Ocena, da je stanje v organizaciji zadovoljivo, mora biti le motiv novemu vodstvu organizacije, da v naslednjem obdobju usmeri vse moči v večjo aktivnost članov in s tem izboljša navzočnost RVS v krajevni skupnosti, je bila sklepna misel na letni konferenci.

V. Š.

Veliko dela za kranjsko ZRVS

Konec novembra so se na volilni konferenci sestali kranjski rezervni vojaški starešine. Po uvodnem poročilu so sprejeli program dela za prihodnje leto. Uresničevati pa ga bodo začeli že ta mesec, ko morajo krajevne konference ZRVS pregledati svoje delo ter pripraviti programe dela za prihodnje obdobje. Od januarja do aprila 1985 bodo organizacije imele letne konference, nato pa bodo opravile idejnopolitično usposabljanje in strokovno izobraževanje, razna tekmovanja in spominske prireditve.

Maja bodo uresničili nekatere naloge iz programa dela, izvedli tradicionalno tekmovanje ob dnevu mladosti. Rezervni vojaški starešine bodo individualno proučevali program usposabljanja, junija pa bo redno preverjanje znanja. Julija in avgusta

bodo pregledali opravljeno delo ter začeli priprave na občinsko strelsko tekmovanje, ki bo septembra. Letna konferenca bo oktobra.

V razpravi so delegati in gostje ugotovili napredek na vseh delovnih področjih, vendar so poudarili potrebo po nadaljnji organizacijski krepitvi in krepitvi delovanja članov ZRVS v vseh življenjskih in delovnih okolišjih.

Za predsednika OK ZRVS Kranj so znova izvolili Zorana Rautnerja, ki je poudaril, da bo predsedstvo konference v prihodnje namenilo več pozornosti vzgoji mladih starešin, nadzoru dela v krajevnih konferencah, spodbujanju aktivov v delovnih organizacijah, sodelovanju s šolsko mladino, individualnemu izobraževanju in širjenju revije Naša obramba in časopisa TV-15 Naš tovariš.

M. Čavlovic

Predavanja o narodni zaščiti

V novogoriški ZRVS zamujajo pri izvajanju programa dela, zlasti pri izvajanju vojaško strokovnega usposabljanja članov. To usposabljanje bi morali skleniti v prvem polletju letos. Toda zaradi »opravičljivih« razlogov se je vse skupaj zavleklo tako, da bodo večji del programa usposabljanja za sedanje obdobje, ki se po navadi sklene najpozneje v septembru, uresnili v prihodnjem letu.

Temo o razvoju, organiziranju, delovanju, vodenju in usposabljanju Narodne zaščite so v krajevnih organizacijah ZRVS sklenili 19. novembra. Udeležba na predavanjih je bila na podeželju precej boljša. Najslabša je bila v KO ZRVS Sergej Mašera in Matevž Velušček iz Nove Gorice, saj se je udeležilo le 30 odstotkov vabljenih.

Rezervni vojaški starešine ugotavljajo, da so predavanja na to temo odlično pripravljena in metodološko dobro podana. Vsi predavatelji so mladi rezervni starešine in so člani predavateljskega aktiva nosilcev obrambnih priprav občine Nova Gorica. Predavanja na temo o bojnem delovanju naših oboroženih sil na časno zasedenem ozemlju – enota na pohodu s prehodom v napad v srečanju naj bi izvedli v 26 KO ZRVS do konca tega meseca. Preverjanje znanja pa bodo opravili šele po novem letu.

M. G.

Pod Raduho

Življenje
treh dolin

»Ponujamo le lepoto, mir in zrak!«

Po Solčavsko, samo in samotno, je prava paša za oči, balzam za samotneže, pribežališče za dolinske, mestnega hrupa naveličane ljudi. Svetovno znana alpska dolina, Logarska z Robanovim in Matkovim kotom, ki se kot orlovska gnezda skrivajo pod Raduho, Ojstrico, Brano, Skuto in Kočno, pod Grofičko, Planjavo in Škarjami, dvatisočaki, ki so vselej privlačevali hribolazce, je že od nekdaj veljala za nekakšno slovensko planinsko božjo pot. Doline, ki se stiskajo pod slepečo belino s snegom pokritih gora, so bile v svoji odmaknjenosti prava vaba: te kraje so naselili že v pradavnini. Pračlovek se je zatekel visoko pod Raduho, v Potočko zijalko in od takrat so se ljudje spopadali z naravo in ji trgali pednje zemlje, se bojevali z živalmi, lezli po pečevju, vlačili les in ga po Savinji spravljali v svet, od koder so se vedno znova vračali. Semkaj so se zatekali mogočnejši, grofje in knezi Celjski, shranjevali neprecenljive zaklade, si hladili vroča srca in divjali po gorah za divjadjo. Naposled je v samotnost dolin vdrl vojaški škorenj in Solčavani so bili prisiljeni braniti svoje.

Že sredi dvainštiridesete se je tu začelo odporniško gibanje, ki se je še utrdilo v naslednjem letu. Dne 22. oktobra 1944 so Nemci Solčavo, Logarsko dolino in kmetije v Podolševi večino ma požgali. V pepel se je spremenilo 225 domačij. Zvesti in natančni kronist Solčavskega sodi, da spada požig Solčave med najpogostejše zločine nemških fašistov na Slovenskem. Upornost, ki je tem ljudem v krvi in brez katere ne bi bilo moč preživeti v nenehnem boju z naravo, so drago plačali. In kot vselej v stoletjih so prav zaradi nje tudi obstali.

Izpod Raduho se je plazil strupen mraz. Med hišami se je pojavil otrok, ves zavil, se z naglimi koraki približeval mostu. Na tej strani mostu je nekoliko zloznejše ubiral še vedno trdne korake starec, človek bi dejal, da so bili to koraki nekdanjega lovca, samotnega popotnika savinjskih planin.

Z Antonom Ikovicem, človekom, ki ve vse o planinah in ljudeh, o katerih hrani številne zapise, ki brska in išče, da se ne bi pozabilo, sva stala tik pred mostom. Starec in otrok sta se križala, poti so se razcepile.

Stopila sva med gorjance v zadržni dom onkraj mostu, na toplo, s kristalno čistega zraka, ki je rezko vdrl v prostor.

Solčavske ovce, kje ste?

Krajevna skupnost Solčava sodi med večje. Njenih 10.000 hektarov meji na avstrijsko Koroško (tudi sicer so bili ljudje pod Ojstrico že od nekdaj navezani na Koroško onkraj planin), Mežiško dolino in Kamniško Bistrico. V tej gozdno kmetijski bratovščini so tudi Robanov in Matkov kot z Logarsko dolino pa zaselki in prostrani pašniki pod Raduho in Olševo, pojasnjuje Iko- vic. Solčavci so kmetje, ki jim reže ta kruh živinoreja in gozdarstvo, manjši košček pa še kmečki turizem in ovčereja.

»Pred vojno je bila ovčereja znatno bolj razvita«, se vrača desetletja nazaj Iko- vic. »Znani smo bili po jezersko-solčavski pasmi ovac. Kma-

Damjan Havdej: »Solčava še danes nima urbanističnega načrta. Za vsak objekt posebej se prepiramo!«

lu se je začela cena ovac zniževati, pojavil se je še medved in zanimanje za ovčerejo je povsem uplahlilo. Do letos spomladi je cena sicer bila še kar privlačna, vendar je spet padla. Danes je na Solčavskem le še okoli dvesto ovac.

Blejanja in zvončkljanja je vedno manj, s tem pa tudi prave, pristne podobe teh krajev. Pred vojno, razlaga Iko- vic, jih je imel posamezen kmet toliko, kot jih je danes vseh skupaj. Na primer, Covnik, Suhadolnikov Rok pa Matk, Prodnikov Joža, ki so ga pokopali pred nedavnim. Kmetijska zadruga Mozirje si prizadeva, da bi ovce znamenite pasme znova dobile domovinsko pravico na Solčavskem.

Nekoliko drugače je z živinorejo. Krav je več kot pred vojno, dobre mlekarice so. Mladi se z vrhov ne selijo več v dolino.

Ni pa – mladih gospodinj. Stare matere skrbje za gozdinjstva, dekleta ne marajo v planinski raj. Dolina željno prisluhne slehernemu otroškemu joku.

Dolina sama ne more zaposliti vseh. Niti kmetijstvo niti gozdarstvo, tudi ne turizem. V Solčavi je obrat Iskro. Iskra-feriti zaposluje 44 Solčavcev, v glavnem žensk. Ni veliko, vendar bodo ostale doma. Ponudile roko osamljenim. Zajokali bodo otroci in čez solčavski most bo kmalu začela stopati nova četica gorjancev.

Hribovec je po naravi optimist.

Z Ikovicem sva stopila k Damjanu Havdeju, predsedniku sveta krajevne skupnosti Solčava. Zabit med goropirja v skromni podstrešni sobici večnamenske stavbe tik mostu ni odrekel nekaj besed.

Življenje dandanes je pretehtana partija kart. Treba je igrati zbrano, umirjeno in tvegati. To sicer ne sodi v življenjsko obredje ljudi pod Raduho, vendar se vse bolj spreminja v življenjski način, ki ga je vsilil čas. Tveganje pa je tudi iskanje.

Kmečki turizem, njegova pota in razpوتا

»Kmečki turizem je ta čas majhno tveganje,« preudarja Havdej. »Draginja, drago gorivo, povsod omejitve, vse to vpliva in se seveda tudi pozna. Marsikdo misli, da je kmečki turizem stvar od danes na jutri. Pa ni tako: to je naposled stvar tradicije, pozornosti, široke ponudbe... Ne moremo reči, da smo malo naredili. V Logarski dolini se z njim ukvarjajo Ivanka Lenar, Plesnik, Žoharjevi, Podbrežnikovi, Covnik, Marja Matk, Milena Klemenšek pa visoko zgoraj Rozalija Ošep, Bukovnikova (najvišje ležeča kmetija v Sloveniji, 1327 metra nadmorske višine, op. p.), v Robanovem kotu Ana Ošep, Bevkova, Nina Vršnik, Govčeva po domače... Vsem po vrsti seveda ne gre za med, stalno zasedeni pa so Covnik, Lenar, Vršnik, Nina, Žohar, Ošep Rozalija in še kdo.«

Hladno preudarja in premišlja. Romantika je za sanjače, ne za gorjance.

»Bore malo naredimo za propagando. Imamo veliko, ponujamo malo. Logarska dolina ima danes v primerjavi s turističnimi zmogljivostmi pred vojno objektivno manj možnosti. Ne znamo se organizirati, privabiti gosta. Logarska dolina ostaja, kakršna je bila. Nikakršne zabave ni, ponujamo le lepoto, mir, zrak, še zgodovine ne znamo vnovčiti. Kamp v Logarski dolini »rojevamo« že štiri leta, čeprav bi ga nujno potrebovali. Denarja ni! Solčava še danes nima urbanističnega načrta. Za vsak objekt posebej se prepiramo. Podobno je z Logarsko dolino. Poslednje, kar smo dobili, je Dom planincev PD Celje, narejen po 1980. letu. Ni hče ni za nasilne posege v naravo, saj to naposled ponujamo, morali pa bomo premišljati o popolnejši turistični ponudbi, ki bo ne samo pestrejša, pač pa bo raztegnila sezono tudi na mesece, ko dolina sameva.«

In Iko- vic, Havdej, Vršniki in Covniki, Ošepi in Knezi ter vsi, ki jim dolina reže kruh, ne črn in ne bel, vedo, da slej ko prej ostajajo na pol poti. Radi bi ubežali usodi Trente, ki životari.

Denarja ni. Treba ga bo stakniti. Verujoč v jutrišnji dan stikajo glave.

Brez želja ni življenja

»Za nas je kamp v Logarski življenjskega pomena,« nadaljuje Havdej. »Zaradi prikolic, tabornega prostora, smučišč, ki so v neposredni bližini... Postavili smo brunarico, manjkajo še sanitarije. Najbližja bencinska črpalka je dvajset kilometrov v stran, v Ljubnem, in vendar

so to obmejni kraji. Morali bi jo imeti v Solčavi. Denar bi zbrali skupaj z občino, kmetijsko zadrugo in turističnim društvom, nekaj pa bi primaknili tudi od splošnega ljudskega odpora, precej bi prispevali kmetje.«

Ljudje na Solčavskem so življenjsko navezani na Koroško onstran Raduho. Tam imajo sorodnike, znance in prijatelje, na Pavličevem sedlu pa – maloobmejni prehod, s katerim niso povsem zadovoljni. Z naše strani je prehod še kar dostopen, z avstrijske pa ne, četudi je to najbližja povezava z Železno Kaplo. Avstrijska stran se menda izgovarja, kljub meddržavnim pogovorom, da je težava predvsem pri kmetu, ki ne dovoli, da bi uredili cestnišče po njegovem.

V mrzlem jutru, ko je po ušesih bučal mir, sva se za hipec zaklepetala s Solčavcem, nisem ga povprašal za ime, ponudil mi je prijazenost, še preden me je pot pripeljala v zgornje-savinjsko lepoto, Solčavo.

»Ta mejni prehod,« je zasitnil, »je najbližja pot tam čez. Moral bi biti normalen, ne maloobmejni. Vsa mozirska občina nima niti enega mejnega prehoda, s katerim bi lahko bili zadovoljni. Že dvajset let negodujemo. Počasi meljejo pisarniški mlini, na klastre dolgo so od življenja in ljudi.«

Veliko prelitega črnila – in jeze – je bilo treba, da sta kmata Covnik in Macesnik končno le prišla do svojih elektrarnic. Zdaj je že bolje: gradijo jih še deset. Kaj to pomeni za splošni ljudski

ni, zlasti ne v Robanovem kotu in Logarski dolini.

Družno z Iskro

Fantiček, ves omotan, ki je tisto jutro naglo koračil v šolo, prepušča breme starejšim. Morda ve le to, da njegovi učitelji le stežka ostajajo med njimi, ker naravnost – beže iz teh krajev. Le dva razreda, prvega in drugega,

Franc Podbrežnik: »Drugeče kot z zaposlitvijo človeka ne obdržiš, za vse pa v teh kotih ni dela v gozdarstvu in kmetijstvu, ki se vse bolj modernizira.«

premorejo Solčavci, potem se mladež preseli v Luče. Pokrajina je raztresena, kmetije oddaljene, neskončno veliko voženj je, plače, pravijo šolniki, niso take, da bi človeka obdržale v tem zakotju.

Vse to leži človeku na duši. Časi pa se vendarle spreminjajo. Solčavec ne tarna rad. Havdej je prepričan, da bodo zmogli – nekako pač – tudi to. Kot je zmogel on sam svojo pot. Pot prenekaterega Solčavca. V začetku 1944. le-

V veliki proizvodni dvorani dekleta ubrano pojo. Praznik, dan republike. Podbrežnik je ponosen. Štiri dijake štipendirajo. Radi bi postali tozd. Nikakor ne morejo zadržati študiranih ljudi. Končno, pravi, kaj naj bi počeli tukaj? Tovarnica živi s krajem, mladi pa so vendarle še raztreseni, nepovezani, tavajo...

»Kaj vem,« zamahne z roko Podbrežnik. »Bržkone ni pravega vodstva!«

V stavbi, kjer sta šola pa vrtec, je tudi skromna razstava zbirke NOB na Solčavskem. Pokrovitelj »njihova« tovarnica. Ni ga delavca, ki je ne bi videl. Menda tudi ne Solčavca. Zdaj se borci ukvarjajo z zamisljo, da bi posneli na trak kratko zgodovino narodnoosvobodilnega boja, da bi ga približali mladim ljudem.

»Žal pa zelo malo ljudi zunaj Solčave ve za to zbirko,« pograja Iko- vic, ki je večino gradiva zbral sam. »Zakaj ne bi postavili ob cesti ka- žipota?«

Res, zakaj ne? Saj prihajajo ljudje, otroci na izletih zavijejo v tihoten prostor, ki ima kaj pokazati, toda semkaj zavije redki turist. Iko- vicu se utrne misel, da smo včasih kar nekako sramežljivo okorni, kadar je treba spregovoriti o naši polpretekli zgodovini pred tujci...

Solčavsko, skorajda sanjski svet. Samoten, kdaj tudi osamljen, bi lahko ponudil ljudem več, le zavzeti bi se bilo treba. Razen naravnih znamenitosti, na katere opozarjajo ka- žipoti, bi sodil ne-

Solčava je bila po vojni v celoti obnovljena, pa tudi v zadnjem času je vse več novih hiš.

odpor, za gospodarnejše življenje, je odveč razpredati. In vendarle, se za ped ne premakne Havdej, je možnosti še precej. Pri Rogovilu bi lahko postavili že nekoliko večjo.

V zadnjih dvajsetih letih so gorjanci zgradili petdeset kilometrov cest, le še kmetija Jankar je brez nje. Tam do leta 1990 se bo bela puščica prerinila tudi na njegovo kmetijo pod Raduho, je svedo prepričan Havdej. Kot je bil pred leti prepričan za elektriko: danes je ni kmetije, tudi višinske ne, kjer bi se brlela smrdljivka. In za telefon (»no, kakšnih petnajst bi jih le še potrebovali!«).

Je pa ta elektrika slaba, in tudi s televizijskim sprejemom niso posebej zadovolj-

ta je odšel v Vzhodnokoroški odred, partizanal okoli Mežice, na avstrijskem Koroškem, vse do 10. maja 1945, ko je bil ranjen v nogo. Vrnil se je v rodno Solčavo, pod Raduho.

Novo podobo Solčave ponuja Iskra, kamor dan za dnem prihajajo na delo iz Logarske doline, Robanovega kota in še od kod.

Vodja poslovne enote Franc Podbrežnik, Lučan, nas popelje skozi »njihovo« tovarno. Zadovoljen je, vidi mu je na obrazu. Celih osemdeset odstotkov proizvodnje prodajo na tuj. Povečala se je kupna moč prebivalstva, ljudi so zadržali doma. Bržkone bodo obrat še razširili.

veden, a znanja in prese- nečen željan popotnik, preobložen s fotoaparati in obremenjen s civilizacijo drobnega vsakdanjika, da dolina nima česa ponuditi. Kot da bi ne bilo znamenite solčavske cerkvice, Potočke zijalke, kužnih znamenj, domovanja muzikusa Blaža Arniča, partizanskih bolnišnic, številnih etnografskih spomenikov...

Alpinistične naveze poslej bolj poredko zaidejo v pečevje, le najbolj drzni se pno soncu naproti. Še malo in Solčava ter z njo Logarska dolina, Robanov in Matkov kot se bodo ogrnili v debelo snežno odejo. Smučati pa se, vsaj za zdaj, ne bo mogoče. Ni denarja za naprave.

Milenko Strašek

Trideset let Slovenske kulturno gospodarske zveze v Trstu

Trdna opora slovenskega življa

V petek, 7. decembra, je v Kulturnem domu v Trstu SKGZ proslavila tridesetletnico delovanja. Ustanovljena je bila prav v Trstu, 28. novembra 1954, pobude za ustanovitev pa so dozorevale že leto dni prej. Kakšna naj bo nova zveza? Kako pomembna naj bo? Pa pozivi za vključitev v zvezo. Vse to je vključevalo čas njenega nastajanja. Ustanovitev so oslonili na dejstvo, da v danih razmerah po kompromisni rešitvi tržaškega vprašanja z londonskim sporazumom tržaški Slovenci nujno potrebujejo trdno osnovo za svoj nadaljnji gospodarski in družbeni razvoj. Obenem pa pomeni gospodarsko in kulturno delovanje slovenskega življa ne samo dokaz nacionalnega obstoja, temveč tudi zagotovilo za njegovo prihodnost, torej ima tudi politični pomen. Ustanovitev SKGZ je pomenila sprostitev politične aktivno-

sti slovenskega delovnega ljudstva, kot je na primer boj za slovenske narodnostne pravice. Napredni ljudje, člani zveze, so se vključili v splošni boj za obstanek, za napredek in demokracijo, za socialistične odnose vsega tržaškega prebivalstva, vključili so se z roko v roki v vsem delovnim ljudstvom Italije, ne glede na narodnost, saj samo takšen skupen boj lahko pripelje do zmage, do ciljev zveze.

K ustanovitvi je pristopilo 28 društev in ustanov s 3000 člani. Ustanovno poročilo je prebral sedanji predsednik SKGZ Boris Race. Za prvega predsednika so izvolili tovariša Angela Kukanjo.

Danes je za zvezo trideset let njenega delovanja. Ni bilo vedno lahko. Zlasti v začetku so se morali spoprijemati s polemikami, na primer z »agneletovsko-kominformskimi« napadi nanjo. Vendar je vse to premagala

in priznati ji je bilo treba: »Če SKGZ ne bi bilo, bi jo morali ustanoviti.« Svojo dejavnost je širila navzven, prodrla je tudi v Videmsko pokrajino in na Goriško. Povsod se je odzivala potrebam krajev in njihovih ljudi, interesu premagovanja antagonizma, gojila je in še goji prijateljstvo z večinskim narodom ter tesno povezanost z matično domovino. Danes je to močna organizacija. Med Miljami in Trbižem povezuje že več kot sto kolektivnih članov z gospodarskega, kulturnega ter športnega področja, začetnih članov z gospodarskega, kulturnega ter športnega, področja, začetnih 3000 njenih aktivnih Slovencev pa se je petkrat pomnožilo.

Petkova slovesna proslava v Trstu je v vsej svoji množičnosti in pestri vsebini izvenela v navdih, ki usmerja pogled naprej, v delo na vseh področjih, »da bi zaži-

veli čimbolj celostno in ustvarjalno.« kakor je dejal slavnostni govornik, predsednik zveze Boris Race. Priznanja in odličja SKGZ, ki so jih prejeli posamezniki in organizacije, ne označujejo samo dosedanjih uspehov, ampak pomenijo obenem spodbudo za prihodnje delo. Med nagrajenci je odličje za svoje življenjsko delo prejel dr. Franc Skrlj.

Tesno povezanost z demokratičnimi silami v družbi v boju za skupni napredek so potrdili najvišji predstavniki tržaškega družbenopolitičnega življenja. Tesno povezanost manjšine z matično domovino pa je potrdila številna delegacija predstavnikov oblasti in družbenopolitičnih dejavnikov skupaj s podpredsednikom skupščine SRS Jožkom Sušmeljem.

Tesno k čestitki sodi »globalna zakonska zaščita« Slovencev v Italiji, ki jo je predsednik slovenskega izvršnega sveta Dušan Šinigoj označil za temeljni cilj skupnega boja.

Ž. D.

Zgodovinski časopis 3–4, letnik 83

V tretji številki letnika 37 je zapis o Janku Pleterskem – šestdesetletniku in njegova bibliografija, med razpravami pa Petra Štiha Madžari in slovenska zgodovina v zadnji četrtini 9. in prvi polovici 10. stoletja, Ignacija Vojeta Vplivi Italije na šolstvo in s tem povezan kulturni razvoj v Dalmaciji ter v Dubrovniku v srednjem veku, Peter Korunič je prispeval razpravo Jugoslovanska ideologija u hrvatskoj i slovenskoj nacionalnoj politici i hrvatsko-slovenski odnosi 1835–1874, Bogo Grafenauer je pripravil zapis in memoriam dr. Josipu Zontarju in pokojnikovo bibliografijo, sledi zapis o mednarodnem znanstvenem posvetovanju Univerza in študentje in zapis o češko-slovaško-jugoslovanski zgodovinski komisiji. Med ocenami je prispevek Boga Grafenauerja o zborniku o koroških Slovencih v Avstriji včeraj in danes (nastala s prizadevanji in prispevki koroških partizanov); tu so še ocene in poročila o zborniku za zgodovino šolstva in prosvete, o Acta Ecclesiastica Sloveniae, o knjigi Pavaa Živkovića Tvrtko II. Tvrtković – Bosna u prvoj polovici XV. stoljeća ter pregled vsebine nekaterih publikacij, ki so izšle pri nekaterih tujih univerzah. V naslednji številki Zgodovinskega časopisa je v tej rubriki Davorina Vuge zapis o Jeločnik-Kosovi publikaciji Zakladna najdba Centur-C, Eve Holz zapis o knjižici Mohorjeve družbe Slovenci ob Soči med Brdi in Jadranom ter pregled še nekaterih tujih publikacij.

Četrta številka prinaša med diskusijami Boga Grafenauerja Položaj koroških Slovencev in njegovi zgodovinski temelji, Vasilij Melik se spominja pokojnega dr. Jožeta Šorna, Vilko Novak pa piše o znanstvenem delu Ivana Škafarja. Med štirimi razpravami (Rajko Bratož: Cerkevopolitični in kulturnozgodovinski odnosi med Simijem in Akvilejo, Anton Svetina: Prebivalci Kranja v letu 1754, Marko Štuhec: O družini v Kranju v letu 1754) je tudi Milana Pahorja Prispevek za zgodovino narodnoosvobodilnega gibanja v Trstu v obdobju september–december 1943. Tej številki je dodano na koncu tudi letno kazalo in nekaj izvlečkov iz razprav.

B. Ž. J.

Slovenska beseda v koroški knjigi

Slovenska prosvetna zveza na Koroškem tudi letos ob prehodu iz starega v novo leto ponuja knjige s slovensko besedo; to so knjige, ki jih zaradi njihove nizke cene (385 šilingov) imenujejo »knjižni dar SPZ« za leto 1985, za njimi pa stoji Založba Drava. Poleg Koroškega koledarja 1985 so tu še Koroški Slovenci v boju za svojo šolo, Jelka – Pričevanje koroške partizanke, Naša lepa beseda – Jezikovni pogovori in Rož, Podjuna, Zila, zbirko pa dopolnjujeta še gramofonska plošča Vascit pr Zile in stenski koledar Aule slovenice z lesorezi Wernerja Berga.

Pomudimo se nekoliko dlje pri knjigi **Jelka – Pričevanje koroške partizanke**, ki je nekako bolj pisana na kožo našega časopisa. Knjiga je bila pisana v nemškem jeziku, v slovenskem prevodu pa jo bodo lahko vzeli v roke tudi naši rojaki. Gre za zgodbo Helene Kuhar iz časa narodnoosvobodilnega boja. Helena pripoveduje, kako se je odločila za boj proti fašizmu, hkrati pa je njena pripoved tudi zgodba vseh tistih slovenskih žena, ki so sodelovale v narodnoosvobodilnem boju, stopale vstřic s partizani in tako prispevale k zmagi nad fašizmom.

Vsekakor pa je izredno pomembno delo za vsa kogar, ki ga zanima zgodovina Slovencev in še posebej njihovo šolstvo, knjiga Koroški Slovenci v boju za svojo šolo. Avtor Sienčnik prikazuje večstoletni boj koroških Slovencev za uveljavitev svojega materinega jezika slovenščine in za uveljavitev njihove narodne kulture, vzgoje in izobraževanja. Delo ni zgolj strnitev golih zgodovinskih podatkov, pač pa je prepleteno s piščevim osebnim doživljanjem, in zato zanimivo branje.

Ž. D.

prirejal po vsej Sloveniji.

Ivan Čampa je za časa svojega življenja izdal tri knjige: dvoje pesniških zbirk: IZ BELIH NOČI (1938) in ŠOTOR V ZATIŠJU (1941) ter povest MLIN V GRAPU (1940). Po njegovi smrti je izšel izbor njegove poezije IVJE SE ISKRI, (1962), ki ga je uredil Jože Dular in mu napisal spremno besedo. Literarni zgodovinarji so obžalovali, da je tako mlad umrl, saj so njegova dela obetala še mnogo izvirne pristne poezije. Emil Cesar je opazil v njegovi poeziji vidne vplive nove romantike in nove stvarnosti (realizma). Za povest Mlin v grapi sodi literarna zgodovina, da jo je treba postaviti v bližino jurčičevske in finžgarjevske proze. Gre za motiviko, kakršno srečujemo v Jurčičevem Tihotapcu ali Sosedom sinu. V njej je prikazal usodo zlomljenega dekleta iz siromašne kmečke družine ob razkrojenem mogočnjstvu podeželskih verižnikov in nasilnikov.

Kot pesnik se je Čampa v lastnem motu označil, da je »trd in zapeljivo čist kot demant, krhek in nebojčen«. Tone Pavček je napisal, da njegove pesmi izražajo brezcilnost in sivino tedanjega časa, pojejo v skrbno oblikovanih preprostih verzih o

osebnih težavah, iskanjih in o ljubezni.

Viktor Smolej ugotavlja, da se je, potem ko se je iz okupirane Ljubljane umaknil v svojo domačo vas, v krogu aktivistov Osvobodilne fronte in prijateljev razmahnilo njegovo pisateljevanje, pesnjenje in prevajanje. Novembra 1941 je izdal pesniško zbirko, ki ji je dal simboličen naslov v Šotor miru. V njej je slavil v 27 sonetih v slovenski poeziji redko opevamo zakonsko in družinsko ljubezen. Riko Debenjak je na naslovni strani postavil pesnikov portret in z izvrtnimi jedkanicami na treh samostojnih listih razdelil sonete v tri cikluse.

Književno delo Ivana Čampe kljub mnogo prežgondji in nasilni smrti ni fragmentarno. Razodeva pa, kot je zapisal Tone Pavček, tragiko človeka in pisatelja. Ostalo je na začetku, pesnik je padel, preden je mogel do konca razviti svojo darovitost in svoje sposobnosti. Živel je pokončno in tudi umrl je pokončno, v vrstah tistih, ki so se borili proti nasilju in za osvobodjenje. To daje smisel njegovemu kratkemu življenju in delu, ki ne bo pozabljeno.

Dušan Mevlja

Petar Brajović: Konačno oslobodjenje

Dne 26. novembra je bila v Muzeju narodov in narodnosti Jugoslavije predstavitev obširnega dela avtorja Petra Brajovića »Konačno oslobodjenje«. Velika slovesna dvorana je bila premajhna, da bi lahko sprejela vse, ki so s svojo navzočnostjo želeli izraziti priznanje in spoštovanje avtorju in njegovemu prek 700 strani obširnemu zgodovinskemu pričevanju o sklepnih operacijah NOV Jugoslavije v končnem obračunu z nemškim okupatorjem in vsemi »prodanimi dušami«, izdajalskimi in kontrarevolucionarnimi silami, ki bi se zvezali tudi s hudičem proti svojemu narodu, ki so ravno tedaj v četverokotniku Trst–Celovec–Maribor–Zagreb bojevali odločilen boj za končno zmago.

Kdo od nas ne pozna generala Petra Brajovića. Rojen v vihar-nih dneh prve svetovne vojne v Jelenku pri Danilovgradu v Črni gori, nekdanji topničar in komandir Pekove brigade, eden od tistih 8 prekaljenih borcev, ki jih je tovariš Tito v decembru 1942 po pismu tovariša Kardelja poslal v Slovenijo. Postali so del nas, naše vojske, še danes so »naši partizani«. Petar Brajović je tako kakor drugi hitro napredoval in bil že konec 1944. leta major, načelnik Štaba 4. operativne cone. Njegovi soborci – Črnogorci, ga ne imenujejo brez razloga »slovenski ambasador« v Beogradu. Že pred objavo tega dela je pisal in objavljaj zapise o razvoju in boju slovenskega naroda, o nujni povezanosti našega boja z bojem drugih narodov in narodnosti Jugoslavije. Po njegovi zaslugi pa imamo na Konjarniku, kjer danes živi, krajevno skupnost in ulice, ki nosijo imena enot slovenske partizanske vojske.

O avtorjevem delu so na predstavitvi govorili: Danica Abramović – direktorica muzeja, Mitja Ribičič – član predsedstva CK ZKJ, polkovnik mr. Obrad Bjelica in Tomislav Rakočević – književnik iz Beograda. Uvod v knjigo pa je napisal general-polkovnik Ivan Dolničar.

Povzel bom samo najpomembnejše poudarke

Najprej tri osnovne ugotovitve

● Avtor ne piše v prvi osebi. Nikjer ne poveljuje enot, v katerih se je sam bojeval, in tudi ne zmanjšuje vrednosti in prispevka drugih enot. Posameznikom ne pripisuje »velikih del«. Njegov opis je pričevanje o veliki resnici, ne o resnici posameznega borca, temveč resnici o narodnoosvobodilnem boju narodov in narodnosti Jugoslavije. Besedilo je napisano tako, kakor da ga je pisala vsa naša partizanska generacija.

● Avtor se ne spušta na spodrsrljiv teren, da bi skušal z današnje zgodovinske odmaknenosti po svoje analizirati razvoj dogodkov in bi pri tem dajal svoja mnenja in ocene. On to analizo prepušča zgodovinarjem raziskovalcem naše polpretekle zgodovine, pri tem pa jim zapušča ogromno zbranega materiala.

● In zadnje, srbohrvaškemu govornemu področju predstavlja boj slovenskega naroda za osvoboditev, za pridobitve socialistične revolucije. Govori o nekaterih posebnostih našega boja, o fenomenu Osvobodilne fronte, o osnovnih značilnostih razkasanje Slovenije in njihovih okupatorjih Nemcih, Italijanih in Madžarih. Pripoveduje o usodni povezanosti našega boja z bojem narodov in narodnosti Jugoslavije, o bratstvu in enotnosti, ne napisanem, temveč skovanem v odločilnem boju za obstoj nas vseh.

Svoje delo je Petar Brajović razdelil na tri poglavja

V prvem delu govori o sklepnih operacijah celotnega jugoslovanskega prostora. Sklepne operacije v Črni gori, Srbiji, Bosni in Hercegovini, Makedoniji, Vojvodini in Hrvaški medsebojno povezuje, izključuje posamezno od skupnega.

V drugem delu opisuje narodnoosvobodilni boj v Sloveniji. Res, da se bolj omejuje na severnovzhodno Slovenijo, Štajersko in Koroško, pri čemer pa ne pozablja na vlogo 7. in 9. korpusa NOV in POJ ter njihovih enot pri samem razvoju našega boja, temveč tudi in predvsem pri sklepnih operacijah. Ni enote ali službe, ki ji Brajović ne bi odmeril svojega prostora. Vse to pa postavlja v takratni prostor in čas. Brez dvoma zanimivo branje za vse tiste, ki malo ali nič ne vedo o našem boju, o povezanosti ofenziv pri nas z ofenzivami v drugih predelih Jugoslavije, o pomembnosti glavnega jedra partizanske vojske pri vrhovnem štabu za razvoj boja tudi pri nas. Ničesar ne prepušča naključnosti, vse dogodke, bitke in vojno politično strategijo političnega in vojaškega vodstva Jugoslavije povezuje v enoten izraz zahtev in volje vseh narodov naše družbene skupnosti v boju za osvoboditev in zmago socialistične revolucije.

Največ prostora prepušča avtor sklepnim operacijam v severovzhodni Sloveniji, v že omenjenem četverokotniku. Tudi tu stvari medsebojno povezuje v medsebojno odvisnost. Veliko prostora odmerja opisanju akcij 4. operativne cone, njenih enot in takratnemu političnemu vodstvu Slovenije in Štajerske. Odločilen poseg 1., 2., 3. in dela 4. armade NOV in POJ povezuje s slovenskim prostorom in delovanjem drugih slovenskih enot v sklepnih operacijah. Posebej poudarja avtor velik pomen bojev po 15. maju 1945 in bitki na Poljani. Torej boju, ki je trajal 7 dni po podpisu brezpogojne kapitulacije Nemčije. V tem delu avtor sicer odmerja veliko prostora obračunu z »balkansko grupacijo E« in zajetju njenega komandanta Löhra, predaji 300.000 Nemcev. Več prostora pa odmerja povezovanju SS enot s »prodanimi dušami«. Ne toliko, da bi se rešili pred kaznijo in odgovornostjo pred našimi narodi za sto in sto tisoče žrtve njihovih pokolov, temveč predvsem zato, da bi si z rešitvijo ustvarili možnosti za organizacijo kontrarevolucionarne bande za boj proti novi socialistični Jugoslaviji, proti avnojski Jugoslaviji, proti bratstvu in enotnosti naših narodov in narodnosti. Na majhnem prostoru dela Štajerske so se je že zbrala vsa, s krvjo poštenih ljudi umazana bratovščina, vsi izdajalci in pomagači nemškega okupatorja. Ali niso torej tudi slovenski domobranci soodgovorni za razglašeni genocid Hitlerja nad poljskim in slovenskim narodom v Evropi. Slovenski domobranci, skupaj z Rožmanom, ustaši, četniki, balisti in ljotičevci so si torej svojo sodbdo pisali sami, sami s svojimi dejanji, z največje izdajo narodnih interesov, kar jih naši narodi poznajo v svoji zgodovini.

Petar Brajović je napisal dragoceno branje. Upamo le lahko, da ga bomo lahko brali tudi v slovenskem prevodu. Vsi, ki Petra poznamo, pa mu moramo biti hvaležni za 20 let dela, in na koncu, morda bo to branje zanimivo tudi za Spomenko Hribar.

Tone Turnher

Književniki, padli med NOB

Ivan Čampa

Ob 70-letnici rojstva

Pred sedemdesetimi leti (15. novembra 1914) se je rodil v Nemški vasi na Blokah pesnik, pripovednik, urednik in književni organizator Ivan Čampa. Po gimnazijski maturi, ki jo je opravil v Ljubljani leta 1938, se je vpisal na ljubljansko pravno fakulteto. Ob prihodu italijanskih okupatorjev se je vrnil v domačo vas, kjer se je takoj vključil v delo Osvobodilne fronte. Dne 27. julija 1942 so ga Italijani aretirali in ga kot talca-aktivista, člana krajevnega odbora Osvobodilne fronte ustrelili skupaj z upokojenim jugoslovanskim orožnikom Dobrilo in osmimi domačimi fanti v močvirni dolini, porasli s smrekami in brezami pod pobočjem Bradatke blizu Velikih Blok in ne pri Svetem Vidu, sedaj Žilce, kakor pomotoma navajajo mnogi zapisi.

Čampa sodi v generacijo, ki jo je Ivo Brnčič krstil za generacijo pred zaprtimi vrati. Ta generacija je zorela malo pred drugo svetovno vojno in večina med njimi je

prej izgorela, kakor dozorela. Vrata pred njimi so ostala za vedno zaprta.

Leta 1939 je Ivan Čampa osnoval s sodelavci Jožetom Dularjem, Severinom Šalijem in Francetom Novškom Literarni klub z založbo. Pozneje so se jim pridružili še Janez Kastelic, Cene Vipotnik, Cene Kranjc, Bogomir Magajna, Jože Brejc in Jože Vombergar. Člani Literarnega kluba so izhajali iz krščanskega svetovnega nazora, niso pa se vezali na revijo Dejanje. Kot celota so spoštovali sklep Osvobodilne fronte o kulturnem molku, posameznikom pa so prepustili, da so sami odločili o svojem odnosu do OF.

Čampa je bil v letih pred vojno izredno gibčen in dinamičen književni organizator. Osnoval je Literarni klub z namenom, da bi v njem izdajali svoja dela mladi, še neujeljavljeni književniki. Razen z založniško dejavnostjo se je klub ukvarjal tudi z organizacijo literarnih večerov, ki jih je množično

Po kurirskih poteh

Ko se je na Primorskem 1942. leta že zelo razširilo narodnoosvobodilno gibanje, se je ta uporniški duh prenesel tudi na Slovence, ki so bili v italijanski vojski. Proti koncu leta 1942 in v začetku leta 1943 se je po vsej Primorski priključilo partizanom že več vojakov iz italijanske vojske. Vsi so večinoma prišli brez orožja, le v italijanskih vojaških uniformah. Nekateri so tudi to pustili doma in prišli v civilni obleki. Te skupine so se večale, orožje za oboroževanje novincev pa v teh krajih ni bilo na voljo. Zato se je osrednje politično vodstvo odločilo, da večji del teh neoboroženih skupin premesti na Notranjsko in Dolenjsko v sestav Šerčerjeve, Tomšičeve, Gubčeve in Cankarjeve brigade, kjer so imeli več zaplenjenega orožja.

Februarja 1943. leta se je v Trnovskem gozdu nad Idrijo zbrala skupina približno 140 neoboroženih fantov. Vodstvo se je odločilo, da bo dalo na voljo oboroženo enoto, ki bo to skupino spremljala na pohodu v brigado. Komandir te enote, v kateri je bilo približno 25 mož, je bil Nanos.

Ko smo se končno vsi zbrali, smo imeli še zadnje kosilo pred odhodom blizu taborišča Vojkove čete v Trnovskem gozdu. Ob 16. uri naj bi krenili čez Notranjsko proti Dolenjski. Nekateri novinci so bili za pot dobro oblečeni, drugi pa bolj slabo, imeli so neustrezne čevlje, ki so jih žulili, veliko jih je bilo v italijanskih uniformah. Skupino smo zavarovali tako, da je šlo nekaj oboroženih mož v predhodnico, nekaj v zaščitnico, da bi tako branili enoto ob morebitnem napadu. Kolona je krenila čez Idrijsko cesto proti Vehršam. Povsod so bili bunkerji še iz časov, ko je tu potekala meja med Jugoslavijo in Italijo. Hodili smo čisto potih, da nas ne bi opazili Italijani iz bunkerjev. Ko smo se pa spuščali proti Žejni dolini, so nakateri čevlji že tako ožulili, da niso mogli več naprej. Sezuli so se, noge zavili v odeje in tako hodili, čeprav je bilo več kot pol metra snega. Nekateri so bili izmučeni, drugi bolni. Kolona se je nenehoma ustavljala in hodili smo precej počasneje, kot smo imeli v načrtu. V Žiberšah smo prišli okrog štirih zjutraj. Patruľjo treh tovarišev z enim kurirjem smo poslali v Kališe v izvidnico, ker bi nas morala tam počakati skupina kurirjev iz kurirske postaje TV-17. Ti naj bi kolono vodili naprej proti Dolenjski. Ves dan smo čakali v Žiberšah, lačni in prezeblji. Malo je čez dan že posijalo sonce, ki pa nas v

tem času ni moglo ogreti. Kuhati je bilo nevarno, pa tudi hrane nismo imeli. Takrat sem videl, da so nekateri jedli surovo ovčje meso. Morala je padla, lakota, mraz in utrujenost so se stopnjevale in vplivale na splošno razpoloženje. Zvečer je kolona krenila v Kališe. Kurirjev, ki naj bi skupino vodili naprej, ni bilo. Lakota je bila huda. Komandir Nanos je ukazal pregledati nahrbtnike. Našli smo malenkosti: tu pest riža, tam malo moke, kak kosček klobase, vsega skupaj pa ni bilo dosti. Potem so v hiši pri Čukovih spraznili in pomili kotel za kuhanje prašičje krme in v njem skuhalo vso hrano. Patruľja je s Čukovim avtomobilom odšla v partizansko skladišče, imenovano Vranja jama. Tam je bilo za hude čase spravljeno nekaj krompirja, fižola, koruze. Nekaj malega še ni bilo pokvarjenega, krompir je bil ves gnil, fižol in koruza pa sta že kalila. To smo vse skupaj skuhalo. Nastal je nekakšen močnik, ki ga je vsak dobil približno po pol porciji in vsi smo bili po tem okrepčilo nekoliko boljše volje.

Komandir Nanos je odločil, da bomo mi še naprej vodili kolono. Odšli smo proti Lazam in naprej proti železniški progi. Srečno smo jih prepeľjali čez progo. Nadaljevali smo pot proti Tolstemu vrhu, to je bilo okrog 23. ure. Po približno štirih kilometrih smo se ustavili za počitek. Počivali smo do jutra. Komisar je od prejšnjega dne prihranil še kakšna dva kilograma fižola. Ukazal je kuharjem, naj stopijo sneg in skuhamo fižol. Najprej ga je dal vsakemu dve žlici, ker pa je ostalo še malo, je dobil vsak še po eno žlico. Čez Tolsti vrh smo šli po vojaški poti. Približali smo se Štirnam, kjer bi nas

počakala s hrano patruľja Šerčerjevega bataljona. Vsi naši novinci Primorci so večinoma dezertirali iz italijanske vojske, in so bili večinoma v italijanskih uniformah. Patruľja, ki nas je čakala, je mislila, da se bliža kolona italijanske vojske. Zato so se umaknili, mi pa smo lačni odšli naprej. Sestrada smo prišli do Starih žag, hrane pa od nikoder. Nadaljevali smo pot proti vasi Otave. Toda patruľja, ki smo jo poslali naprej, je povedala, da je vas prazna. Belogardisti so vse izselili. Kljub temu smo šli v vas. Dočakale so nas prazne hiše. Tu in tam je ležala le gnila hruška ali jabolko, pojedli smo vse. V neki kleti so borci na dnu ki odkrili še malo kisle repe. Z glavami so se

zapodili v kad, da so samo še noge gledale ven. V pečeh smo malo zakurili, da smo se vsaj nekoliko pogreli, pričakali jutra, pa še zmemor nismo dobili zveze za naprej. Komandir se je odločil, da krenemo. Kar podnevi smo se približevali vasi Zavrh.

Nekateri tovariši so bili tako izčrpani in sestrada, da so onemogli. Tisti pa, ki smo bili navajeni prenesti večje napore, smo jih spodbujali in nadaljevali pot proti Iškemu Vintgarju. Prišli smo že v bližino Mokreca. Že prej smo izvedeli, da je tam naša brigada, menda Šerčerjeva. To nam je vlilo upanja, da bomo dobili hrano in se odpočili. Trije so šli v izvidnico na vrh Mokreca. Tam so našli ostanke tabornega ognja bri-

gade, ki se je nekaj dni prej tukaj bojevala. V bližini so našli še telečje stegno, kar je bil znak, da so pred kratkim odšli iz taborišča. Naši vodilni so mislili, da so Italijani, ki so bili pred kratkim tam, nastavili stegno, da bi se partizani zastrupili. Komisar je ukazal, naj meso zakopljejo. Vsi smo z lačnimi očmi gledali stegno. Odnegli smo ga, pa ga niso zakopali v zemljo, ampak so ga kar vrgli v neko dolino. Najbolj lačni so kmalu začeli nositi koščke mesa in jih peči, nekateri pa so od silne lakote pojedli kar surovo meso. Komisar je začel sumiti, zato je poslal pogledat, če so v redu izpolnili nalogo. Izvidnica je našla samo še kost, z mesom pa so si za silo potolažili najbolj hudo lakoto.

Zvedeli smo, da je na potokaj Iškega Vintgarja kurirska postaja TV-1. Iskali smo jo in jo končno res našli. Imeli so lepega junca, od katerega se kar niso mogli ločiti. Pregovorili smo jih, da so ga zaklali in tako smo se malo okrepčali. Naprej naj bi jih spremljali kurirji iz TV-1. Skupino novincev smo pustili na Mokrcu. Kurirji, ki smo jih spremljali, smo se vrnili po isti poti.

Med ubujanjem teh spominov se z mislimi nenehno vračam k pokojnemu Danilu Erženu. Bil je med nami kurirji, ki smo vodili to skupino. S svojim tovarštvom in humorjem, ki ga je vedno spremljal, je znal mnogim vlti nove moči, da so vztrajali v še tako hudih naporih. **Jože Simšič-Jelen**

Spomenik padlim junakom Poljanske čete

Ob krajevnem prazniku Poljan nad Škofjo Loko, posvečenem poljanski vstaji v decembru 1941, bo Zveza borcev NOV Poljane na Dolenjih Brdih odkrila v soboto, 22. decembra 1984, ob 10. uri spomenik sedmim padlim borcem 1. Poljanske čete tretjega bataljona Gorenjskega odreda.

V hudi zimi so 18. januarja 1943 na Dolenjih Brdih v grapi pod Anžajevo domačijo padli v neenakem boju z nemško policijo in domačimi izdajalci tile prvoborci:

Albin Mlakar iz Gorenje vasi v Poljanski dolini, dijak, star 19 let, komandir Poljanske čete.

Stane Babnik-Nande, stanujoč Pod hribom, Ljubljana Šiška, krznar, star 24 let, namestnik komandirja Poljanske čete.

Jože Černič-Kostja iz Strelške ulice v Ljubljani, geo-

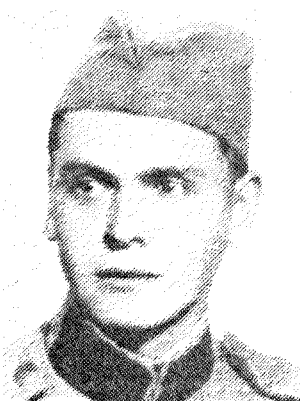

Albin Mlakar

meter, star 33 let, namestnik političnega komisarja tretjega bataljona Gorenjskega odreda.

Albin Debevec-Zdravko z Brezovice pri Ljubljani, zidar, star 19 let, mitraljezec Poljanske čete.

Bernarda Tavčar-Nada iz Poljan, kmeča hči, stara 20

Stane Babnik-Nande

let, bolničarka Poljanske čete.

Janez Kopač-Boštjan iz Rožne doline v Ljubljani, krznar, star 24 let, borec Poljanske čete.

Stane Pustovrh-Skobec, Pržan pri Ljubljani, tapetnik, star 18 let, borec Poljanske čete.

Jože Černič-Kostja

Vabimo svojce, sorodnike, borce in prebivalstvo, da se udeležijo odkritja spomenika.

Odhod na Dolenja Brda bo s pohodom ob 8. uri zjutraj izpred spomenika NOB v Poljanah.

KO ZB NOV Poljane

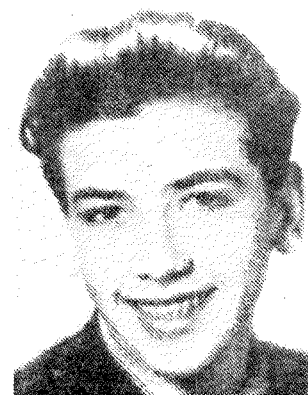
Albin Debevec-Zdravko

Bernarda Tavčar-Nada

Janez Kopač-Boštjan

Stane Pustovrh-Skobec

BOŽA ŠKOBERNE

TIGR – del Justovega življenja

Kakšni so bili občutki ob tako skrivnem prehanju meje, še posebej spričo tovara, ki so ga nosili, in naloge, ki so jo opravljali? Se je kaj bal? Niti ne, pravi Just, ni se bal, ker je vedno hodil z ljudmi, ki jim je zaupal. Vendar strah ga je bilo, seveda ga je bilo, dodaj, kajti kogar ni bilo strah... je lahko imel prehitro težave... Sicer pa so bili tigrovi, vsaj za tiste čase, tako meni Just, kar dobro oboroženi. Streljanju pa so se izognili, kolikor se je le dalo, še posebej ko so šli iz Jugoslavije v Italijo, kajti s sabo so nosili dragocen tovar, ki so ga vsekakor hoteli prenesti čez mejo in izročiti v prave roke. Priti srečno čez mejo in opraviti nalogo so si želeli tudi zato, ker je vsak prehod meje pomenil širjenje in uveljavljanje tigrovega dela in njegovih prizadevanj med ljudmi. In če je prva zveza iz kakršnega koli vzroka odpovedala, je bila predvidena še druga, tretja, dokler pač naloga ni bila opravljena. »Če nisi dobil Jurčka, si dobil Petra, in če njega ni bilo, si poiskal Toneta,« se Just spet hudomušno nasmeje. In če bi sodili številčnost TIGRA po ljudeh, ki so jim lahko zaupali in ki so bili pripravljeni tudi kaj storiti, potem, tako meni Just Godnič, nikakor ni šlo za organizacijo osameljenih ljudi, kot jo nekateri želijo prikazati.

Deset let je Just tako prehajal jugoslovansko-italijansko mejo. Prestopil jo je kdo ve kolikokrat, na raznih krajih, kjer so imeli svoje poti, od Snežnika do Jalovca, od Reke pa vse do jugoslovansko-italijansko-avstrijske tromeje. Spominja se, kolikokrat je moral s

tovariši zaradi zasede narediti dolg ovinek. Ob neki taki priložnosti sta bila s Ferdom Kravanjo na poti kar 22 ur, da bi se ognila zasedi. Varno priti čez mejo, to je bilo eno izmed vodil tigrovcv, saj je šlo za življenje, in šlo je tudi za tovor, ki je bil vedno dragocen, pa naj je to bilo orožje, strelivo ali pa literatura, napredna, revolucionarna literatura in – slovenska, ki je je bilo onstran meje tako malo!

Za prehod meje so vedno skrbno iskali kraje, ki so bili manj zastraženi, in prežali so tudi na čas, ko je bilo najmanj nevarno. Včasih so se bolj bali jugoslovanskih graničarjev kot pa italijanskih. Za časa Korošca, se spominja Godnič, je bilo najhuje, kajti takrat »so naše ljudi izročili Italijanom«. (Op. B. Š.: Tako so izročili Sebrničarja).

Just se tudi še spominja velike akcije, ko so hodili tri noči ogledovat mejo med Cerknico in Postojno, da bi pripravili vse potrebno in našli najvarnejšo pot za prehod okrog tridesetih ljudi, ki so nosili orožje. Bilo je to 1934. leta, že v pričakovanju vojne in kot priprava na oboroženo osvobodjenje Primorske. Med tistimi, ki so takrat pod skrbnim vodstvom Černača in Godniča varno prešli mejo z orožjem, se Just spominja Alberta Rejca, Danila Zelena, Srečka Sorlija, njegovega brata Franca, Zelenovega prijatelja Miloša, bratov Lasič, Antona in Zvonka, nekega Lukežiča, in Černeta pa tudi znanega primorskega igralca Danila Turka-Joca. O Danilu Turku-Jocu se še spomni, kako v gozdovih v Javornikih kar ni

mogel dočakati, da bi spekli srnjaka, pa si je počasi skrivaj tešil lakoto s slanino, s katero je bil srnjak pretaknjen. Fantje, ki so sodelovali v tej akciji, tako se Just spominja, so bili člani raznih primorskih emigrantskih društev iz različnih mest, iz Ljubljane (tu sta delali društvi Soča in Tabor), iz Maribora, Celja, z Jesenic... V teh društvih so iskali zanesljive, hrabre mlade ljudi in jih uvajali v delo TIGR, za pomoč pri nekaterih akcijah in jih tudi pripravljali na vstajo. Just je kot inštruktor mlade novince tudi učil ravnanja z orožjem v gozdovih nad Jesenicami, v Iškem Vintgarju, na Grmadi, v Polhovem Gradcu...

Just Godnič je vso mejo od Snežnika do Jalovca poznal izredno dobro, prav tako tudi ljudi ob njej. Vedel je, kje je meja bolj varna, kje ni. Vedel je, komu lahko zaupa, komu ne. Že ob samem začetku so mu strogo zabivali, kako mora skrbeti za varnost, svojo in drugih, kako se mora varovati, da ne bo storil nič takega, s čimer bi ogrozil sebe in druge ter tudi samo akcijo. Celo cigaretne ogorke je zakopal, da bi ne bilo sledi. Just meni, da je bil pri svojem delu res previden, in previden je bil tudi v pogovorih in v družbi in znal se je s skrbno preračunavostjo obleči in obnašati, da bi kar najverneje predstavljal poklic, recimo trgovskega potnika, ki ga je pred okolico igral, kadar je bilo potrebno. Ne pozabi pa omeniti, da so mu pri tem zlasti pomagali Albert Rejec, Danilo Zelen pa tudi drugi tovariši. Just si sploh nobenih zaslug ne lasti sam zase, prepričan je, da je bilo delo uspešno prav zaradi medsebojnega zaupanja in medsebojne povezanosti. Seveda pa je moral vsak sam skrbeti, da je zaupanje stoodstotno upravičilo. Justu je bilo, denimo med drugim tudi samo po sebi umevno, da se ni dajal fotografirati tako, da bi se dalo po fotografiji karkoli sumljivega sklepati o njegovem skrivnem delu. Ob fotografijah nekaterih tovarišev, na ka-

tera naleti danes ob člankih o njih, ko so oboroženi s pištolami, brzostrelkami in bombami, si Just ne more kaj, da ne bi poudaril, kako »moje slike, kjer bi bil oborožen, ne boste našli prav nikjer!« Mariskdaj pa je bilo kljub vsej previdnosti tudi streljanje in tudi žrtve. Včasih so streljali tudi na »kontrabantarje«, vendar samo toliko, da so jih pregnali s poti, ki so jih kot varnejše uporabljali tigrovci.

V takšnih razmerah se čutila še prav posebej izostrijo in razvije se nek posebni šesti čut. Ta jim je marsikdaj rešil življenje. Ob nekem prehodu meje so sedli, da bi se malo odpočili. Tedaj je Černač nenadoma vstal in šepnil »pojdim, zaseda«. Tiho in previdno so se umaknili, naslednje jutro pa spoznali, da so precej stran od njih sedeli Italijani.

Kako jih je Černač zaslutil? Zavohal je prižgano cigareto... Drugič je spet Godnič začutil, kot da je hotel pes zalajati, pa ga je nekdo zadnji hip utišal. Komaj je zadržal Kravanjo, da ni šel zasedi naravnost v pest. Spominja se neke noči, ko so se petkrat srečno izognili zasedam.

Just Godnič se spominja mnogih poti čez mejo, tudi tistih prvih, ko je spremljal Černača. Pozneje se je Černač posvetil družini in je menda v TIGRU manj sodeloval, oziroma ni več sodeloval. Ko si je kdo ustvaril družino, pač ni bilo več mogoče od njega pričakovati, da bi poleg sebe ogrožal še družino. Sicer pa tudi ne bi mogel družine preživljati. Tigrovci, tisti najaktivnejši, v glavnem niso bili zaposleni, ker so pač morali biti vedno pripravljani na kako akcijo. Preživljali so se od priložnostnih del. Pomagali pa so jim tudi svojci, prijatelji in tu in tam so dobili tudi kako podporo. Nekoč je Danilo Zelen naročil Godniču, naj se oglasi v neki pisarni (zd se mu, da na banovinski upravi), kjer bo dobil nekaj denarja. Just je sprva omahoval, potem

Poslovilno pismo skrito v nogavici

Decembra 1941. leta so v Dragi pri Begunjah ustrelili 28 na smrt obsojenih begunjskih zapornikov. Dve- ma ustreljenima je pred smrtjo uspelo skrivati napisati poslovilno pismo, in sicer 19-letnemu mizarju Antonu Bertonclju z Zgornje Dobrave v radovljiški občini in Slavku Cerarju iz Domžal. Nista bila zaprta v isti

nekega tihotapca z rezervni- mi deli za kolesa, ki trdi, da jih je prinesel zanj. Slavko naj gre z njim na orožniško postajo pogledat, če so tam res tisti deli, ki jih je naročil. Nikdar več se ni vrnil. Tako so v rokah napravili are- tajo.

Več mesecev po moževi smrti mi je znanka poslala zlepljeno na dva dela pretr-

Na strgani dopisnici je opa- zila moj naslov in mi jo po- slala.

Trikrat sem bila v Begu- njah. Prvič sem vzela s seboj petletnega sina Toneta. Iz sobe je prišel s takim stra- hom, da ni mogel govoriti. Neka ženska v Domžalah mi je v nemščini napisala pri- poročilno pismo, ki sem ga oddala stražarju ob vhodu, da so lahko prebrali, zakaj želim govoriti z možem.

Medtem ko sem čakala, da so ga pripeljali iz sobe, mi je stražar, ki je znal malo slo- vensko, koroško, govoril: Jaz imam doma prav takega sina.

Z možem sva se objela, stražar pa se je oddaljil. Trdna bodi, trdna, je po- navljal, sir, sir, sir...

Razumela sem ga. V zapo- ru ni zaradi rezervnih delov za kolesa, temveč zaradi si- ra, ki sva ga dobila (kupila) v zbiralnici mleka v Dol- skem in prek zveze poslala partizanom.

Nisem vedela, da bodo moža in še 27 zapornikov ustrelili 4. decembra 1941. leta, a sem prav tisto jutro sama prišla v Begunje. Ani- ca, ki je v vratarnici spreje- mala pakete, mi je povedala, da so jih že odpeljali v Dra- go. Ni pa vedela, če je med njimi tudi moj mož. Sveto- vala mi je, naj ne kažem ža- losti, ker v tem uživajo.

Napotila sem se proti Dra- gi, na križišču pred dolino pa je iz Savnikove vile prite- kla neka ženska in me rotila, naj ne grem naprej. Skriti za

grmovjem sva čakali, da so se vrnili. Moža nisem videla.

V neki begunjski gostilni sem poznala natakario Minko, ki mi je obljubila, da bo vprašala po možu. Leta- kov o ustrelitvi ni bilo, vsaj v Domžalah ne, ni ga pa tudi sedaj v Muzeju talcev v Be- gunjah, kot so vsi drugi. Že drugi dan me je Minka ob- vestila, da sem vdova.

Mesec dni po ustrelitvi sem dobila od uprave zapo- rov obvestilo, naj se zglašim, da mi bodo izročili o moževi stvari. Dobila sem ene mo- ževe hlače, nahrbtnik, noga- vice in morda še kakšno ma- lenkost.

Hudo potrta nisem mogla gledati moževe zapuščine iz Begunj, pa sem jo dala moji materi, ki je živela v Ihanu. Mati me je večkrat obiskala in tolažila, mi pomagala, ko- likor je mogla, po treh mese- cih pa je prinesla novico: - Kadarkoli sem odpila pre- dal, sem se zazrla v Slavko- ve nogavice. Kot magnet so me privlačile, kot bi želele, da jih pobožam. Ubogi Slav- ko, tako mlad, pa si moral umreti. Kako hudo ti je mo- ralo biti, ko si gledal druge, kako jih privezujejo za kole! Kako hudo, ko si zvezan čakal na ustrelitev (streljali so po tri in tri).

Nekega dne sem začutila v nogavici papir. Tu ga imaš, prinesla sem ti ga, tebi je bil namenjen.

Ko sem ga prebrala, sva obe jokali, z nama pa sin To- ne in štiriletna hčerka Slavi.

Možovo poslovilno pismo je razstavljeno v Muzeju tal- cev v Begunjah, kakor tudi pismo Toneta Bertonclja v Zgornje Dobrave.

Jože Vidic

Partizanski znaki in medalje

80

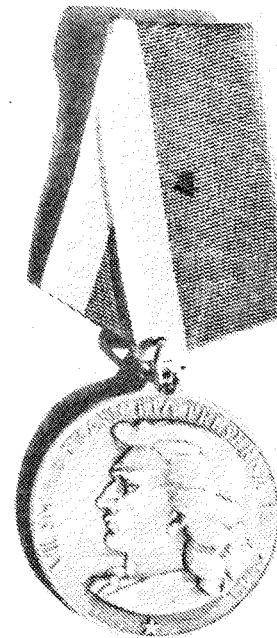
Prešernova brigada

Prešernova brigada je bila ustanovljena 12. ju- lija 1943 v Zali pri Da- vči. Ob 40-letnici usta- novitve brigade je bila za vse njene borce usta- novljena posebna spo- minska medalja. Pro- slava je bila združena s 15. zborom gorenjskih aktivistov in borcev NOV 26. junija 1982 v Žireh. Ob tej priložnosti

skupno podeljenih 957 medalj. Do medalje je upravičen vsak borec, ki je bil ne glede na čas trajanja v Prešernovi brigadi. Za pridobitev medalje mora izpolniti anketni list in paviesti vse podatke o času v brigadi in o svojih dolž- nostih v enoti. Anketne liste je pregledala komi- sija in preverila natan- čnost navedb.

Spominska medalja borcev Prešernove bri- gade je ena najlepših slovenskih partizanskih medalj. Odboru skup- nosti borcev je treba izreči posebno prizna- nje, ker skrbi za likov- no podobo medalje ni prepustil zgolj izdelo- valcu, pač pa našemu velikemu medaljerju Stanetu Dremlju. Tako je nastala medalja, ki ima tudi svojo umetniš- ko vrednost. Na njej je upodobljen lik France- ta Prešerna in besedilo: »VII. Snoub Franceta Prešerna 12. 7. 1943«. Na drugi strani medalje je likovno čudovita po- doba turjaškega gradu z napisom Turjak 12. - 19. 9. 1943 in »medalja borcu Prešernove bri- gade«. Upodobitev tur- jaškega gradu spominja na vleiko zmago Prešer- nove brigade nad belo- gardisti leta 1943. Nad gradom ima vsaka me- dalja vtisnjeno posebno zaporedno številko. Me- dalje vise na kovinski ploščici s trakom v slo- venskih narodnih bar- vah - belo, modro, rdečo. Medalje je izdela- la delavnica Silva Can- karja v Ljubljani, skup- no je bilo izdelanih 1200 primerkov.

Janez J. Švajncer

Medalja borcev Prešer- nove brigade - umetni- na Staneta Dremlja

je bilo borcem in bor- kam Prešernove briga- de podeljenih 565 me- dalj. Mnogi, ki niso mo- gli priti na proslavo, so jih dobili kasneje. Do avgusta 1984 je bilo

Tončka Štiban, žena ubitega Slavka Cerarja

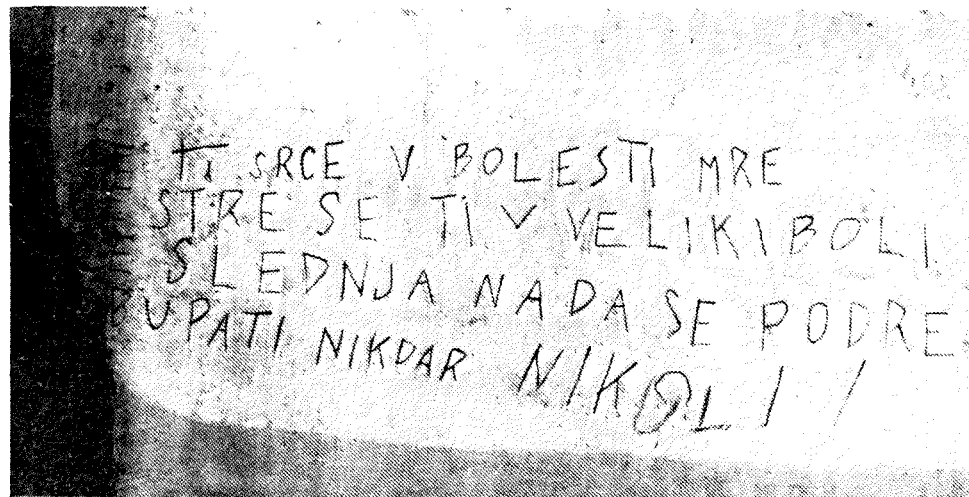
sobi, niti pred smrtjo v istem bunkerju. Vsak zase sta pisala pismo. Bertonclj ga je iztihnjal ven s pomo- čjo nemškega policista, Luksemburžana, za katere je znano, da so bili protina- cistično usmerjeni in so se tudi v bojih tako obnašali. To je znano iz boja Rašiške čete pri Kopaču v škofojloš- kih hribih jeseni leta 1941, iz bitke v okolici Litije konec decembra leta 1941 in iz dražgoške bitke pa še iz dru- gih manj znanih.

Slavko Cerar je imel dva brata in pet sester. Brata Dominika so Nemci aretirali jeseni 1941. Umrli je v Auschwitzu. Brat Feliks je bil partizan, potem so ga do- mobranci ujeli in hudo mučili. Umrli je pred petimi leti.

Tončka Šlibar, vdova po Slavku Cerarju, mi je v Domžalah pripovedovala, kako je po naključju dobila možovo poslovilno pismo.

»Moža Slavka Cerarja so aretirali doma v Domžalah na dvorišču, kjer je imel me- hanično delavnico za popra- vilo koles. Ker je primanjko- valo rezervnih delov za kolesa, se mu je nekdo ponudil, da jih pretihotapi čez mejo iz Ljubljane. Orožnik je nato prišel povedat, da so ujeli.

gano uradno begunjsko za- porniško dopisnico, ki jo je napisal mož v Begunjah. Nek gestapovec je ni oddal, verjetno jo je nosil v žepu, v Ljubljani pa mu je bila odveč in jo je strgal ter vrnil v koš. Znanka, ki je bila za- poslena v gostilni Daj-damu je videla, da je gestapovec nekaj vrnil v koš. Ko je odšel, je šla gledat, kaj je ge- stapovec strgal in odvrnil.

Zapis na zidu v begunjski celici. Hraber, zaveden in trdne volje je bil tisti, ki je za- pisal te besede:

Ce ti srce v bolesti mre
ce stre se ti v velikih boli
ce slednja nada se podre,
obupati nikdar nikoli!!

pa je le šel, kamor mu je bil Zelen naročil. Tam je bil sicer takoj sprejet, vendar bi moral malo počakati, ker je bil človek, pri katerem se je oglašil, tisti hip pač zaseden. Justu je bilo tako mučno, da je kar šel, češ »petler pa ne bom«. Šele po dolgem času ga je Zelen vprašal: če je denar dobil. - Od kod pa naj bi bil ta denar? Just meni, da so nekaj denarja za delo organizacije dajali člani emigrantskih društev, saj so bili med njimi tudi premožnej- ši ljudje, trgovci in podobno. Toda ne le žive- li, tudi stanovali so mnogi tigrovc, kakor je pač bilo. Just je celih pet let živel pri svoji sestri Albin, kasneje poročeni Jazbec. Precej dolgo je bil pri Zeleni in še marsikje drugje. Pet let je živel neprijavljen, v ilegali, to je bilo pri Zeleni, oziroma v hiši Zelenovega očeta na Tyrševi 94, sedanji Titovi. Ko pa ga je iska- la policija, jugoslovanska, nemška in italijan- ska, to je bilo zadnja leta pred vojno, se je umaknil na varnejše. Njegova zatočišča so bi- la zlasti pri Vančetu Znidaršiču nad Mozir- jem, pri Majniku v Zvirčah, pri Černaču in morda še kje. Pri Černaču je preživel dve zi- mi, dve zimi pa je preživel na Šar planini.

K svojim prijateljem, Černaču, Znidaršiču, Majniku se je marsikdaj zatekel ne samo za- radi policije, ampak tudi zato, da je lahko preži- vel. »Denarja nismo imeli,« pravi Just, »bilo je stradanje, zmrzovanje, vsega je bilo,« se zamislil v dolga leta svojega odporniškega de- la in življenja. »Bila je to beračija, po svoje pa je bilo krasno življenje,« pravi in spet hudo- mušno doda: »Za take, malo prifrknjene lju- di...« Potem pa samozavestno premišlja: »Pa prav taki ljudje, kot smo bili Zelen, Černač, Kravanja, Bobek, jaz... mi, tigrovc, smo bili predhodnica tistega, kar se je začelo 1941. Smo pa tudi, še preden je bila ustanovljena Osvobodilna fronta, zbirali hrano (konserve, prepečenec), orožje, ga čistili, sestavljali... in tudi sami smo se zbirali, da bi se organizirano

uprli okupatorju. - V takšnih okoliščinah je 13. maja 1941. Danilo Zelen izgubil življenje. Majniku se je tedaj posrečilo pobegniti, Kra- vanjo pa so ranjenega peljali v bolnišnico. Ka- sneje sta oba kot partizana padla.

Just veliko premišlja tudi o prikazovanju organizacije TIGR. Ni res, pravi, da bi šlo za dve organizaciji, ki bi ločeno delali, ena na Primorskem pod Italijo, druga med primor- skimi emigranti v Sloveniji, kakor nekateri menijo ali celo trdijo. »To je bila ena sama organizacija,« pravi Just, »ki je imela na posa- meznih sektorjih svoje vodje: v Ilirski Bistrici Viktorja Bobka, na Pivki Jožeta Vadrjala, v Baški grapi Ivana Kosa, na Tolminskem Fer- da Kravanja, po 1935. pa Frnaca Kavsa. Celot- no organizacijo sta vodila Albert Rejec in Da- nilo Zelen, prvi predvsem idejno, drugi orga- nizacijsko in operativno. Zase pravi Just, da je bil Zelenova desna roka, vseskozi je z njim sodeloval, in ne more preboleti, da ga prav zadnje dni ni bilo ob njem. Takoj po nemš- kem napadu na Jugoslavijo so namreč Pri- morci ustanovili odbor primorskih emigran- tov prostovoljcev. V tem odboru je bil tudi Just Godnič in sicer je nadomeščal Danila Zelena, ki je tačas bil vojak in se tako pač ni mogel gibati dovolj svobodno. Justa Godniča pa je razsulo jugoslovanske vojske doletelo neke v Črni gori na poti v Sloveniji. Ko je prišel v Slovenijo, je samo še zvedel, da Zele- na ni nič. Danila Zelena se Godnič spominja z velikim spoštovanjem. Ceni ga kot človeka in kot borca za osvoboditev Primorske izpod fašizma. Vneto oporeka temu, da bi bil Zelen agent kakor koli, to celo odločno zanika in pravi, da to trdijo tisti, ki želijo oblatiti TIGR. Imeli pa so, pravi Just, stike in povezovali so sez vsemi svobodoljubnimi gibanji, predvsem z vsemi, ki so se upirali fašizmu. TIGR, pravi Just, je delal na narodnorevolucionarnih osnovah in sam pri sebi TIGR celo istoveti s

komunisti. Za Zelena meni, da je bil usmer- jen »v levo« in da bi bržkone »postal član KP«, če bi mu to in tudi sam vstop v NOB ne preprečila tragična smrt, saj je padel skoraj ob samem začetku okupacije v spopadu z ita- lijansko policijo.

O levičarski usmeritvi TIGR in o njenih pri- zadevanjih po sodelovanju s komunisti doka- zuje tudi to, da je bil leta 1936 sklenjen dogo- vor o sodelovanju TIGR in italijanske komu- nistične partije. Med tremi podpisniki dogo- vora je bil tudi Just Godnič, le da sta se, ker ni bilo denarja, v Pariz odpeljala z motorjem samo dva podpisnika, Albert Rejec in Danilo Zelen.

Še danes pa si Just ne more oprostiti spod- letelega načrta o atentatu na Mussolinija. Ti- grovc so iz časnikov zvedeli, da bo Mussolini obiskal Kobarid. Sklenili so, da bi to bila lepa priložnost za atentat nanj, o katerem so že dalj premišljali.

In kako naj bi akcijo speljali? Premišljali so o ostrostrelcih, saj so imeli nekaj izrednih strelcev. Godnič sam pravi o sebi, da je bil »strellec in pol«. Druga zamisel je bila, da bi načrt izvedli s peklenskim strojem. Za prvo, za atentat z ostrostrelci, je Zelen naročil Kra- vanji, naj poišče tak prostor, od koder bi la- hko dobro merili in bi se lahko po atentatu umaknili s kolikor mogoče upanja, da bi pre- živeli. Vendar kasneje je obveljala druga ra- zličica, peklenski stroj. Godnič, Kravanja in Zelen, ki je bil po študiju strojnika, so naredili v obliki oklepa peklenski stroj. Delali so, ozi- roma posamezne dele so dali izdelati pri več mojstrih v različnih krajih, da bi ne zbuja- li suma. Potem sta Kravanja in Godnič trikrat naskrivaj nesla dele peklenskega stroja čez mejo. In kdo bi peklenski stroj uporabil? Just

pravi, da je to hotel po vsej sili storiti Franc Kavsa. Ta je pri svoji odločitvi vztrajal, jo ute- meljeval z boleznijo in nesrečno ljubeznijo, zaradi česar bi laže kot drugi žrtvoval svoje življenje, in tovariši so mu zaupali nalogo. V tem pa je bila napaka, pravi Just, kajti Kavsa potem tega ni opravil, Mussolini pa jo je sreč- no odnesel, in takrat sploh nihče ni zvedel, kaj se je pripravljalo. Šele tri leta kasneje je na zaslišanju na drugem tržaškem procesu pred posebnim sodiščem prišlo na dan, da je bil atentat predviden, a Kavsa peklenskega stroja ni sprožil, ker ni hotel ogroziti skupine otrok, med katero se je znašel. Just se s tem še danes ne more sprijazniti. »Če bi mene doletela ta naloga,« pravi, »bi jo opravil, sicer Zeleni ne bi mogel več pogledati v oči«. Nas- ploh pa meni, da bi takrat morali predvideti oboje, poskus atentata oziroma atentat s pe- klenskim strojem in pa z ostrostrelcem. Če bi eno ne uspelo, bi ostalo še drugo.

Zdaj živi Just Godnič kot upokojenec z mnogimi knjigami, časniki, revijami, v kate- rih še prav posebej zaznamuje vse, kar zasledi o organizaciji TIGR in sploh o boju pogu- mlih primorskih fantov, o boju, ki se je začel z nastopom fašizma in se za mnoge, tudi za Godniča nadaljeval v narodnoosvobodilnem boju in se z njim tudi končal, za mnoge šele po štirinajstih, petnajstih in tudi več letih.

Ta zapis je nastal po štirih nekajurnih pogo- vorih z Justom Godničem, ki je vsakič že za- pisano dopolnil še s kakim novim podatkom. In tako bi lahko v nedogled dopolnjevala pri- poved o njegovem bogatem in burnem življe- nju, njegovem boju za osvoboditev Primor- ske in še vedno bi vse ostalo samo skromen drobci o njem kot človeku in kot o tigrovcu.

Konec

Borci komunisti o težavah

Pred nedavnim smo se v Laškem sestali borci, člani zveze komunistov in se pogovorili o našem gospodarskem položaju in predlogu sklepov 13. seje CK ZKJ.

V razpravi smo obravnavali tudi zahteve o zamenjavi naše himne. Mislimo, da naj ostane takšna, kot je, saj smo z njo izvedli revolucijo in krepili našo enotnost. Spomnili smo se razprav ob sprejemu naše druge ustave, ko so nekateri predlagali, naj bi z naših zastav odstranili peterokrako zvezdo. Tovariš Tito je takrat ostro reagiral in že v kali zatrl takšne misli. Na žalost pa zdaj ni nikogar, ki bi znal stvari spraviti v pravi tir. Tednik Kaj je v eni svojih številk izenačil partizane in belogardiste, češ saj so vsi pobijali. Prepričani smo, da bi ta časopis morali prenehati izdajati, saj imamo dovolj drugih časopisov in tednikov. Ne vemo, kdo je Kajev zaščitnik in kako izhaja brez denarnih težav, mi borci pa moramo prosjčiti denar za naš časopis TV-15 Naš tovariš, da lahko izhaja.

Razpravljali smo tudi o nerazvitih. Končno bi morali ugotoviti, kje in koliko je treba vlagati, saj delovne organizacije nimajo preveč denarja. Tudi v naši občini imamo tri krajevne skupnosti, ki so nerazvite, vendar jim ne moremo dovolj hitro zagotoviti sredstev za razvoj. Več posluha za probleme podeželskih krajevnih skupnosti bi morale imeti tudi mestne občine, ki od tam dobivajo hrano. Nismo zadovoljni z davčnim sistemom. Medtem ko morajo delovne organizacije sproti izločati vse dajatve družbi, pa zasebni obrtniki plačujejo, kakor se jim zljubi, saj ni nobene učinkovite službe, ki bi jih nadzorovala, in bogatijo na račun nas vseh. Dotaknili smo se tudi problema birokracije, za katero je že Lenin ugotovil, da je najbolj nevarna delavcu.

Predsedstvu občinskega komiteja ZK v Laškem smo priporočili, naj od delovnih kolektivov zahteva, da denar za novoletne zabave porabijo na bolj koristen način. Dogajalo se je, da so zadnji teden starega leta kolektivi hodili po zabavah, namesto da bi delali.

Zadovoljni smo bili z našo razpravo in sklenili smo, da se bomo sestajali dvakrat na leto in nadaljevali razpravo o položaju v naši družbi in naši občini.

PETER PODBEVŠEK
Laško

Kdo so vandali?

V 44./45. številki TV-15 Naš tovariš sem z začudenjem, ki je preraslo v ogorčenje, prebral članek Komu je napoti spomenik borcem za severno mejo.

Kot borec Šlandrove brigade, ki ima domicil v Celju, sem ogorčen spričo oskrunjenja spomenika. Čudim se, da ne moremo narediti konca takšnim gnusnim dejanjem. Sprašujem se tudi, kaj dela naša sodna oblast in zakaj je tako blaga pri kaznovanju takšnega ravnanja. Tovrstni vandalizem je treba izkoreniniti enkrat za vselej in imejmo pri tem pred očmi številne žrtve, ki so padle za svobodo.

Pozivam družbenopolitične organizacije in organe oblasti, naj ukreduje vse za preprečitev takšnega ostudnega vandalizma.

DOMINIK BAŠ

Resnica ni bahanje

Avgusta letos je bil objavljen v TV 15 članek Jožeta Vidica o miniranju domobranske postojanke v Tolmini, 25. oktobra pa pripomba šefa obveščevalnega centra Idrijsko-tolminskega odreda Justa Godniča na omenjeni opis diverzije. Zelo me je prizadel že sam naslov teh pripomb: »Eno je bahanje, drugo resnica.« Akcijo sem organizacijsko izpeljal jaz in pritegnil k sodelovanju svojo mamo Marijo Klinton, po domače Pikatoncovo iz starega dela Tolmina, in domobranca Cirila Smrekarja, Čadrznovega iz Volč.

S tem pojasnilom ne želim užaliti nikogar, zaradi resnice pa moram poudariti nekatere dogodke.

Zvezo z domobrancem Cirilom Smrekarjem sem dobil jaz in nihče drug. Vedel sem, da je bil tako kot mnogi drugi nasilno mobiliziran k domobrancem, da pa je čustveno na naši strani. Že pred njim sem skušal nagovoriti nekega domobranca, znanca, da bi sodeloval pri miniranju postojanke, a je odklonil z izgovorom, da bodo v tem primeru pobili vse domače (prav zaradi sorodnikov ne navajam njegovega imena). Ciril je privolil takoj. V odredu, pa tudi v obveščevalnem centru so ga videli prvič, ko je zjutraj po akciji prišel z menoj v odred.

Paketa z eksplozivom sem iz Čadrga do Poljubina nesel jaz v strganem košu, ki nam ga je posodil Ragir iz Čadrga. Paketa sta bila zavita v vrečevino. Do Poljubina me je

spremljal soborec Oskar Šavli, doma iz Volarij ali iz Kamnega. Od Poljubina do sotočja Tolminke in Soče me je spremljala obveščevalka, ilegalka iz Poljubina, Rozka Šavli, ki še živi in lahko to potrdi.

Blizu sotočja, kjer smo v bližini imeli tudi njivo, me je čakala moja mati. Paketa z eksplozivom je dala na dno košare, nanju pa zel-nate liste. Do domobranske kasarne je košaro nesla na glavi (10 do 15 minut hoje), tam pa je košaro skupaj z zelenjavo dala Cirilu. Le-ta je košaro postavil pod stopnišče stavbe, v kateri so bili domobranci (Slednji so bili tudi v lesenih hišah za to zidano stavbo).

Potem je Ciril takoj prišel k meni do sotočja, kakor sva se poprej dogovorila. Skupaj sva odšla v gozd nad vasjo Praprotno, od koder sva opazovala kraj in čakala eksplozijo, ki je odjeknila 45 minut po polnoči. Približno 3 km zračne linije je od kraja, od koder sva videla eksplozijo do središča Tolmina. To noč nebo niso preletela zavezniška letala.

Ne glede na to, ali so ali niso bile med domobranci žrtve, je bila to velika zmaga naše partizanske vojske, saj smo sovražniku dokazali, da jih ne morejo obvarovati bunkerji okrog mesta in da celo v posteljah niso varni.

Zjutraj, po akciji, sta se moj oče in brat priključila partizanom, mamo pa so aretirali in hudo mučili, nato pa jo blizu sotočja Tolminke in Soče ustrelili skupaj z domobrancema Oskarjem Kavčičem in Jožetom Bajtom.

Jama je bila že skopana. Nemci in domobranci so s seboj pripeljali župnika Komaca. Žrtvam so naklonili »milost«, da bi se lahko spovedali. Upali so, da bodo obsojenci pred smrtjo le kaj priznali. Mati Marija je spoved odločno zavrnila, duhovnika je prosila le to, naj po vojni izroči možu njen poročni prstan. Ko so jo vprašali, če ima še kakšno željo, je odgovorila:

»Imam jo, pa se mi ne more izpolniti. Rada bi bila z možem in sinovoma v partizanih, da bi se bojevala proti vam, morilcem in izdajalcem slovenskega naroda!«

Po vojni sem obiskal duhovnika Komaca, ki mi je izročil materin prstan in opisal zadnje trenutke življenja moje mame in dveh nesrečnih domobrancev.

Če k temu dodam še to, da sem zaradi hudih naporov v vojni kmalu po vojni zbolel na živcih, videl vedno bolj slabo, nazadnje pa popolnoma oslepel, zdaj pa me zaradi živcev niti noge več ne držijo, potem mora biti vsakomur jasno, da so bile posledice miniranja domobranske kasarne za našo družino zelo hude. Kljub temu se s pomočjo žene udeležujem vseh borčevskih, partijskih in drugih sestankov.

Na voljo je šest živih prič, ki lahko potrdijo moje podatke glede miniranja domobranske postojanke. Če kdo dvomi o resničnosti teh, sem se z vsakomur pripravljen tovariško pogovoriti, v časopisu pa ne bom odgovarjal na nobene pripombe več.

ANDREJ KLINAR

Partizanska pesem

Danes jo slišiš le še v oddaji Še pomnite tovariši in tu pa tam ob kakem značilnem prazniku NOB, a le redko. Partizani smo naše pesmi peli in jih poslušali z veseljem in užitkom. Tudi danes bi jih še radi poslušali in prepričan sem, da ne samo borci, ampak tudi drugi ljudje doma in v tujini. Kje so izročila NOB? V šolah skoraj ne slišimo partizanske pesmi, na radiu, razen v oddaji, ki sem jo omenil, nič, še manj pa na televiziji. Le redko ima prostor na televiziji invalidski pevski zbor ali katerikoli s partizanskimi pesmimi. Nimam nič proti kakršnikoli glasbi, ki jo poslušamo po radiu in televiziji vsak dan na obeh programih, če ne iz našega studija, pa prevzamejo to glasbo iz programa sosednjih studijev. Zakaj ne bi bila vsaj enkrat na teden enournna oddaja originalnih partizanskih pesmi. Te pesmi so nam dale zalet, borbenost, zavednost, vzdržljivost.

Pozivam RTV Ljubljano, že zaradi nenehne povečevanja naročnine, naj tu pa tam lulčka, Domiclja in razne kričee ansamble vsaj enkrat na teden zamenja z originalnimi partizanskimi pesmi. Druge republike imajo po televiziji veliko več oddaj z vsebino iz NOB, celo objavljajo smrt starejših borcev. Pri nas pa nič. Za smrt soborcev izveš čez kakšno leto od drugih v zdravilišču, na zboru borcev ali drugje.

SREČKO GRAŠIČ
Radeče

Pesem je bila potrebna kot kruh

Ne morete si predstavljati, kako me je razveselilo dejstvo, da ste začeli v našem glasilu TV-15 Naš tovariš objavljati pesmi, ki so nastajale v najhujših časih, ko je sovražnik tep-

tal našo zemljo in nam je bila pesem pogosto tako potrebna kot kruh. Prav ste napisali, melodija nam je še ostala, pri besedilu pa se včasih zatakne, saj starost trka na vrata, spomin pa peša. V življenju sem dosti in rada prepevala, tudi družino sem imela, ki ji je bilo petje v veselje. Peli smo doma, ob delu, na izletih, tudi ko smo odhajali v izgnanstvo in nam je bolečina stiskala srce – smo peli, ob pesmi smo pozabili na lakoto in žejo ter trpljenje, peli smo uporno, s ponosno dvignjeno glavo. Do konca življenja ne bom pozabila, kako smo ob osvoboditvi korakali po mariborskih ulicah in borbene pesmi so kar same vrele iz nas. Nismo se jih skupaj učili, a vendar smo jih vsi znali in brez dirigenta je pesem zvenela kot en sam vrisk sreče, da je vojne konec. Kdor tega ni sam doživel, si ne more predstavljati, kakšni občutki so to bili.

Sedaj delam v KS z mladimi in prav mi bodo prišle pesmi, ki ste jih in jih še boste objavili. Pred letom je tudi naš dnevnik Večer objavljal revolucionarne, partizanske, delavske in uporniške pesmi, a žal takrat nisem pomislila, da mi bodo tako natisnjene lahko še v veliko pomoč pri delu z mladimi pa jih nisem redno izrezovala. Sedaj bom zamujeno lahko nadomestila.

DANICA KOVAČIČ
Maribor

Za invalide ni prostora v avtobusu

Borci in vojaški vojni invalidi smo se zaradi starosti, bolezni in dragega bencina večkrat prisiljeni voziti z javnimi prevoznimi sredstvi. Tako sva z ženo čakala v ponedeljek po dnevu mrtvih na Slavnikov avtobus, ki je peljal z juga države in je imel odhod iz Novega mesta v Koper prek Ljubljane ob 10.30. Pripeljal je še kar točno, toda bil je napolnjen.

V Novem mestu je izstopilo kakšnih šest potnikov, približno toliko pa nas je želelo vstopiti. Toda sprevodnik je odločno zakričal: »Nikogar ne sprejemem, ker je vozilo polno!« »Toliko sem delala za vas v vašem podjetju!« je zatarnala starejša žena. »Midva sva vojaška vojna invalida! Težko čakava! Stala bova do Ljubljane! Vzemite naju!« sem prosil sprevodnika in mu rinil dve invalidski vozovni knjižici pod nos, misleč, da se naju bo usmilil. »Kaaaj, da biazel še vaju invalida, da bi imel poleg vsega še težave, kje bosta sedela!« se je zadril sprevodnik in nadaljeval: »Tisti, ki se peljete do Kopra ali Izole, vstopite!«

Vstopili so trije potniki, drugi pa smo ostali na milost naslednjemu sprevodniku. Sam sem se zamislil: V bivši Jugoslaviji, pa tudi v drugih državah imajo invalidi določene sedeže v javnih prevoznih sredstvih. Pri nas smo jih imeli po vojni, zdaj pa jih že davno ni več. Kmalu res ne bodo več potrebni, kajti vojaških invalidov ne bo več, civilni pa si bodo morali izbojevati pravice do sedežev.

Tako sem po dolgem času prvič začutil bridko resnico, na katero so me večkrat spomnili soborci, posebno pa moj dober prijatelj Tone Zupančič, borec od 1941. leta, ki je na mojo zagnanost odgovarjal: »Miran, tudi jaz sem zagnan za našo stvar kot ti, toda mlajši generaciji postajamo odveč. Imeli bomo še velike težave, ko bomo upokojeni. Verjamem, da najbrž ne z vsemi,« je tolažilno dodal.

Res ne vem, če ni že prepozno, da se naša organizacija pože v akcijo za uveljavitev teh pravic vojaških vojnih invalidov, kajti problem bo kmalu rešen po naravni selekciji, vendar pa je še čas potrkati na moralno plat zadeve, čeprav zelo verjamem, da bodo kratkotrajni moralni pozivi brez zakonske osnove kaj zalegli.

MIRAN BERETIČ
Ljubljana

Presenečenje v zdravilišču Čatež

Sem vojaški vojni invalid, prvoborec, spomeničar, ki mi revmatizem lomi kosti in žile. Prav zato hodim na zdravljenje v zdravilišča predvsem pozno jeseni ali v zimskih mesecih. O tem sem zgodaj spomlad letos obvestil zdravilišče Terme Čatež. Z dopisom z dne 20. aprila 1984 so mi odgovorili: »...da je vaša napotnica za zdravljenje pri nas veljav-

na samo do 28. 9. 1984 in do takrat morate vi nastopiti zdravljenje. Mi vam žal napotnice ne moremo podaljšati. To morate sami urediti na komisiji, ki vam je zdravljenje odobrila...«

Kmalu nato sem dobil obvestilo, s katerim me zdravilišče obvešča, da me pričakujejo 3. maja. Na mojo intervencijo, ko sem uredil vse potrebno pri odgovornih organih, sem dobil drugo obvestilo, naj pridem na zdravljenje prvega oktobra. Vztrajal sem pri novembru in tudi uspel; obvestili so me, naj pridem v Čateške toplice petega novembra. Rezervirali so mi dvoposteljno sobo. Nepričakovano je žena dobila v varstvo vnuka, in ni mogla z menoj, o tem pa sem pravočasno obvestil zdravilišče.

In tako sem se petega novembra s kovčkom v roki oglasil v recepciji zdravilišča. Receptor me je poslal v hotel Zdraviliški dom. Ko sem tam receptorju pokazal obvestilo – napotnico zdravilišča, mi je z »nasmehom« odgovoril, da nima nobene postelje prazne; lahko grem v bungalove. Le-ti pa mi za zdravljenje ne ustrezajo. Vrnil sem se v recepcijo Terme v upanju, da mi bodo le naši prenočišče. A vse je bilo zaman. Na videz sem ostal hladnokrven, toda v srcu hudo besen. In tako sem se še iste noči vrnil v Ljubljano. Med vožnjo pa sem premišljal, kako nas goste ocenjujejo in vrednotijo. V zdravilišču mi je namreč eden od uslužbencev povedal, da so pred menoj, morda dan ali dva, sprejeli več gostov brez napotnic, se pravi brez rezervacije.

Sprašujem se, koliko lahko verjamemo obvestilom zdravilišča o rezervaciji in če kdo odgovarja za takšne in podobne primere.

TONE MATOH
Ljubljana
Kajuhova 44

O prazničnem televizijskem programu

Ne dobivamo samo v uredništvo pismen naših bralcev, ki kritično spremljajo sredstva javnega obveščanja. Tokrat je pismo prejel predsednik RO ZZB NOV Slovenije Božidar Gorjan in nam ga posredoval v objavo, obravnava pa televizijski program ob 29. novembru, dnevu republike. Takole piše Leopold Mržek, borec 14. divizije.

»Ne moremo si kaj, da vam na hitro ne napišem nekaj besed. Prav danes, v nedeljo popoldne, prebiram časopise in ustavljam sem se pri programu RTV za naše praznike, za naš dan republike. Že na večer pred praznikom smo, namesto da bi gledali kakšen dober domači film, če že vse televizijske hiše niso sposobne spraviti skupaj slovesnega kulturnega programa, prisiljeni tri ure na prvem programu gledati filmsko delavnico ob filmu Eva, ki je popolnoma brez spoštovanja do naše preteklosti, na drugem programu pa košarko. In to naj bo priprava na naš največji praznik!

Se večja kulturna in narodnostna sramota pa je program TV 29. novembra. Le oglejte si program in vsebino filmov. Saj mora ves reakcionarni svet triumfirati nad »izborom« naše televizije. To je prava sabotaža našega praznika in revolucije. Ob 17.10 je na vrsti ameriški film Kako ukradem milijon – preberite vsebino! In to v času, ko gleda televizijo staro in mlado. Ob 20. uri je francoski film, ob 21.30 ameriška nadaljevanka in ob 22.20, ko so ljudje v glavnem že vsi pri počitku, je na programu Revolucija in glasba.

No, v drugi program so vključili oratorij Hlapec Jernej in ob 21.35 francosko Policijsko pištolo 357. Tudi koprsko televizija je ob 20.10 ponudila ameriški film.

Nič boljši ni bil program 30. novembra. Oglejte si ga! Spet je ob 17.15 na sporedu nadaljevanka Jack Holborn, ob 20.40 angleška nadaljevanka Da, gospod minister, ob 21.15 pa italijanski western. Iz Kopra ponujajo ob 20.20 »vzgojni film« o pobeglih kaznjencih, na drugi televizijski mreži pa ob 20. uri resno glasbo. Šele potem je na vrsti program, ki se nanaša na 40 let prehojene poti Jugoslavije.

Kako skrbno so izbrali televizijski program, da bi našo mladino poneumljali s tujimi ničvrednimi oddajami celo v prazničnih dneh!«

LEOPOLD MRŽEK
Ljubljana

Naročam tednik

Ime in priimek

tv-15 naš
TOVARIŠ

Kraj

Ulica, hišna št.

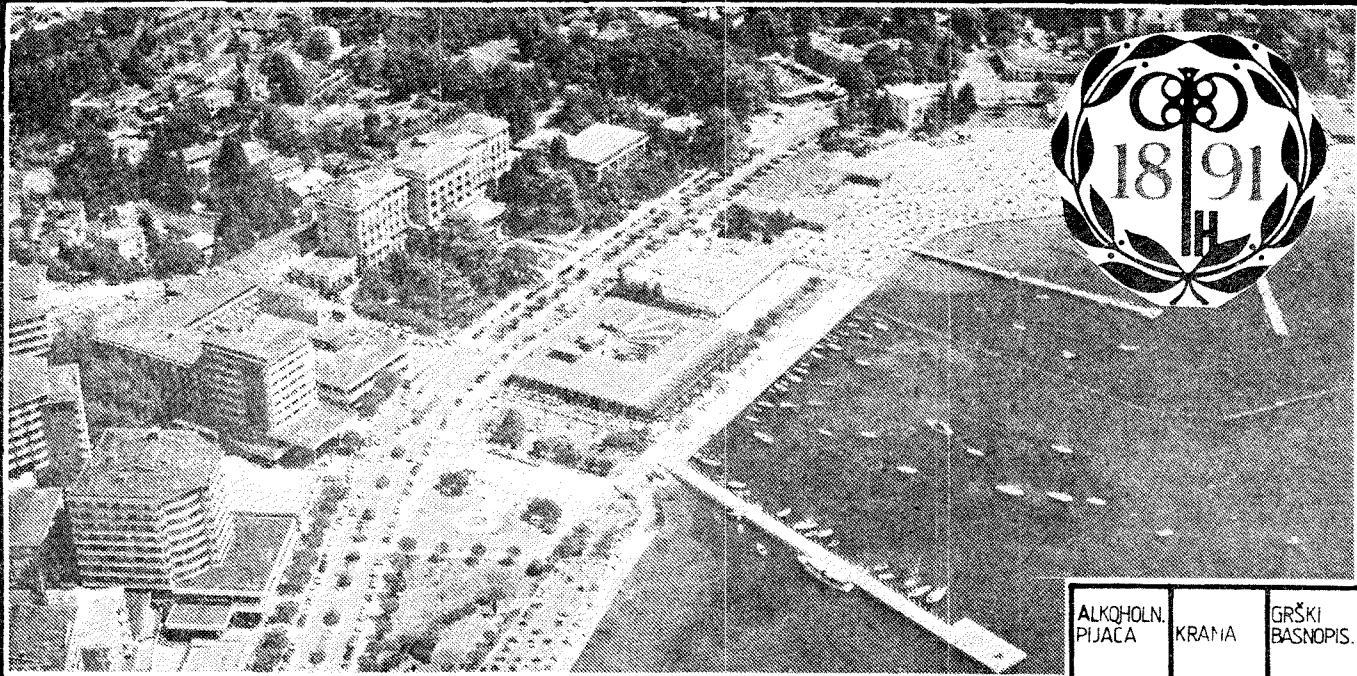
podpis

NAGRADNA KRIŽANKA

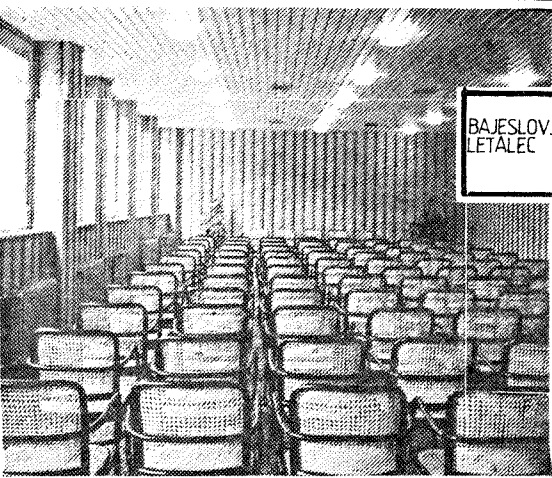
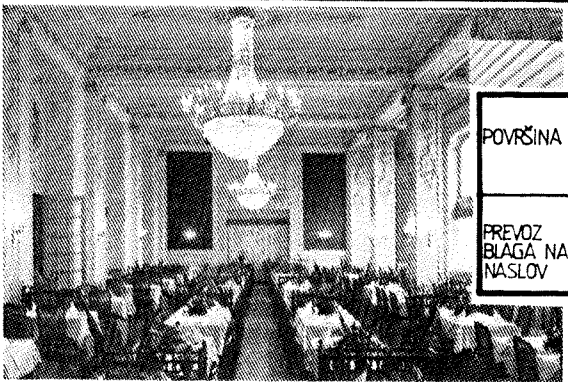
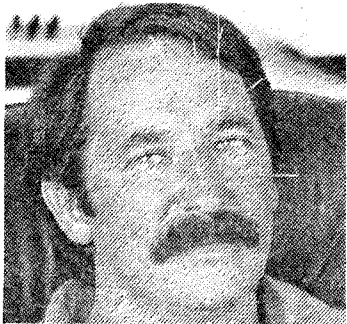
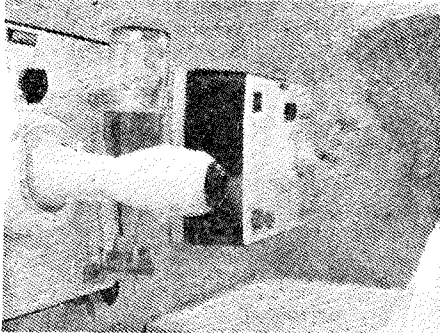
TOP
PORTOROŽ

Razpis nagradne križanke

Tokrat vam je nagradno križanko pripravila TOP Portorož. Pravilne rešitve pošljite do 10. januarja 1985 na naslov Uredništvo TV-15 Naš tovariš, Miklošičeva 28, Ljubljana. Na spodnji levi rob pripišite TOP Portorož. Tri reševalce čakajo knjižne nagrade iz programa založbe Borec.

TOP PORTOROŽ

VRSTA
JEDI

IZVIDNIK

NASILJE

REKA
V SZ

NEMŠKI
FILOZOF

TOP PORTOROŽ

SOCIALIST.
GLASILO

HERCEGOV.

SESEK

GLASB. IZR.
ZA TIHO

KRADLJIV.

POVRŠINA

PREVOZ
BLAGA NA
NASLOV

TOP PORTOROŽ

VRSTA
ZACIMBA

VRSTA
ZIRAFE

MOČAN
DEZ

POTOKAR

REKLO

BAJESLOV.
LETALEC

ATENSKI
DRŽAVNIK

KOBILICA

ALKOHOLN.
PIJACA

KRANA

GRŠKI
BASNOPIŠ.

16. IN 23.
ČRKA

FINCI

PRAČE
SEMITOV

OBRADOVIČ

DEL
VOZILA

OČRT

LETNI ČAS

ŽALOST

TOP PORTOROŽ

KOVANEC
ZA DESET

FIGURA PRI
ČETVORKI

LOŠČ

HIMALAJ.
KOZA

NORVEŠKA
PISATELJIC

BIVALIŠČE
MRTVIH

VRSTA
PREHRANE

KIS

TROJA

UDAREC Z
MEČEM
NOTRANJJI
ORGAN

BIBLIJSKA
OSEBA

FILMSKA
DVORANA

JUGOSLOV.
OTOK

VELIKA
REKA

BREZBOŽNIK

POTOMCI GEE
IN URANA

AL SADAT

VRTINČAST
VIHAR

PAPIRNATA
KAPA

NOBELIJ

VRSTA
VRBE
NADLEŽNA
ŽUŽELKA

MESTO NA
JAPONSKEM

VEZNIK

ARABSKI
ZREBEC

NAGRADNI KUPON

IME:

NASLOV:

TOP PORTOROŽ

GORJE PRI BLEDU

Proslava ob dnevu republike

Na večer pred dnevom republike je bila proslava v domu Partizan v Gorjah. Na proslavo je prišlo veliko ljudi kot že dolgo ne. Slavnostni govor o današnjem stanju naše države in razmerah v svetu sploh je jedrnat in ne dolgo-vezno imel Janez Varl. Nastopila je nepogrešljiva in odlična domača godba na pihala pod odličnim vodstvom dirigenta profesorja Alojzija Velkavrhja iz Ljubljane. Nastopila sta kar dva otroška pevka zbor iz Osnovne šole Bratov Žvan, ki jih uči in vodi neutrudni bivši pedagog Albin Završnik z Bleda. Uspešni na tej proslavi so bili tudi učenci osnovne šole iz Gorij z recitacijami. Na koncu proslave se nam je predstavil še moški pevski zbor iz Gorij, ki jih uči in uspešno vodi že tretje leto Marjan Eržen iz Podbrezja. Tudi ta nastop je bil odličen. Proslava je vse navzoče prijetno presenetila z odličnimi nastopi in izvajanjem programa. Le malo krajevnih skupnosti se more kosati z izvajanjem proslav ali drugih nastopov. V naši KS imajo svojo odlično godbo na pihala, odlični moški pevski zbor in tudi šolski zbori že dajejo ustrezne dobre rezultate. Šolska pevka zborja je spremljal na harmoniki mladi Joško Vester z Bleda. V soboto, 1. 12., pa je bil še odbojarski turnir v telovadnici Osnovne šole Bratov Žvan v Gorjah.

JOŽE AMBROŽIČ

DOB

Več kot le športni dan

Na osnovni šoli Martina Koželja so pred dnevi pripravili športni dan, na katerem pa se niso ukvarjali s športnimi dejavnostmi.

Ta dan so posvetili ohranjanju revolucionarnih tradicij, saj so učenci 8. razreda obiskali vrsto spomenikov narodnoosvobodilnega boja, spomenikov, ki so na Poti spominov NOB in delavskega gibanja. Z njimi sta bila na pohodu družbenopolitična delavca in večkratna pohodnika Juri Vulkan, st. in Vojislav Savković, ki sta mladini tudi pripovedovala o slavni zgodovini NOB na Domžalskem.

VOJISLAV SAVKOVIČ

NOVA GORICA

Načrti internirancev ob 40-letnici vrnitve iz taborišč

Komisija za politične zapornike in internirance pri občinskem borčevskem združenju v Novi Gorici si je na zadnji seji že začrtala naloge za naslednje leto. Te bodo potekale v glavnem v znamenju 40. obletnice osvoboditve in vrnitve iz nemških taborišč.

V spomin na žrtve in opomin vsemu svetu, da se kaj takega ne bi nikdar več ponovilo, bodo v krajih nekdanjih večjih nemških koncentracijskih taborišč spominske slovesnosti, ki se jih bodo po možnosti udeležili v čimvečjem številu. Bolj množično vsekakor tistih na naših tleh, to je v tržaški Rižarni in skupaj z mladino na Ljubelju. Udeležili se bomo tudi osrednjega srečanja preživelih internirancev iz vseh taborišč, ki bo prihodnje leto organizirano v republiškem merilu.

Za naš občinski dan interniranca bomo kot običajno, pripravili delovno srečanje in proslavo; tokrat že v mesecu maju. Povezali jo bomo s programi drugih prireditev, zlasti z mladimi, s ciljem prenašanja in nadaljevanja izročila NOB, ki jih tudi preživeli interniranci, kot nekdanji borci in aktivisti, ohranjamo že 40 let.

CVETKA MRAK

Obvestilo

Od 9. do 14. aprila 1985 bomo bivši interniranci Buchenwald praznovali 40. obletnico osvoboditve. V ta namen bomo organizirali potovanje na proslavo 40. obletnice v Buchenwald. Vabimo te, da se te proslave udeležiš.

Po sklepu odbora grupe Buchenwald-Dora je končna cena potovanja za vse bivše internirance 33.500 dinarjev. Razliko zaradi podražitve bo krila grupa Buchenwald iz svojih sredstev.

Prijave sprejema republiški odbor ZZB NOV Slovenije, Grupa Buchenwald, Ljubljana, Vrtača 11, najkasneje do 5. 1. 1985.

Za grupo Buchenwald:
Predsednik Janez Alič

Priprave na 10. Trnovski maraton

Člani organizacijskega komiteja Trnovskega maratona so se dogovorili za potek priprav na organizacijo jubilejnega že 10. Trnovskega maratona, ki bo 10. februarja prihodnje leto v Črnem vrhu nad Idrijo v počastitev 40. obletnice osvoboditve.

Organizacijski komite je oblikoval razpisne pogoje in program 10. Trnovskega maratona, ki obsega: maraton – smučarski tek na 42 km, mali maraton – smučarski tek na 21 km, smučarski tek SLO in 10 km za pripadnike

JLA, TO in milice ter pionirski smučarski tek na 5 km.

Za udeležence, ki se bodo udeležili vseh desetih Trnovskih maratonov – po devetih maratonih je teh okrog 100, bodo organizatorji pripravili posebne jubilejne značke. Z dobro pripravo in organizacijo prireditev, ki bo ob jubileju še posebno slovesna, želijo na smučine Trnovskega maratona privabiti čim več ljubiteljev smučarskega teka iz Slovenije, Hrvatske in zamejske Slovence iz Italije in Avstrije.

Je. Še pred novim letom bodo vsem letošnjim udeležencem Trnovskega maratona poslali razpis z vabilom, prijavnico za 10. Trnovski maraton pa bodo objavili tudi v nekaterih časnikih.

Množično športno-rekreativna in politična manifestacija, smučarjev tekačev bo tudi ob jubileju potekala ob finančni pomoči ozdov in pod pokroviteljstvom narodnega heroja Staneta Počarja-Lazarja, nekdanjega komandanta legendarnega 9. korpusa NOVJ.

S. K.

Šesti spominski pohod na Javornik

Te dni bo minilo 41 let, odkar je 23. decembra 1943. leta v ledenem zimskem jutru pri Škvarcu na Javorniku nad Črnim vrhom nad Idrijo ugasnilo 47 mladih življenj borcev 3. bataljona 3. SNOUB Ivana Gradnika. Le nekaj dni pozneje, to je 6. januarja 1944, je v Trebčah pri Črnem vrhu padlo še 38 borcev 3. in 4. bataljona, pri Godoviču pa so medtem ustrelili 18 ujetih borcev Gradnikove brigade.

Njim v spomin organizirajo planinsko društvo, občinski odbor ZZB NOV Idrija in domilcilni odbor Gradnikove brigade iz Nove Gorice v sodelovanju s člani radio klubov Idrija in ETA Cerkno 6. zimski spominski pohod na Javornik (1240 m) nad Črnim vrhom nad Idrijo, ki bo v nedeljo, 23. decembra 1984, in bo posvečen tudi praznovanju 22. decembra dneva JLA.

Smeri pohodov na Javornik so tele: iz Črne vrha nad Idrijo čez Šajsko ravan, od gostilne Vodnjak, čez Vodice in po planinski poti iz Hotederšice. Tudi za letošnji 6. spominski pohod na Javornik so organizatorji pripravili spominske izkaznice, ki jih bodo tisti, ki se bodo pohoda udeležili prvič, lahko dobili pred odhodom na Javornik v gostilni Pri Metki v Črnem vrhu, na kmetiji Košper v Kanjem dolu in na kmetiji pri Medvedu na Javorniku. Letos bodo prvič za šestkratno udeležbo na pohodu podelili zlate spominske značke, za štirikratno udeležbo pa pohodniki prejmejo srebrne, za dvakratno udeležbo pa bronaste spominske značke. Spominska značka ponazarja spomenik 47 padlim borcem Gradnikove brigade na Javorniku, ki so ga pred Pirnatovo kočo na Javorniku odkrili septembra 1980. leta.

Na dan pohoda bo ob 11. uri pred Pirnatovo

kočo pri spomeniku padlim na Javorniku spominska slovesnost s kulturnim programom, na kateri bodo sodelovali učenci Osnovne šole Janka Premrla-Vojka iz Črne vrha, KUD Sloga Črni vrh in pripadniki JLA iz Ajdovščine.

Za vse udeležence spominskega pohoda na Javornik, ki bo ob vsakem vremenu, bodo organizatorji pripravili tople čaj za okrepitev, udeležencem pohoda pa priporočajo primeren planinski opremo in hrano v nahrbtniku.

Prvih petih spominskih pohodov na Javornik se je skupno udeležilo že skoraj 4000 pohodnikov, zato organizatorji pričakujejo tudi v nedeljo, 23. decembra, številno udeležbo, saj se za pohod poleg Primorcev zanimajo tudi ljubitelji pohodov z Gorenjske in drugih delov Slovenije ter Hrvatske. Na pohod pa so povabili tudi zamejske Slovence iz Italije in Avstrije.

Silvo Kovač

- - - N -

... grška boginja modrosti, pet črk, četrti je N. Kdo je to?

Reševalci ugank, to vam – poleg 749 drugih mitoloških pojmov – pove

MITOLOŠKI SLOVARČEK

Pripravilo ga je Ugankarsko društvo Domen, prodaja pa ga trgovina Delavske enotnosti, Ljubljana, Tavčarjeva 5 (061) 317-870. Slovarček vam pošljejo tudi po povzetju. Cena je 350 dinarjev

Vabili

Odbor skupnosti borcev 7. SNOUB Franceta Prešerna vabi vse člane in druge borce, da se decembra udeležijo nekaterih spominskih slovesnosti.

Tako bo v **soboto, 15. decembra**, slovesnost ob enainštirideseti obletnici boja 3. bataljona na Pokljuki. Ob deveti uri bo tekmovanje spominski biatlon Zmage mrtvega bataljona. Ob dvanajstih bo spominska slovesnost ob pomniku, nato pa množični smučarski tek za borce in borke, ki bo dolg tri kilometre.

Ob dnevu JLA bo v vojašnici Stane Žagar v Kranju proslava, na katero vabi poveljstvo enote JLA, ki nadaljuje izročilo Prešernove brigade. Proslava bo **22. decembra ob 10. uri**.

Pri spomeniku na Svetju-Medvode pa bo **30. decembra ob 16. uri** slovesnost v spomin na ustreljene talce in borce 3. bataljona

Vse borce in borke člane ZB NOV vabijo, da se udeležijo spominskega teka Zmage mrtvega bataljona, ki bo potekal po partizanskih smučinah Pokljuke. Prijave za tek borcev pošljite na TVD Partizan Zgornje Gorje. Prijavite se lahko tudi na startu pred začetkom tekmovanja. Prevoz z Bleda na Pokljuko bo zagotov-

ljen. Čas odhodov avtobusov z Bleda bo objavljen v dnevnem časopisu. Šport hotel bo poskrbel tudi za toplo hrano in napitke.

Za odbor skupnosti borcev 7. SNOUB F. Prešerna
Ivan Javor-Igor in Franc Smit

★

Vse borce in borke 15. udarne divizije – 7. korpusa NOVJ (4. SNOUB Matija Gubec, 5. SNOUB Ivan Cankar, 12. SNOUB Štajerska, 15. SNOUB Belokranjska, 1. artilerijske brigade, jurišnega bataljona 15. udarne divizije NOVJ, prištabnih enot in štaba divizije) vabimo na tradicionalno tovariško srečanje, ki bo v soboto, 15. decembra 1984, ob 15. uri v Domu JLA v Ljubljani.

Predsedstvo skupnosti borcev 15. udarne divizije NOVJ

Zahvala

Soborcem, prijateljem, znancem, družbenopolitičnim organizacijam, občinski skupščini Nova Gorica, učencem in delovnemu kolektivu Osnovne šole 9. korpusa v Novi Gorici ter TV-15 se prisrčno zahvaljujem za pozornost in čestitke k moji 70-letnici. Hkrati vsem želim zdravo in uspešno novo leto 1985.

Albert Jakopič-Kajtimir

ŠPORT IN REKREACIJA ● ŠPORT IN REKREACIJA ● ŠPORT IN

Borci organizirano na smuč

Vabilo iz leta 1983 (TV 15 z dne 22. 12. 1983), ki ga je na borce naslovila Komisija za rekreacijo Skupnosti borcev SNOUB Franceta Prešerna, naj se bolj množično in organizirano udeležujejo spominskih smučarskih tekmovanj, je imelo nekaj uspeha, vendar ne dovolj.

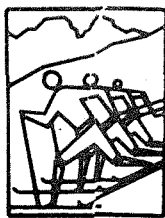
Razen že prej uveljavljenih smučarskih tekmovanj, ki so se jih borci NOB udeleževali v svoji kategoriji, kot so: Partizanske smučine Cerkno, Smuk karavanških kurirjev... so se borci pojavili v pretekli zimski sezoni še na spominskih smučarskih tekmovanjih: Tek gorenjskega odreda v Cerkalah, tek po poteh Kokrškega odreda v Dupljah, tek na Blokah in še na nekaterih spominskih tekmovanjih.

Komisija, ustanovljena pri Skupnosti borcev Prešernove brigade, z namenom spodbuditi pri borcih večje zanimanje za nastope na smučarskih tekmovanjih v spomin na dogodke iz NOB, meni, da se le-teh udeležuje le manjše število borcev, ki se sicer znajo smučati in so aktivni bodisi v tekih ali alpskih disciplinah. Zato pred letošnjo smučarsko sezono ponovno VABI-MO udeležence NOB, ki se še smučajo, da se v večjem številu kot doslej udeležujejo spominskih smučarskih tekmovanj. Samo po sebi se razume, da pri tem ne gre za doseganje bleščečih časovnih rezultatov, pač pa za množično udeležbo, s katero bo-

mo pomagali ohranjati pridobitve NOB, prirediteljem pa bomo v oporo pri uveljavljanju tradicionalnih spominskih tekmovanj.

Na smučarskih prireditvah, organiziranih v spomin na NOB, bomo borci sodelovali v posebni (svoji) kategoriji. Program teh tekmovanj bo objavljen v »kolektarju prireditev« Smučarske zveze Slovenije. Dober, oziroma množični odziv na naše vabilo pričakujemo zlasti na Partizanskih smučinah v Cerknem ob 40-letnici prvih partizanskih tekem. Posebno zanimive pa so še: Smuk karavanških kurirjev, teki Kokrškega in Gorenjskega odreda, bloški teki, patroljni tek S. Žagarja in drugi. PO-SKUSITE TUDI VI! Partizan mora, ne glede na to, če se umika iz aktivnega življenja, ostati poleg svoje družbene angažiranosti tudi telesno dejaven. Za to so zagotovo najprimernejše dejavnosti v različnih športnih zvrsteh, v katerih lahko tudi starejši človek potrjuje samega sebe, utrjuje zdravje in preživi del časa med mladimi. Pozimi se bomo torej srečali v prijetnem razpoloženju v smučinah Cerknega, Pokljuke, Javorniškega rovta, Cerkelj, Blok, Sr. Dobrave ter številnih drugih.

Predsednik komisije za rekreacijo Skupnosti borcev 7. SNOUB
F. Prešerna
Franc Smit

Šesti množični smučarski tek Gorenjskega odreda

Organizatorji šestega cerkljanskega množičnega smučarskega teka Gorenjskega odreda se že vneto pripravljajo na prireditev, ki jo bodo v Cerkalah organizirali v nedeljo, 13. januarja 1985. leta, s startom ob 10. uri v neposredni bližini Zadrugnega doma v Cerkalah, kjer bo tudi cilj. Prireditev v Cerkalah bo pod pokroviteljstvom DO Iskra Delta, ki bo računala vse rezultate, vsi sodelujoči pa bodo prejeli posebno priznanje organizatorja o udeležbi, na katerem bodo izpisani s pomočjo računalnika: ime in priimek tekmovalca, štartna številka, kategorija, čas in mesto, ki ga je osvojil.

Na startu bo za tekače pripravljenih kar šest boksov, ki so široki po štiri metre. V ta množični smučarski tek pa je vključen skoraj vsak krajan petih krajevnih skupnosti pod Krvavcem, skozi katere poteka proga. Priprave na to prireditev potekajo zelo skrbno na amaterski osnovi. Na dan prireditve bo delalo, seveda, če bodo normalne snežne razmere,

okrog 250 do 300 ljudi. V Cerkalah zato pričakujejo v nedeljo, 13. januarja 1985, okrog 1500 tekačev obeh spolov iz vse Slovenije, ki bodo nastopili v devetih kategorijah. Na 25 kilometrov dolgi progi so štiri kategorije, in sicer ženske do 30 in nad 30 let, moški pa do 40 in nad 40 let, TRIM tek za članice in člane je dolg 7 kilometrov, prav toliko pa je dolg tek za pionirke in pionirje ter tek TV-15, namenjen borcem NOB, ki je bil prvič na programu v Cerkalah. Startnina za odrasle bo 200 dinarjev, pionirji in pionirke v Cerkalah ne bodo plačali startnine.

Poprejšnjega prijavnega roka letos v Cerkalah ne bo! Proge v Cerkalah so med najlažjimi pri nas v Sloveniji in bodo ustrezale zahtevam vseh ljubiteljev smučarskih tekov, ki jih je iz leta v leto več.

Vsak udeleženec teka v Cerkalah bo prejel: bilten smučarskega teka, priznanje o udeležbi in posebno veliko spominsko značko, name-

njeno samo tekmovalcem, in zato ne bo v prodaji! Zlatoto spominsko značko bodo prejeli vsi udeleženci do 20 odstotkov zaostanka za zmagovalcem, srebrno vsi z 20 do 50 odstotki zaostanka za zmagovalcem in vsi drugi bronasto spominsko značko. Izkaznica SZS ne velja za cerkljansko prireditev. Prvih 200 tekmovalcev po rezultatih iz lanskega teka na 25 kilometrov, bo startalo v prvi skupini. Poskrbeli so tudi za zdravstveno službo in okrepevalnice na progi in na cilju. Organizator bo sprejemal prijave v nedeljo, 13. januarja 1985, od 6. do 9. ure v veliki dvorani Zadrugnega doma v Cerkalah. Cerkljanski tek bo prva večja preskušnja po novem letu v Sloveniji, zato želijo, da bodo vsi udeleženci teka v Cerkalah zadovoljni zapustili Cerkle, ki jih bodo pričakale slovesno okrašene, in da se bodo v prihodnje radi vračali na smučine pod Krvavec, kjer so med NOB hodili borci Gorenjskega odreda.

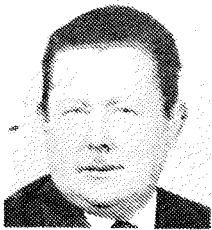
Janez Kuhar

ŠPORT IN REKREACIJA ● ŠPORT IN REKREACIJA ● ŠPORT IN

Alojz Teropšič

Avgusta smo se na ljubljanskih Žalah poslovili od rezervnega kapetana 1. razreda Alojza Teropšiča. Rodil se je pred 66 leti v Herinji vasi pri Otočcu. Leta 1941 se je povezal z organizatorji upora in začel organizirano delati za NOB. Aprila 1942. leta je vstopil v Duletovo četo in Zaprado dolenski odred. Po kapitulaciji Italije je bil v 9. brigadi 18. divizije. Po vojni je sodeloval pri gradnji mladinske proge, bil v službi LM in zdravnem sekretariatu za notranje zadeve. Prejel je več odlikovanj in priznanj.

Silvo Laščak

Pred enim letom smo se v Celju poslovili od Silva Laščaka. Septembra 1943. leta se je priključil 9. korpusu. Bil je poveljnik kurirjev na karavli v Tolminu. Svoje vojaško znanje je izpopolnjeval v oficirski šoli na Jezerskem.

Franciška Mušič

V Adlešičih smo se novembra poslovili od aktiviste OF Franciške Mušič, rojene Kapele v Velikih selih. V njeni hiši je bila partizanska bolnišnica. Odlikovana je bila z medaljo zaslug za narod.

Julka Štok

Na ljubljanskih Žalah smo se junija poslovili od Julke Štok, rojene 1907. leta v Povirju pri Sežani. Med NOV je bila internirana, po vojni pa je bila aktivna članica ZB.

Julka Mohar

V Grosupljem smo se poslovili od Julke Mohar. Rodila se je pred 70. leti v Novem kotu pri Dragi na Notranjskem. Skupaj z možem sta se takoj na začetku aktivno vključila v delo OF. Leta 1942 so ji fašisti ubili moža, sama pa je še bolj aktivno delala. Na njenem domu je bila kurirska javka in zbirališče aktivistov. Izvoljena je bila za odposlanko na kočevski zbor in delegatko na kongresu antifašističnih žena Jugoslavije v Dobrniču.

Jože Slokar

V Dobravljah smo se novembra poslovili od 60-letnega Jožeta Slokarja. Po razpadu Italije se je priključil enotam NOV. Bil je borec jurišnega bataljona 30. divizije. Prejel je več odlikovanj.

Franc Plevanč

V Kovorju pri Trzinu smo se septembra poslovili od Francja Plevanča, rojenega 1914. leta. Od maja 1944 je bil borec Prešernove brigade in večkrat odlikovan.

Janez Lužar

Septembra smo se v Grosupljem poslovili od Janeza Lužarja, rojenega 1915. leta v Zalni. Kmalu po prihodu okupatorja se je aktivno vključil v OF. Leta 1942 je bil aretiran in poslan v taborišče Gonars in Renicci. Po vrnitvi iz internacije se je ponovno vključil v delo OF in 1943. leta vstopil v Cankarjevo brigado. Leta 1944 je bil premeščen v oficirsko šolo glavnega štaba NOV in POS. Za medvojno in povojno delo je prejel več odlikovanj.

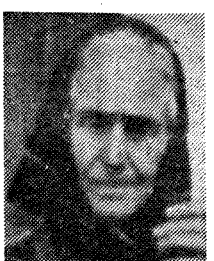
Ivo Wendling-Iči

Septembra je umrl Ivo Wendling-Iči, nosilec partizanske spomenice 1941. Že 1941. leta je postal član mestnega odbora OF. Na domu v Kranju so imeli zatočišče prvi organizatorji NOB. Veliko je materialno pomagal prav na začetku NOB. Zaprt je bil v Begunjah in v taborišču v Avstriji, od koder je pobegnil in se priključil Prešernovi brigadi. Po vojni je bil izvoljen za prvega predsednika KLO Huje-Planina-Klanec in prejel je številna priznanja.

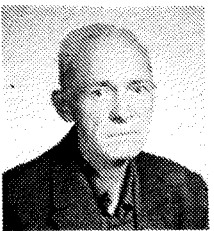
Jože Janežič

Septembra smo se v Šmarju Sap poslovili od Jožeta Janežiča, rojenega 1924. leta v Stični. Bil je borec Ljubljanske brigade. Leta 1943 je bil ujet in odpeljan v Dachau.

Marija Godec

V Ambrusu smo se poslovili od 92-letne Marije Godec. Zaradi sodelovanja z OF jo je okupator mučil in preganjal v taborišče na Rab.

Ludvik Majnik

Novembra smo se na pokopališču v Idriji poslovili od Ludvika Majnika, rojenega 1925. leta. Med borce NOV je odšel v začetku 1943. leta v Trnovsko četo, kasneje je bil borec 3. bataljona 2. brigade VDV.

Franc Vovk

Maja smo se v Grosupljem poslovili od Francja Vovka. Rodil se je pred 75 leti v vasi Medvedica. Bil je aktivist, ki je skrbel za prehrano. Njegova hiša je bila številnim aktivistom poznana po zbiranju raznega materiala, ki ga je s konji prevažal borem. Po kapitulaciji Italije je bil v partizanskih enotah, vendar je bil kmalu poslan na teren. Bil je aretiran in odpeljan v taborišče Dachau.

Zdravko Čibej

Na ajdovskem pokopališču smo se septembra poslovili od Zdravka Čibej, rojenega 1919. leta v Dolu pri Predmeji. V NOG se je vključil pred 9. 9. 1943, najprej je bil v Gradnikovi brigadi in Kosovelovi brigadi. Zaradi slabega zdravja je v 9. korpusu opravljal delo vezista. Prejel je štiri priznanja in odlikovanja.

Franc Pirih

Marca smo se v Kanalskem lomu poslovili od Francja Piriha, rojenega 1914. leta v Dolgem lazu. Mobiliziran je bil v italijansko vojsko. Leta 1941 se je priključil zavezniški vojski in prispel v zbirno taborišče Bari in z 2. prekomorsko brigado na Vis. Bil je trikrat odlikovan.

Lovro Mrak

Na Kokrici je umrl Lovro Mrak, rojen 1906. leta. Zaradi sodelovanja z NOG je bil avgusta 1941. leta zaprt v Begunjah. Od marca 1942 do februarja 1945 je bil v kazenskem taborišču na Dupaju, potem pa je odšel v NOV. Bil je borec Slandrove brigade.

PRAVNI SVETOVALEC

S. C. K. Kolikšna pokojnina je zagotovljena kmetom borcem NOV pred 9. 9. 1943 oziroma do 13. 10. 1943!

Odgovor: Pokojnine kmetov borcev NOV pred 9. 9. 1943 oziroma do 13. 10. 1943 znašajo od 1. januarja 1984 naprej najmanj 13.532,18 dinarjev, torej toliko kot najnižja pokojnina za polno pokojninsko dobo po treh uskladitvah pokojnin med letom 1984 (V. točka sklepa o ponovni uskladitvi pokojnin med letom - Urad. list SRS, št. 34/1984) in od 1. januarja 1985 najmanj 15.561,98 dinarjev, torej toliko kot najnižja okojnina za celo pokojninsko dobo po vseh uskladitvah pokojnin glede na gibanje nominalnih osebnih dohodkov vseh zaposlenih delavcev v letu 1984 (V. točka o akontativni uskladitvi pokojnin s 1. januarjem 1985 - Urad. list SRS, št. 34/1984).

L. K. M. Ali res zavarovanci kmetje nimajo pravice do invalidnine za telesno okvaro in pravice do dodatka za pomoč in postrežbo?

Odgovor: Zavarovanci iz 3. odstavka 10. člena republiškega zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, torej zavarovanci - združeni kmetje, zavarovani od osnov, ki je nižja od zneska najnižje pokojnine za celo pokojninsko dobo ter zavarovanci kmetje nimajo pravice do denarnega nadomestila za telesno okvaro (invalidnino) ter pravice do dodatka za pomoč in postrežbo. To je izrečno določeno v 62. členu navedenega zakona (invalidnina) oziroma v 126. členu statuta Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja v SR Sloveniji (dodatek za pomoč in postrežbo).

Z. R. M. Ob kakšnih pogojih pridobijo pravico do družinske pokojnine zavarovancevi posvojenci?

Odgovor: Posvojenci so glede upravičenosti in odmere družinske pokojnine povsem izenačeni z zavarovancevimi otroki. Pridobijo torej pravico do družinske pokojnine in jo lahko uživajo do dopolnjenega 15. leta starosti oziroma do konca rednega šolanja, praviloma najdalj do dopolnjenega 26. leta starosti.

S. P. K. Katere pokojnine se v letu 1984 med letom ne usklajujejo?

Odgovor: Tako po sklepu o povečanju pokojnin med letom kot po sklepu o ponovni uskladitvi pokojnin med letom se od 1. 1. 1984 naprej uskladijo (od 1. 1. 1984 dalje povečajo skupaj za 18,77 odstotka) vse pokojnine, razen pokojnin, pri katerih so bili za izračun pokojninske osnove upoštevani osebni dohodki oziroma zavarovalne osnove iz leta 1984 ter pokojnine, pri katerih so se osebni dohodki oziroma zavarovalne osnove pri izračunu pokojninske osnove valorizirale na leto 1983, ne glede na to, katero obdobje je bilo podlaga za izračun pokojninske osnove in odmero pokojnine.

Mihaela Dermastia-Mara

Prenehalo je biti plemenito srce žene revolucionarke, borke za osvoboditev in povojno obnovo, aktivne ustvarjalke gospodarskega razvoja socialistične Jugoslavije Mihaele Dermastie, partizanke Mare, ki se je rodila pred 72 leti v Radomljah pri Domžalah.

Nihče od nas, ki smo imeli srečo, da smo neposredno sodelovali s tovarišico Maro, ne bo pozabil njene vztrajnosti in zavzetosti pri delu, njene vere, da so ljudje tisti, ki bodo obrnili svet in premagali težave, ki v prvih povojnih letih niso bile majhne.

V tridesetih letih, v Remčevi tovarni na Duplici, v Zvezi delavskih žena in deklet, pri delu v sindikatu fi-

nančnih delavcev v Zagrebu in Ljubljani, pri zbiranju rdeče pomoči med delavstvom v kamniškem okraju, pri pošiljanju pomoči španskim borcem je

dozorela v revolucionarko, ki je kot članica KP Slovenije pripravljena dočakala okupacije. Kot intendantka Kamniškega bataljona je začela štiriletno partizansko pot prek 5. grupe odredov in Cankarjeve brigade, do načelnice ekonomskega oddelka Glavnega štaba NOV in POS in načelnice finančnega oddelka generalštaba JLA.

Po končanem narodno-osvobodilnem boju, v katerem je od prvih dni vstaje opravljala najodgovornejše naloge, ni oklevala. Kot je sama zapisala v svoj življenjski zapis, se je z zadovoljstvom odzvala pozivu komunistične partije in odšla na delo v kontrolni oddelek ministrstva industrije Jugoslavije, nato vodila glavno direkcijo zvezne industrije usnjarstva in

gumarstva, postala glavna kontrolorka ministrstva lahke industrije Federativne ljudske republike Jugoslavije. Kasneje je uspešno opravljala svoje dolžnosti kot pomočnica predsednika glavne uprave za plan, sveta za predelovalno industrijo ter kasneje sveta za gradbeništvo in industrijo Jugoslavije.

Leta 1952 se je iz Beograda vrnila v Slovenijo, kjer je najprej postala republiška podsekretarka za gospodarstvo. Kasneje je s svojo sposobnostjo, voljo in izkušnjami nekaj let uspešno vodila trgovinsko in izvozno organizacijo Slovenijales in pri tem pomembno vplivala na razvoj ne le slovenske, temveč tudi jugoslovanske lesne industrije.

Medtem je tudi z vso odgovornostjo vodila takrat-

no Trgovinsko zbornico Slovenije. Njeno družbeno-politično delo je pustilo pomembne sledi tudi v Ljubljani, kjer je preživela precej let svojega življenja. Aktivno je delala v rajonskem in okrajnem komiteju ZK v Ljubljani in bila članica revizijske komisije ČK ZKS. Ljubljana se s ponosom spominja Mare Dermastie kot podpredsednice mestnega sveta in svoje republiške poslanke.

Ob vseh teh težkih nalogah in dolžnostih je ostajala človek, velik tovariš, mentor mladi generaciji, ki se je v letih povojne obnove in razvoja brez zadostnih izkušenj, vendar z veliko volje in zavzetostjo vključevala v gospodarsko življenje in hiter razvoj naše domovine.

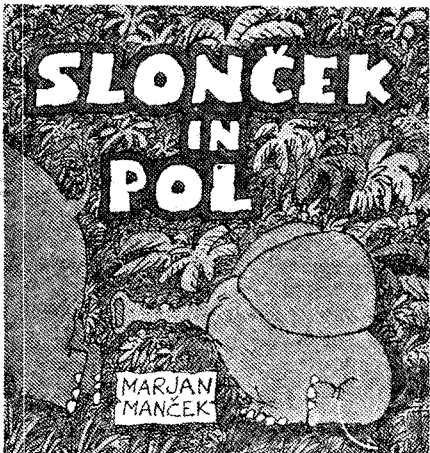
Nuša Kerševan

založba borec
ljubljan
miklošičeva 28

Z

založništvo – 320-497, revija Borec – 320-477,
revija Kurirček – 320-496, knjigotrdstvo – 320-476,
uredništvo TV-15 – 327-780.

DEDEK MRAZ ZA VAŠE NAJMLAJŠE

KURIRČKOVA TORBICA

Tone Pavček: **MARKO NA BELEM
KONJU JAŠE**

Lojze Zupanc: **DEKLICA S TREMI**

LEŠNIKI

Marjan Manček: **SLONČEK IN POL**

Matjaž Schmidt: **KO BOM PREDSEDNIK**

Cena zbirke štirih slikanic, zaščitene s
PVC: 240 din

LIŠČKI

Karel Grabeljšek: **KAKO SMO
PARTIZANI STANOVALI (300 din)**

Ifigenija Zagoričnik: **KAJ JE KDO
REKEL IN ČESA KDO NI (230 din)**

Miroslav Slana-Miros: **JOJ, NE VEDI SE
KOT SLON (230 din)**

Cena zbirke: 760 din

KURIRČKOVA KNJIŽNICA

Ferdo Godina – **HALO, HALO, KLIČE
PREKMURJE (160 din)**

Hrvoje Hitrec: **EKO, EKO (160 din)**

Jelka Mihelič: **MESTO POD DEŽNIKOM
(140 din)**

Cena zbirke: 460 din

Misli Jožeta Božiča o ZPM Slovenije in njenem delu

Življenje otroka naj bo vredno naših ciljev

Zveza prijateljev mladine Slovenije je po sedmi konferenci stopila v novo obdobje našega družbenoekonomskega razvoja, v obdobje gospodarske stabilizacije. Zato leta od 1980 do 1984 pomenijo pomembno preizkušnjo sposobnosti te organizacije za učinkovito vključevanje v družbeno dogajanje. V prvi vrsti se je treba zavedati, da je ZPM posebna interesna organizacija, ki so ji najpomembnejši otroci, in zato se najbolj trudi za izboljšanje družbenega položaja otrok, večanje možnosti njihovega razvoja. Danes so to otroci, jutri bodo samoupravljajci; danes je to generacija, ki se rojeva in se pripravlja na graditev socialistične samoupravne družbe, jutri bo to delavec moderne razvite industrijske samoupravne družbe, delavec, ki bo zahteval svojo učinkovito in ustvarjalno družbeno organizacijo, svojo ZPM. Ali se bo tako imenovala tudi jutri, to pravzaprav ni pomembno. Kako se bo razvijala in izpolnjevala svoje poslanstvo – vse to pa je odvisno tudi od danes.

Misli ponovno izvoljenega predsednika ZPMS Jožeta Božiča še za naslednje mandatno obdobje bodo nekoliko bolj osvetlile delo zveze in tisočev aktivistov, mentorjev, prostovoljnih delavcev, ki sta jim skrb ter delo z otroki in za otroke blizu. Področja dela so zelo različna; od predšolske vzgoje in varstva družine do sodelovanja s starši, usposabljanja kadrov, založniške dejavnosti, kulturne ustvarjalnosti za otroke do letovanja in rekreacije otrok, do ohranjanja in razvijanja revolucionarnih izročil in še in še. Vse to na republiški, občinski ravni in v posameznih krajevnih skupnostih. Vedno pa ni tako, kakor bi želeli. Tu in tam se pojavijo težave, s katerimi se je treba spoprijeti.

Na primer, niso uspeli uresničiti vseh dogovorov in začrtanih smernic; deloma zaradi objektivnih pa tudi subjektivnih razlogov. Kljub temu pa je še vedno več tistega ustvarjalnega, pogumnega, konkretnega in zavestnega, kar navdihuje in spodbuja prihodnost organizacije.

V letnih programskih smernicah ZPMS so opredeljene prednostne naloge. Zanimajo nas pomembnejše aktivnosti med sedmo in osmo konferenco ZPMS. Bi lahko opozorili nanje?

Vključevali smo se v preobrazbo programa življenja in dela osnovne šole in uresničevanja resolucije o načrtovanju družine. Zavzemali smo se za večjo družbeno skrb pri varstvu otrok, oblikovanju možnosti za utrjevanje ekonomskega položaja mlade družine, razvoju celodnevne osnovne šole, družbenoekonomskem položaju izvajalcev v družbenih dejavnostih in še posebej prostovoljnega dela z mlado generacijo. Premik je bil na področju družbene skrbi za otroke in mladino med počitnicami. Izjemno pomembna je bila naša aktivnost v pripravi in izvedbi problemske konference Zveze socialistične mladine Slovenije in zvezi pionirjev

ter uresničevanju programskih izhodišč ZPMS ob 30. jubileju in 40-letnici ZPJ. In ne nazadnje, sodelovali smo pri oblikovanju samoupravnih sporazumov o temeljnih planov družbenih dejavnosti. Vključevali smo se v priprave in izvedbe številnih samoprispevkov za gradnjo novih objektov na področju vzgoje, zdravstva in varstva otrok. Posebno skrb smo namenili samoupravnim organiziranosti in delovanju občinskih ter mestnih zvez, predvsem DPM v krajevnih skupnostih, saj se je vse bolj uveljavljalo spoznanje, da je društvo prijateljev mladine tista organizacija v karjevni skupnosti, ki bo vse odrasle in tudi mlajše povezovala v vzgoji in skrbi za otroke ter usklajevala delo z otroki. Aktivno smo se vključili tudi v priprave problemske konference SZDL Slovenije o družtvih in družbenih organizacijah v SR Sloveniji. Ob robu vsega tega pa je bila vsako leto namenjena skrb še proslavam, manifestacijam, srečanjem, tabo-rom Sutjeska, gradnji pionirskega doma v Dolenjskih Toplicah, izdajateljski dejavnosti, letovanju otrok, jugoslovanskim pionirskim igram, razvijanju bralne značke pa še kaj bi se našlo.

To je gotovo zahtevalo

veliko naporov, vsestransko angažiranost posameznikov in zveze pa tudi materialnih sredstev. Kako ste to reševali in kaj vam je povzročalo največ težav?

Sveti so postajali središče usposabljanja in delovnega vključevanja družbenopolitičnih, družbenih, znanstvenih, strokovnih in drugih delavcev v uresničevanju njihovih programov. Uspešno so se povezovali s številnimi dejavniki samoupravne in družbenega življenja pri nas. Toda pestilo nas je in nas še pesti pomanjkanje kadrov. Letos smo v ZPMS in v občinskih zvezah namenili veliko pozornost prav nadaljnemu razvoju mentorstva. Korak naprej je bil že napravljen, zdaj pa nas čaka naslednji. Več bomo morali poslušati mlade. Večkrat slišimo želje pionirjev za vključitev mladih mentorjev – ustvarjalcev novih dejavnosti. Tesno povezana z mentorstvom pa je tudi materialna podlaga za razvoj interesnih dejavnosti. Več moramo v tem pogledu sodelovati z združenim delom, razvijanjem vseh oblik svobodne menjave dela in prispevki staršev. Sicer pa tudi otroci s svojo iznajdljivostjo, akcijami zbiranja sekundarnih surovin in delovnega povezovanja pionirskih organi-

Slovo od partizanske zdravnice Marije Maren-Držaj

Izteklo se je še eno bogato in plemenito življenje. Na šentrupeškem pokopališču smo se poslovili od dr. Marije Maren – Držaj. Čeprav je 27 let službovala v Opatiji in je tam živel tudi po upokojitvi, so jo pokopali v Šentrupertu, kjer je pokopan tudi njen mož, ki je doma iz teh krajev. Po njenem bratu dr. Petru Držaju, tudi partizanskem zdravniku, se imenuje bolnišnica v Ljubljani, v naši občini pa šola v Velikem Gabru.

Dr. Marija Maren – Držaj ni imela rožnate mladosti, saj ji je zgodaj umrla mama. Tako je bila prikrajšana za marsikaj. Študirala je v Beogradu, kjer je tudi doktorirala. Že pred vojno je v študijskih letih sodelovala pri naprednih študentskih gibanjih. Med NOB je najprej pomagala pri zbiranju sanitetnega materiala za borce, leta 1944 pa je postala borka zdravnice, v Krajiški brigadi. Svojo medicinsko pomoč je dajala takoj po bitkah, čeprav je bilo njeno življenje nešteto krat v nevarnosti. Svojo vojno pot je končala kot zdravnica divizijske bolnišnice.

Po vojni, leta 1947, se je odzvala prošnji takratnega ministrstva za zdravje, ki jo je poslalo v Opatijo. Izkazala se je pri organiziranju zdravstvenih služb in pri zdravljenju številnih bolnikov. Posebno rada je imela otroke. S svojimi prizadevanji je utrjevala tudi bratstvo in enotnost naših narodov in je pri tamkajšnjih prebivalcih dvignila ugled Slovenije. Dolgo jo je mučila neozdravljiva bolezen, v pokoj je šla kot 80-odstotni invalid.

ANKA GRČAR, 8. razred,
novinarski krožek na osnovni šoli
dr. Pavla Lunačka v Šentrupertu

Novi novomeški pionirji

Iz osnovne šole Katja Rupena iz Novega mesta sta se nam oglasili prvošolki Zlatka Horvat in Helena Papež. Zlatka iz 1. c je napisala: »Všeč mi je bilo, ker sem postala pionirka. Ponosna sem bila, ker me je gledala mamica.« Helena iz 1. a pa piše: »Ko sem postala pionirka, sem bila dobre volje. Dober pionir mora biti iskren, obziren, natančen, iznajdljiv in tovariški.« Fotografijo o slovesnem dogodku je priložila Alenka Pezdirc, članica fotokrožka v šoli.

Akcija Hinja 84

V Trzišču, Šentjanžu in Krnelju smo imeli vojaško vajo.

Ob treh zjutraj so prišli kurirji po starše, da bi šli branit Krnelj. Sovražnike, ki so zasedli naše kraje, smo imenovali modri. Kmalu nas je presenetil alarm, ki je pomenil, da nas bo sovražnik napadel tudi z letali. Odhiti smo v zaklonišča ali pa v kleti. Tu smo čakali, da je bila nevarnost mimo. Vrnili smo se v stanovanja. Doma sem stekla k oknu in videla, da

gori naša šola. Prihiti so gasilci in pogasili ogenj. Proti večeru se je šele začelo pravo pokanje. Naši so napadli modre in jih pregnali iz Krnelja. Z mamico sva bili v temi, stali sva pri oknu. Tudi moj oče je bil med osvoboditelji. Opazili sva belo raketo. Ta je pomenila da se je sovražnik vdal. Z mamico sva bili veseli.

MATEJA ŠTIH, 3. r.
OŠ XII. SNOUB Krnelj

Pismo iz Sindelfingena v ZR Nemčiji

Naši partizani

Marjana Požun iz Brestanice nam je poslala sestavek svojega učenca Roberta Marinka, ki obiskuje dopolnilno slovensko šolo v Sindelfingenu v ZR Nemčiji. Takole piše osmošolec Robert:

»Tudi jaz sem Slovenec. Moji starši, sestra in jaz živimo v Nemčiji. Večina narodov v Evropi so prijatelji: Nemci, Madžari, Jugoslovani... A vendar pred štiridesimi leti ni bilo tako. Takrat so Nemci napadli Jugoslavijo. Kraljevina je razpadla. Kralj Peter je pobežnil. Naši dedje pa se niso pustili tlačiti. Organizirali in zbirali so se, da se bodo bojevali proti sovražniku. Začeli so odhajati v gozdove. Nadeli so si ime partizani. Niso se bojevali samo z Nemci, pač pa tudi z domačimi izdajalci. Bojevali so se pod vodstvom tovariša Tita. Pa ne samo Tito, tudi drugi heroji so imeli enake cilje. Med njimi so bili Ljubo Šercer, Boris Kidrič, Stane Rozman, Edvard

Kardelj in drugi. Nekateri od njih so sovražniki ubili.

Štiri leta so se partizani bojevali za svobodo. Veliko hudega je prinesel ta čas; na primer tragedija je bila bitka na Kozari pa tudi v Dražgošah na Gorenjskem, kjer se je šestdeset partizanov dva dni bojevalo s tremi tisoči Nemcev. Ta bataljon partizanov se je imenoval po pisatelju Ivanu Cankarju.

Tudi moj ded je bil partizan. V enem od bojev ga je sovražna krogla zadela v glavo, a vendar je preživel. Čez nekaj let pa se mu je začela pojavljati bolezen v glavi. Zdravniki so ji rekli tumor. Pa je le preživel nekaj let v svobodi!

Kaj več o partizanskih dogodkih ne vem veliko, ker tu živim in hodim v nemško šolo. Upam, da bom pozneje, ko za vedno pridemo v domovino, še kaj več slišal in prebral o partizanih.

NAROČILNICA TV-15

Nepreklicno naročam te zbirke mladinskega programa:

() KURIRČKOVA TORBICA, () ZBIRKA LIŠČKI, () KURIRČKOVA KNJIŽNICA (ustrezno obkrožite)

oziroma naslednje posamezne knjige zbirke LIŠČKI in Kurirčkove knjižnice:

Prilike, ime in naslov naročnika (ulica ali vas, hišna št.):

Pošta številka in naziv pošte:

Zaposlen pri:

Reg. št. osebne izkaznice izdane pri:

Knjige bom plačal(a) po povzetju.

Datum:

Podpis:

SILVA BANDELJ, 6. razred
OŠ Angel Besednjak BRANIK

S pete seje republiške konference ZRVS Slovenije

Kritično o vseh vprašanjih

V uvodu k razpravi o programu dela Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije je njen predsednik Stane Kotnik poudaril, da je predsedstvo ZRVS pri določanju vsebine posameznih nalog izhajalo iz ocene mednarodnih in notranjih vojaško političnih in varnostnih razmer ter iz ocene doseženih uspehov, pa tudi neuspeha in pomanjkljivosti pri delu občinskih in krajevnih organizacij v minulem obdobju.

Pri programiranju dela v prihodnjem letu, to pa mora biti temeljna podlaga tudi za pripravo letnih in srednjeročnih planov in programov vseh organizacij ZRVS, pa so še zlasti upoštevali ocene in usmeritve, ki izhajajo iz predloga sklepov 13. seje CK ZKJ. Predlog teh sklepov je predsedstvo RK ZRVS razumelo kot seznam političnih nalog, ki jih mora takoj, sedaj in v naslednjem obdobju opraviti, ne samo

vsaka organizacija ZK, temveč tudi vsak samoupravni organ, vsaka družbenopolitična in družbena organizacija se pravi tudi vsaka organizacija ZRVS.

V nadaljevanju je Stane Kotnik poudaril, da program dela za prihodnje leto opredeljuje naloge v skladu s sprejetimi stališči in izhodišči, še konkretnije pa morajo biti izdelana in prilagojena ocenam v programih dela občinskih in krajevnih organizacij ZRVS so odgovorni za skrbno in jasno opredelitev nalog, v smislu statutarnih določb in stališč 13. seje CK ZKJ pa so še posebej politično odgovorna za njihovo resnično in dosledno izpolnjevanje, je med drugim poudaril Stane Kotnik.

Namestnik republiškega sekretarja za notranje zadeve Anton Bračko je govoril o varnostnih razmerah, ki so v naši republiki stabilne. Dotaknil se je tudi vprašanja, kako lahko rezervni vo-

jaški starešine vplivajo na izboljšanje teh razmer. Dejal je tudi, da je bilo v devetih mesecih letos za 23 odstotkov manj kršitev javnega reda in miru kot v enakem obdobju Vlado Krašovec je menil, da bi morale imeti krajevene konference ZRVS več svobode pri načrtovanju dela, hkrati pa je povabil vse občinske konference ZRVS in ZSMS, naj pošljejo svoje ekipe na tekmovanje Po poteh heroja Kebeta, ki bo v okviru spominskih slovesnosti v Dražgošah. Silvester Turk je spregovoril o delovanju aktivov ZRS. Rezultati njihovega delovanja v nekaterih občinah kažejo, da so zelo posrečena oblika delovanja rezervnih starešin, in da bi morali tudi v prihodnje vztrajati pri njihovem ustanavljanju tako v delovnih organizacijah kot na višjih in visokih šolah. Prav tako bi morali okrepiti delo v obrambnih kroških na osnovnih šolah in šolah srednjega usmerjenega izo-

brazovanja. Stevan Vilović, Radmilo Oroz in Vinko Šunjara pa so poudarili uspešno sodelovanje ZRVS s JLA in TO. Alojz Hren je govoril o sistemu usposabljanja in kako bi odpravili pomanjkljivosti pri tem. Sekretar RK ZRVS Hrvaške Gojko Cvjetičanin je seznanil delegate z nekaterimi težavami, s katerimi se srečuje njihova organizacija. Opozoril je na težave, ki nastajajo v velikih mestih zaradi priseljavanja in preseljevanja. V krajevnih konferencah je preveliko članov, tako da ni mogoče učinkovito delo. Predstavniki ZSMS Jože Artnak je opozoril na poldno sodelovanje med organizacijami. Še posebej je to plodno na mladinskih delovnih akcijah in pripravi in sestavi ekip za tekmovanje v Dražgošah. Ivan Hafner in Martin Slatinšek pa sta poudarila problem pomanjkanja strelšč v večini slovenskih občin, ki bi ga morali kratkem rešiti. Sekretar zvezne konference ZRVS Uzeir Isanović pa je seznanil delegate z nekaterimi novostmi pri financiranju usposabljanja RVS.

Bojan Kuntarić

Punčahova kmetija iz Belih vod

Višinska kmetija, skrb vseh

Kmetija Punčahovih leži 685 metrov visoko v vedno sončnih Belih vodah. Na lepem je: razgled daleč po dolini, do bližnjih in daljnih hribov priteguje lepo številno izletnikov in planincev, ki prihajajo semkaj peš po Šaleški planinski poti. Za tiste, ki brez jeklenega konjička ne zmorejo niti enega samega kilometra, je poskrbljeno drugače. Zapeljejo se lahko iz Titovega Velenja mimo Šoštanja po Šentflorjan-

gozd posekan, treba je bilo začeti iz nič. Začel je – s poroko. Leta 1946. Pomagali so jima sorodniki, sosede... Rodili so se štirje otroci, tri dekleta, fant. Zdaj imata le še dve hčerki. Dorica je poročena doma, Štefka v Titovem Velenju.

Danes obdelujejo kmetijo s stroji, včasih ni bilo tako: zemljo so dajali v najem, da so jim priskočili na pomoč.

Pred petimi leti sta Visočnika »spregla«, podala va-

Pravzaprav je Punčahova kmetija, ena izmed točk Šaleške planinske poti, vzor lepo in skrbno urejene, usmerjene, usmerjene planinske kmetije, kakršnih bi si želeli še več.

skem grabnu pa proti Belim vodam in naprej po makadamu. Punčahovi ne zavrnejo nikogar, prijaznost in gostoljubje sta njihovo prvo in zadnje pravilo.

Kmetija je kakor majhen zaselek. Nova in stara hiša, veliko gospodarsko poslopje, marof s hlevom in v starem stilu preurejena velika kašča s kletjo. Povsod cvetje, razkošje cvetja. Ob domačiji sadovnjak, ki obeta sadjevec in žganje, na dvorišču najmanj dvesto let stara lipa.

Gospodar Ferdo šteje 77 let, a jih skrbno skriva. Pred nekaj leti se mu je v neposredni bližini sin smrtno ponesrečil s traktorjem. Tudi hčerka mu je že umrla. Veselje prinaša v hišo vnukinja Metka. Z ženo Štefko postarita v hiši vse potrebno, da ostane mladim več časa za kmečka opravila zunaj. In vendarle Štefka najde urico, dve za planince. Ti so se ji oddolžili s posebnim priznanjem.

Družinska kronika pripoveduje, da je oče Ferdo Visočnik kupil kmetijo 1938. leta. Kmalu je zagorelo, vzbuhnulo, začelo se je trpljenje. Pri očetu Visočniku so se ustavljali kurirji, obveščevalci, za vsakega so našli dobro besedo, kos kruha, v maju predzadnjega leta vojne pa se je v gozd odpravil tudi gospodar sam. Ko se je vrnil, je bil hlev prazen,

jeti kmetije hčerki Dorici in zetu Tinetu Lenku. Vnuč Tina pa vnučka Nataša in očka ter mamica in seveda stroji zmorejo vse: Visočnika sta zadovoljna.

Na Visočnikovem, Punčahovim, premorejo 23 hektarov zemlje, le pet obdelovalne. Sadijo krompir in koruzo, sejejo pšenico in še nekatere druga žita. Letošnja zima jim je grdo zagodla: vzela jim je ves pridelek. Gojijo pitance, trinajst glav muka v hlevu, družbo jim dela deset svinj, in vendarle, kljub gozdu, dohodek ni takšen, da ne bi bilo treba Tinetu tu in tam kaj prepeljati s traktorjem, sekati in vlačiti les.

Odkar sta prevzela mlada dva Visočnikova, so že marsikaj postorili: preuredili so hleve, dokupili stroje. Pri dana sta mlada, na kmečkem praznovanju sta bila na tekmovanju koscev in grabljic prva.

Daleč od doline so in – bližu. Koš časopisov jim približuje svet, pripomoreta še radio in televizija, telefona pa noče in noče biti in tudi cesta ni takšna, da bi bil človek zadovoljen. Mladi gospodar ni prepričan, da skupnost dovolj skrbi za višinske kmetije.

Vsi Punčahovi po vrsti kaj radi pritegnejo, če je treba kaj postoriti v krajevni skupnosti, kjerkoli pač. Takšni so bili tudi med vojno.

Julijana Hočevar

Vojni zločinec, ki ga zahteva Jugoslavija že tri desetletja, pred sodiščem v Los Angelesu

Za zdaj ostane v priporu

Nekaj dni stara Tanjugova vest sporoča, da je Zvezno sodišče v Los Angelesu obdržalo zloglasnega vojnega zločinca Andrijo Artukovića v priporu in ni ugodilo zahtevi za izpustitev ob plačilu kavcije.

Ta vojni zločinec, ki živi že od 1948. leta v ZDA, je bil ujet pred tremi tedni na pobudo ameriškega ministrstva za pravosodje, ki vodi na osnovi zahteve naše države za izročitev ustrezni postopek. Res je Jugoslavija začela postopek za njegovo izročitev že pred tridesetimi leti, in tudi to je res, da prav toliko časa ameriške imigracijske oblasti zaradi njegovega ilegalnega bivanja v ZDA (in življenja pod lažnim imenom) zahtevajo njegovo deportacijo, vendar spet enkrat meljejo mlini pravice počasi... Možakar je že star in kdo ve, ali bo še kdaj zares odšel na pot.

»Upam, da ga bo doletela pravica, kajti zanj ne bo prišla nikoli prepozno,« je povedal za reportažni zapis Vijesnikovega novinarja Djordja Ličine ameriški novinar David Bryan Whitelaw, ki se je mudil v naši državi in zbiral gradivo za reportažo o tem ustaškem zločincu, tesno povezano z novinarjevo družinsko zgodbo in usodo.

Mati novinarja Davida Bryana Whitelawa Judith Whitelaw je namreč prispela

v ZDA iz Evrope istega leta kot Artuković z Irske. Le da je imela ona za sabo drugačno zgodovino. Na Poljskem, kjer je živela skupaj z večjim številom sorodnikov, jih je ujela vojna. Šestinsedemdeset njenih najbližjih je končalo v koncentracijskih taboriščih. Kot deklica je videla, kako so nacisti požgali wroclavsko sinagogo in tudi drugi božji hrami po Evropi, ki jih hrani na fotografijah, so izginili v ognju.

»Še kot študent sem postal član Židovske obrambne lige. Njeno geslo je: »Nikoli več«. Sprejel sem članstvo z navdušenjem. Po vseh teh materinih pripovedih o nacistih, o koncentracijskih taboriščih, o šestinsedemdesetih pobitih sorodnikih sem si želel maščevanja.

Silno sem želel maščevanje, in ko sem zvedel, da v Kaliforniji živi tak nacist, vojni zločinec, me je to obsedlo.

Sojenje, pravzaprav farsa okrog Artukovića je bila Whitelawu vzrok za akcijo. Razumel jo je kot priložnost, da se poda v nekaj dramatičnega. Začel je pisati pisma na vse mogoče oblastvene naslove v Los Angelesu, New Yorku in Washingtonu. Odgovarjali pa so mu, da primer Artuković raziskujejo vseh (takrat) petindvajset let. To je fanta razburilo in hotel je Artukovića pritisniti vsaj toliko, da ne bi mirno spal. Začel je s telefonskimi klici in nato vedno bolj drzno nadaljeval, dokler se ni odločil za najbolj drastični korak: s prijateljem sta z »molotovkama« zažgala av-

tomobil zločinčevega brata, ki je bil parkiran pred Artukovićevo domom.

Epilog te dogodivščine je ameriški prijatelj in Bryan sta bila do sojenja na osnovi položene kavcije na svobodi (Bryanova mati je za to postavila hišo), potem pa, ko je prijatelj pobegnil v Izrael, je moral Bryan odsedeti prisojenih šest mesecev v zaporu in povrniti škodo, se pravi plačati avtomobil in celo poškodovano travo na Artukovićevo zelenici. Pa mu vendar ni bilo žal in se ni »pokesal«.

Po Jugoslaviji, kamor je pripotoval nalašč zato, da je zbral več dokumentacije, je Bryan Whitelaw odpotoval še na Poljsko. In doma nadaljuje svoj boj – z novinarskim peresom.

(prirejeno po Vjesniku)

»MOLOTOV-KOKTEL« 'ZA ARTUKOVIĆA

Iskalo imati nikakvih izgovorov, da se dočepamo Artukovića, on je žilavo vnočeno svoj pravnici rudi u kurtsidu, predgradi u Los Angelesu, rjetko sa javljiva da ulici, osim u vremenitni šetnjama iz alu i to samo u pratnji tje-ranitelja. Izgovarao je sve

Amerikanac, televizijski novinar, David Bryan Whitelaw, još kao student pokušao se osobno obračunati s zločincem Andrijom Artukovićem. Majka mu je pričala o tom »ministru zločina«, a ona je Poljakinja i u ratu je izgubila 76 rođaka. Mladić nije htio dopustiti da se ubojica šepuri po njegovoj zemlji, pa je sa svojim prijateljem 30. siječnja 1975. jedan »mustang« pretvorio u veliku baklju.

Zlata značka Pavletu Žaucerju-Matjažu

Na srečanju koroških partizanov so Pavletu Žaucerju-Matjažu podelili najvišje priznanje, zlato značko, s katerim ga je odlikovala Zveza prijateljev mladine na svoji skupščini dne 22. novembra. Tovarš Žaucer je idejno snovalec in mentor Gašperjeve bralne značke, ki je z Gamsi na plazu Karla Prušnika-Gašperja sprožila široko kulturno zasnovano bralne dejavnosti, ki se širi med mladino in delavci v združenem delu. Gašperjeva bralna zna-

čka je postala animatorica in mentorica za branje dobre knjige, literarnega in znanstvenega berila za globlje poznavanje veličastnega boja in dela, zgodovine in življenja koroških Slovencev na obeh straneh meje, za človeško plemenitenje njenih bralcev z njihovimi kulturnimi in umetniškimi stvaritvami. Gašperjeva bralna značka postaja uresničevalka zamisli o enotnem narodnem in kulturnem prostoru za napredek vseh Slovencev.

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kulirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: TONE URBAS; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIĆ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ – naša organizacija; Lektorka-redaktorica: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Telefon uredništva: 327-780; Posamezna številka v prosti prodaji 10 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Mikošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektore in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35